

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Ilona Líbalová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ilona Líbalová

Rodinné právo v Korejské republice po roce 1948

Family Law in Republic of Korea after 1948

2015

doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 15. 1. 2015

.....
Ilona Líbalová

Touto cestou děkuji vážené paní doc. PhDr. Miriam Löwensteinové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při konzultacích. Děkuji také své rodině a přátelům za jejich podporu.

Abstrakt

Tato práce popisuje hierarchické a patrilineární normy v rodinném právu v korejském občanského zákoníku a zabývá se jejich postupným odstraňováním tak, aby bylo kompatibilní s ústavním právem.

První část práce vyzdvihuje specifika korejského rodinného práva v rámci historického kontextu. Analyzuje původ systému hlavy rodiny a rodinných registrů jakožto jednoho z hlavních zdrojů nerovnosti v korejském rodinném právu.

Druhá část se zaměřuje na proces kodifikace ústavy a občanského zákoníku a představuje konfucíánské a ženské organizace, které měly v dalších letech vliv na podobu rodinného práva. Předmětem sporu byla nekompatibilita rodinného práva občanského zákoníku s ústavním právem. Cílem této práce je zjistit, zda dnešní rodinné právo v občanském zákoníku již lze považovat za slučitelné s ústavou. Třetí část práce se proto věnuje novelizacím rodinného práva na pozadí socio-politických změn, kdy je patrné postupné odstraňování hierarchických a patrilineárních etických norem z občanského zákoníku až do doby přelomu tisíciletí.

Klíčová slova:

Korejská republika, moderní korejské právo, rodinné právo, ústava, manželství, rozvod, lidská práva

Abstract

This thesis describes hierarchical and patrilineal norms in family law of the Korean Civil Code and discusses a gradual elimination of these norms in compatibility with constitutional law.

First part of the thesis highlights the specifics of the Korean family law in a historical context and analyzes the head of a family system's origin and family registers as one of the main sources of inequality in the Korean family law. The second part focuses on the process of the Constitution and the Civil Code codification and represents Confucian and women's organizations which influenced the family law. In this case the incompatibility of family law of the Civil Code and constitutional law was found out as the main object of the dispute. The aim of this thesis is to determine whether the present family law in the Civil Code can be considered as compatible with the Constitution or not. The third part is therefore devoted to amendments to family law of socio-political changes background, where is the clear gradual elimination of hierarchical and patrilineal ethical standards of the Civil Code until the turn of the new millennium.

Key Words:

Republic of Korea, Modern Korean Law, Family Law, Constitution, Marriage, Divorce, Human Rights

Obsah

Úvod	9
1 Rodinné právo	11
2 Korejské rodinné právo	13
2.1 Specifika korejského rodinného práva	14
2.1.1 Hierarchie	14
2.1.2 Patrilinearita	15
2.1.3 Hranice příbuzenství	15
2.2 Rodina v Koreji	17
2.3 Změny v rodinném právu za japonské anexe	19
2.4 Rodina v Japonsku	19
3 Základ moderního korejského práva: období 1948-1960	22
3.1 Přijetí ústavy	22
3.1.1 Soudnictví	24
3.2 Přijetí občanského zákoníku	25
3.2.1 Feministické organizace	26
3.2.2 Konfuciánské organizace	28
3.2.3 Postoje tvůrců občanského zákoníku	30
3.2.4 Nová podoba rodinného práva v občanském zákoníku z roku 1958	31
3.2.4.1 Část čtvrtá občanského zákoníku – Příbuzenstvo	32
3.2.4.2 Část pátá občanského zákoníku – Dědictví	39
4 Režim Pak Čöng-hŭiho (1961-1979)	43
4.1 Novelizace roku 1962 a založení rodinného soudu	43
4.2 Politika plánování rodiny	45
4.3 Proces novelizace roku 1977	47
4.4 Novelizace 1977	49
5 Režim Čön Tu-hwana (1980-1988)	53
5.1 Mezinárodní vliv a CEDAW	53
5.2 Reakce na CEDAW jako pokus o další novelizaci	55
5.3 Novelizace ústavy a vznik ústavního soudu	56
6 Období demokratizačních snah	58
6.1 Opozice a proces novelizace	58
6.2 Novelizace 1990	61
7 Společenské otázky devadesátých let	65

7.1 Nový životní styl korejské rodiny	65
7.2 Dopad novelizace na rozvedené ženy s dětmi	66
7.3 Přetrvávající preference synů	68
8 Vstup do mezinárodních organizací	70
9 Vnitřní politika a závěrečné hnutí za zrušení patrilineárního systému	72
9.1 Období Kim Jöng-sama (1993-1998)	72
9.1.1 Kampaň za dvojí příjmení	73
9.1.2 Rozhodnutí Ústavního soudu	73
9.2 Období Kim Tä-džunga (1998-2003) a Ro Mu-hjöna (2003-2008)	75
9.2.1 Občanská společnost za zrušení systému hlavy rodiny	76
9.2.2 Novelizace občanského zákoníku roku 2005	78
9.3 Období prezidentství I Mjöng-baka (2008-2013) a Pak Kün-hje (2013-)	83
9.3.1 Novelizace let 2011 a 2012	83
Závěr	85
Použité prameny a literatura.....	88
Příloha.....	98

Úvod

V korejské společnosti jsou stále zakořeněny tradiční hodnoty založené na konfuciánských principech, a to od rodiny jako základní jednotky přes vzdělávací instituce až po zaměstnání. Patrilineární systém je v rodině patrný například na oslavách velkých korejských svátků, při nichž jsou vykonávány obřady k uctívání předků patrilineárního rodu. Hierarchické struktury panují například v korejských rodinných konglomerátech.

Cílem této práce však není analýza přetrvávajících tradičních hodnot v korejské hierarchické patrilineární společnosti, jak bylo naznačeno výše. Zabývá se dlouhým procesem odstranění těchto nerovných norem v rámci příbuzenských vztahů z občanského zákoníku, v němž byly ještě donedávna zakotveny a jehož části týkající se rodinných vztahů jsou korejskými badateli pokládány za hlavní zdroj rodinného práva. Tato práce vychází z teze, že kulturní etické normy nemají být kodifikovány v právu tak, aby omezovaly důstojnost jedince. V občanském zákoníku takto kodifikované normy ještě donedávna nebyly kompatibilní s ústavními idejemi především o rovnosti pohlaví, právu na důstojné zacházení a právu na štěstí. Již v době přijetí zákoníku se proti sobě stavěly dvě protichůdné skupiny - organizace žen, které hájily ústavní právo a organizace konfuciánů, které hájily zvykové právo.

Práce je dělena do několika logicky ohraničených celků. V první části této práce jsou definovány hlavní pojmy, na něž navazuje pohled na tradiční uspořádání rodinného práva v Koreji i v Japonsku, sloužící jednak k hlubšímu pochopení pojmu hlavy rodiny a systému rodinných registrů a jednak za účelem návaznosti na poválečné korejské moderní rodinné právo.

Druhá část práce se již zaměřuje na základ moderního korejského práva na pozadí znovuvědomění korejské národní tradice skupinami konfuciánů v rozporu s novou ideou lidských práv vyzdvihovanou nově vzniklými organizacemi vzdělaných žen.

Třetí a nejobsáhlejší část práce se poté, od šedesátých přes devadesátá léta do dnešní doby, soustředí na hnutí za reformy rodinného práva, které popisujeme zejména z hlediska snah o odstranění výše zmíněných hierarchických a patrilineárních vztahů z občanského zákoníku.

Cílem práce taktéž není obsáhnout všechna témata rodinného práva v plném rozsahu, ale především se soustředit na vybraná specifika korejského rodinného práva a proces jejich odstranění ze základního pramene rodinného práva – občanského zákoníku, který je zároveň hlavním pramenem této práce spolu s ústavou. Při procesu změn rodinného práva na pozadí historických událostí jsou zohledňovány jak společenské a vnitropolitické změny, tak vliv mezinárodních struktur, které postupně směřují korejské rodinné právo ke globálním trendům, přestože si Korea i nadále uchovává status země s nejvíce zakořeněnou konfuciánskou tradicí.

Primárními zdroji této práce jsou původní a nové verze právních předpisů jako občanský zákoník, ústava a další zákony, se kterými se v práci okrajově potýkáme. Sekundárními zdroji jsou nejen odborné práce badatelů zabývajících se korejským rodinným právem a procesem jeho novelizací, ale také oficiální webové stránky organizací zapojených do procesu na obou stranách spektra. Z hlediska silně protichůdných postojů bývají však informace publikované na obou stranách poněkud zkreslené, snažíme se je tedy zanášet do kontextu s historickými událostmi. Korejské názvy uváděné v této práci jsou přepisovány českou vědeckou transkripcí. Pokud používáme pojmu Korea, míníme tím Korejskou republiku, adjektivem korejský je myšleno jihokorejský.

1 Rodinné právo

Rodina jako pojem často nebývá zákonem přesně definována. Rodinné právo se liší kulturními rozdíly, ale obecně lze říci, že definuje právní vztahy mezi členy rodiny i vztahy mezi rodinami a společnostmi. Téměř v každém případě stojí rodinné právo na křehké hranici mezi zájmy společnosti a dodržováním lidských práv.¹ Často se stává, že zatímco se s rozvojem technologií a vědy vyvíjí také společnost, právní systém v rukou konzervativních vládnoucích elit zůstává ještě dlouhou dobu neměnný.

Základem pro definování rodinných vztahů bývá příbuzenstvo, ať již pokrevní či nepokrevní, a manželství. Krause (2008; in De Cruz, 2010) tvrdí, že manželství a rodina sloužily a v mnoha částech světa stále slouží jako „zákonně i mravně přípustné útočiště pro sexuální aktivitu a výchovu dětí.“ Popisuje čtyři účely, které vytvořily model manželství a rodiny tak, jak jej známe: 1. zaručení narození dítěte dvěma rodičům jako přirozený důsledek sexuální aktivity (v době před-antikoncepční a před-potratové), 2. poskytnutí struktury pro socializaci dětí, 3. vzájemná podpora mezi manžely v rámci rozdělených rolí, 4. zaručení podpory od dětí ve stáří. Všechny tyto původní účely však dnes může nahrazovat či ovlivňovat státní infrastruktura a moderní technologie.

Pro tuto práci budou důležité termíny široká rodina, tedy předmoderní typ sestávající z několika generací; nukleární rodina, která se objevuje zejména od šedesátých let v souvislosti s industrializací společnosti a je definována jako skupina dvou dospělých osob a jejich dětí; a též jednoparentální rodina, složená z jednoho rodiče a dětí, dříve většinou otce s dětmi, nyní již více matky s dětmi. V případě západních zemí zahrnuje dnes definice nukleární rodiny také homoparentální rodinu, což však v případě Koreje z hlediska práva zatím možné není.

Struktura rodiny je v neustálém pohybu, nelze ji přesně definovat a proto nejlepším možným způsobem, jak být v obraze o jejích současných podobách, je sledovat její vývoj na nejaktuálnějších statistikách.² Je třeba podotknout, že struktura rodiny se vyvíjí napříč

1 <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/201237/family/232344/Family-law>

2 Srov. s: <http://www.familyfacts.org/> nebo také: <http://www.oecd.org/social/family/database.htm>

kulturami. J. W. Powel již v roce 1880 použil slovo akulturace. Tento pojem vysvětluje jako psychologické změny vyvolané mezikulturním napodobením.³ Dvacáté století nám ukázalo způsob, jakým se podoby rodinného práva šířily napříč kulturami, a to i v případě Koreje, do jejíž podoby zvykového rodinného práva zasáhlo jednak Japonsko spolu s francouzsko-německým občanským zákoníkem v době předválečné a jednak anglo-americká podoba ústavy a soudnictví v době poválečné.

Ve století jednadvacátém se díky těmto mezikulturním výměnám a nadřazení mnoha mezinárodních smluv nad národní zákony hovoří o budoucím možném globálním právu, včetně rodinného práva. Nhlapo (1998) tvrdí, že „*v době ústavního práva by měl být kladen důraz na to, jak se mohou společnosti osvobodit od zákonů, které zvýhodňují některé, nikoli však všechny členy společnosti.*“ A právě platnost ústavního práva byla v rodinném právu často opomíjena.

---

3 http://en.wikipedia.org/wiki/Legal_transplant

2 Korejské rodinné právo

Popisují-li korejští autoři rodinné právo, vždy jeho základ tvoří čtvrtá a pátá část občanského zákoníku z roku 1958.⁴ Abychom zasadili korejský občanský zákoník do širšího kontextu, je třeba zmínit ony důležité evropské zákoníky, které se postupně dostaly na asijský kontinent.

Rodinné právo napoleonského občanského zákoníku z roku 1804 bylo přijato hlavně v Evropě a Latinské Americe. Německý zákoník z roku 1896 z tohoto vyšel, avšak byl jinak strukturovaný, mnohem detailnější a ovlivnil například Thajsko, Tchaj-wan, Japonsko a s ním také Koreu (Weldon, 2011). Oba zákoníky byly samozřejmě sestaveny na míru tehdejší patriarchální společnosti, a tak se na konci 19. století začala formovat hnutí za rovnost pohlaví, která vrcholila v průběhu dvacátého století, v některých zemích transformovala rodinné právo od základů a v jiných je musela prosazovat až do počátku 21. století.

Německý občanský zákoník,⁵ který byl Koreje implementován japonskou anexí, byl původně recepcí římského práva v Německu v 19. století. Měl sloužit jako unifikační prvek roztržité říše. Spočívá v pandektním systému, jehož schéma tvoří pět částí: 1. Všeobecná část, 2. Věcné právo, 3. Obligační právo, 4. Rodinné právo, 5. Dědické právo. Pandektistika je charakterizována vysokou akademickou úrovní velmi vzdálenou skutečné právní praxi a je těžko uchopitelná pro laickou veřejnost. Byla označována mimo jiné jako „profesorské právo“. Na rozdíl od původního římského práva zde bylo odděleno rodinné právo od práv osob, rodina tedy stála mezi člověkem a státem. I postavení rodinného práva a dědického práva se zde poprvé dělilo (Urfus, 2001, s. 111-119).

Korejští badatelé i aktivisté hnutí pro i proti pozdější novelizaci čtvrté a páté části občanského zákoníku je nazývají souhrnně *kadžökpöp*, tedy rodinné právo. Jak již bylo zmíněno výše, není zde definován přímo pojem rodinné právo, avšak části týkající se rodinného práva jsou v korejském občanském zákoníku nazvány pojmy *čchindžök*, který se

---

⁴ *Minpö* [Občanský zákoník], přijat 22. 12. 1958, v platnosti od 1. 1. 1960.

⁵ *Bürgerliches Gesetzbuch* [Občanský zákoník], přijat 18. 8. 1896, v platnosti od 1. 1. 1900.

překládá jako příbuzenstvo, a *sangsok*, který znamená dědictví, ale také následnictví (titulu hlavy rodiny), což možná později lépe vysvětlí provázanost těchto dvou částí. Tyto dvě oblasti spolu totiž velmi úzce souvisí jak z podstaty evropského pandektního systému implementovaného do korejského práva přes Japonsko, tak z pohledu tradičních korejských hodnot, které budou zmíněny v následujících kapitolách. Většina autorů od sebe tedy tyto dvě části neodděluje a popisuje je společně (viz např. Lee, 2008, s. 142; Kim, 1994, s. 155; Shin, 2006, s. 117).

Občanský zákoník je tedy stěžejním pramenem rodinného práva a je patrné, že se v něm mísí vlivy klasického striktního římského práva z území Německa devatenáctého století, kde však byl zákoník brzy reformován pro svou přílišnou složitost a nepraktičnost, dále vlivy Japonska, kde byl zákoník po válce též kompletně reformován, a vlivy dávných neokonfuciánských tradic převzatých z Číny. Proto se nyní krátce zaměříme na specifika korejského rodinného práva, která rozvineme v dalších podkapitolách.

2.1 Specifika korejského rodinného práva

V této podkapitole budou krátce vyzdvihnuta některá specifika korejského rodinného práva, jejichž původní tradiční smysl je natolik zakořeněný v korejské společnosti, že se v průběhu druhé poloviny dvacátého století jen těžko vypořádává s novou, globálně se šířící ideou rovných lidských práv. Všechna tato specifika jsou vzájemně provázána a nelze je příliš oddělit jedno od druhého, proto o nich bude pojednáno podrobněji i v dalších podkapitolách.

2.1.1 Hierarchie

Podle konfuciánské tradice je společnost řízena na bázi hierarchických vztahů mezi nadřízenými - podřízenými a staršími - mladšími. Toto platí jak ve vztahu manžel - manželka, tak ve vztahu rodič - dítě. V korejském rodinném právu až do počátku 21. století existoval systém hlavy rodiny, ve kterém jeden člověk, zpravidla muž, zastupoval i širší rodinnou

jednotku jako hlava rodiny, neboli *hodžu*. Byl nadřazen všem ostatním členům rodiny a systém registrů obyvatelstva, *hodžoků*, jej zapisoval jako „vůdce“ rodinné jednotky. Přestože většina pravomocí hlavy rodiny byla zrušena novelizací roku 1990, hierarchický systém rodinných registrů zůstal neměnný do roku 2008.

Hierarchický vztah mezi rodičem a dítětem bude v následujících kapitolách znázorněn pojmem rodičovská práva, *čchinkwōn*, který znamená spíše autoritu či pravomoc než rodičovskou povinnost či zodpovědnost. Hofstede⁶ rozlišuje kulturní rozdíly v pojetí vzdálenosti moci; kultury s malou vzdáleností moci se řídí tím, že nerovnosti mezi lidmi by měly být sníženy na minimum, zatímco v kulturách s velkou vzdáleností moci je nerovnost mezi lidmi očekávána a upřednostňována. V Koreji má být rodič dítětem ctěn, zatímco například v USA si mají být rodiče a děti více méně rovni. Taktéž hierarchický vztah mezi manželem a manželkou je založen na tomto principu, o něm však bude více pojednáno dále.

2.1.2 Patrilinearita

S hierarchickým uspořádáním souvisí i patrilinearita, ukotvená v tradičním uctívání výhradně mužských předků. Oficiálně byly do příbuzenstva vždy zahrnováni především mužští předkové. V dědictví byli též zvýhodňováni mužští potomci a občanský zákoník dokonce prohlašuje, že nenarodil-li se mužský potomek, rodina takzvaně vymírá. Patrilineární vztahy se prolínají i mírou příbuzenstva, toto specifikum je tedy také uvedením k dalšímu charakteristickému bodu.

2.1.3 Hranice příbuzenství

V následujících kapitolách se budeme často setkávat s pojmem *čchon*, který označuje stupeň příbuzenství. Například vztah mezi manželem a manželkou znamená nultý stupeň *čchon*, vztah mezi rodičem a dítětem je první stupeň *čchon*, mezi sourozenci druhý stupeň *čchon*, vztah ke strýci/tetě třetí stupeň *čchon*, vztah k bratrancům/sestřenicím čtvrtý stupeň

6 Srov. s: <https://www.novsu.ru/file/1092483>

čchon, vztah ke druhým bratrancům či sestřenicím je šestý stupeň *čchon* (od sourozenců prarodičů), ke třetím potom osmý stupeň *čchon* (od sourozenců pra-prarodičů). Podle Choi (2005) tento koncept pochází z dob království Korjŏ ze 12. století, shoduje se však s klasickým počítáním pokolení.

Rozšířením filozofie patrilineárního systému byl zákaz „incestního“ manželství mezi *tongsŏng-tongbon*, tedy osobami se stejným příjmením a rodem v patrilineární linii. Pokud tedy chtěli uzavřít sňatek lidé, u kterých se prokázalo, že mají společného předka v otcově linii i třicet generací zpět, vstup do manželství jim byl odepřen. Podle Changa (1993) účelem zákazu byla regulace sexuálního chování mezi osobami odlišného pohlaví, posílení mravů a utvrzení identity klanové skupiny.

Tento přístup se však ve dvacátém století v Koreji dal stěží udržovat. Například v osmdesátých letech bylo v Koreji užíváno 249 příjmení. 22% obyvatelstva užívalo příjmení Kim, 15% příjmení I, a 8,5% příjmení Pak. Dva nejznámější rody Kimů jsou z Kimhŏ se čtyřmi miliony členy a z Kjŏngdžu s 1,5 milionem členů. S populačním růstem, větší mobilitou obyvatelstva a zvyšující se urbanizací se zvyšovala také pravděpodobnost porušování tohoto absurdního zákazu.

Lékaři též v průběhu let argumentovali důkazy o neexistenci genetických vad u dětí osob se společnými předky desítky generací do minulosti. Mezi některými staršími Korejci však stále panuje názor, že pouze necivilizovaní lidé uzavírají sňatky v rámci svého rodu (Savada & Shaw, 1997, s. 102).

Tyto tři znaky byly v korejském rodinném právu zásadní a zakotvené v občanském zákoníku vydržely s určitými změnami až do počátku 21. století. Moderní korejské rodinné právo je z velké části dědictvím nejen konfuciánské tradice pozdní doby království Čosŏn (17. - 19. století), ale také japonským pojetím konfucianismu a japonských tradic. Tato kapitola proto slouží k nastínění korejského i japonského přístupu, které se později v korejském systému rodinného práva smísily.

2.2 Rodina v Koreji

Tato část se zabývá popisem základních konfuciánských principů ovlivňujících rodinu v Koreji. Ty jsou založeny na systému hierarchických vztahů a uctívání mužského předka. Principy byly vládnoucí dynastií přejaty z Číny,⁷ fungovaly jako základní koncepty pro chování všech složek obyvatelstva po celou dobu vlády dynastie I. Za dobu jejich platnosti v korejské společnosti zakořenily natolik, že je i pozdější vládnoucí vrstvy mohly snadno využít ještě v moderní společnosti.

Čosŏn je obecně dělen na fázi původní a pozdní; princip rovnosti pohlaví počáteční fáze se změnil v pozdní fázi na patrilineární. Korejská společnost se tedy neřídila konfuciánskými principy vždy. Před přijetím konfucianismu⁸ byly korejské rodiny vedeny matrilokálně; po uzavření manželství se muž přestěhoval do domu rodičů své manželky a děti byly vychovávány po mateřské linii. Dcery i synové si byli rovni v rodinném dědictví a dědili stejným dílem, ať uzavřeli manželství či nikoli. V manželství fungoval princip rovnosti pohlaví, a žena a její děti tak nebyly znevýhodněny v případě rozvodu či ovdovění (Cho, 1998).

Korejská společnost dlouho vzdorovala politickému tlaku v přijetí konfuciánského modelu založeného na mužské nadřazenosti, avšak tento ideál se nakonec rozvinul v pozdějším období vlády dynastie I a ke konci 17. století byly principy konfuciánského modelu rodiny akceptovány jako všudypřítomné společenské i právní normy (Park & Cho, 1995; Cho, 1998; Yune 2006).

Konfuciánská etika se vyznačuje velmi striktními pravidly a její hierarchické uspořádání zasahovalo do státní administrativy i osobních vztahů, považuje rodinu za základní jednotku státu, která je vedena morálními principy a podílí se na utváření prosperity státu, stejně tak jako na vzdělávání a socializaci (Deuchler, 1992). Rodinné vztahy jsou

---

7 Korea doby Čosŏn převzala právní systém Číny doby vlády dynastie Ming (1368-1644), jejíž zákoník se řídil základními konfuciánskými zásadami.

8 Přesněji neokonfucianismus z Číny z doby dynastie Jižní Sung (1127-1279); je syntézou taoismu, legismu, mohismu, buddhismu a v případě Koreje a Japonska také šamanismu.

stavěny na principu *čongbŏp*, rodovém klanu, v němž všichni potomci jednoho společného předka patří do jedné rodiny a nezáleží na tom, kolik generací jsou si vzdáleni (Hahm, 2003). Důsledkem toho je zakázáno manželství mezi *tongsŏng-tongbon*, tedy mezi osobami se stejným příjmením a rodem. Takový vztah je považován za incestní, protože obě osoby patří do stejné klanové rodiny.⁹ Právní systém dynastie I zahrnoval rodinné genealogie s názvem *hodžŏk*, které vypovídaly o předcích a potomcích, o místu původu předků a o společenském postavení. Tyto rodokmenové listy byly využívány například pro účely výběru daní (Deuchler, in Kendall, 1983). V pozdním Čosŏnu se však do genealogií začali zapisovat nejdříve synové a až po nich dcery. Dcery, které uzavřely manželství, navíc nebyly v *hodžoku* dále zapsány pod svým jménem, ale pouze jako manželky pod rodem muže (Wagner, in Kendall, 1983).

V rodině se uznávaly dva druhy hierarchických vztahů;¹⁰ muž - žena¹¹ a starší - mladší (Kim, 1993). Základem je víra, že nerovnost ve společenských vztazích je přirozená a nezbytná pro harmonii (Shaw, 1991). Dívky byly od dětství vedeny k tomu, aby se staly správnou cudnou ženou, obětavou snachou, oddanou manželkou a pečující matkou. Žena byla nucena poslouchat svého otce, manžela a syna, tři muže svého života. Manžel měl absolutní moc nad svou manželkou, jen on měl právo se s ní rozvést a vyhodit ji ze svého domu. Mohl se s ní rozvést, například pokud neuposlechla svého tchána a tchyni, pokud neporodila syna, byla nevěrná nebo dala najevo žárlivost vůči konkubíně (Deuchler, in Kendall, 1983; Cho, 1998). Druhým prvkem je oddanost dětí vůči rodičům, především synovská oddanost. Je to nejvyšší morální princip ve vztahu mezi rodiči a dětmi. Jedním z největších hříchů bylo nectít a nepodporovat své rodiče (Choi, 2005, s. 176). Právo počítalo i se situací, že rodina neměla mužského potomka v přímé linii. Aby byl jeden ze základních principů naplněn, přistoupilo se k adopci. Zde bylo zakázáno osvojit dítě s jiným rodovým příjmením. Osvojení bylo povoleno pouze pro pokračování rodu, neměla-li rodina mužského potomka (Peterson, 1996).

---

9 V dobách Tři království (37 př.n.l. - 918) a království Korjŏ (918 - 1392) se běžně uzavíraly tzv. *nāhon*, sňatky mezi příbuznými (Choi, 2005). Dále bylo zvykem, že lidé vstupovali do manželství s partnery, které si sami vybrali. Za Čosŏnu bylo manželství téměř výhradně předem dohodnuto rodiči (Deuchler, 1992).

10 Pět základních konfuciánských vztahů: panovník-poddaný, otec-syn, manžel-manželka, starší bratr-mladší bratr, a poslední vztah mezi přáteli jako jediný nebyl hierarchický.

11 Přestože se žena přivdává do rodiny manžela, zůstává jí příjmení jejího otce (Yune, 2006).

Cizoložství bylo trestáno údajně už za Starého Čosŏnu, doloženo je v dobách Tří království i za království Čosŏn. Podle Velkého zákoníku přejatého od čínské dynastie Ming, ačkoli potrestán mohl být i manžel, zákon postihoval více manželku a její děti. Manžel měl právo manželku i jejího milence zabít, pokud je při nevěře přistihl. Velký zákoník trestal dále také sexuální styky v rámci širokého příbuzenstva, mimomanželské styky či styky snoubenců ještě před uzavřením manželstvím (Cho, 2002).

2.3 Změny v rodinném právu za japonské anexe

Japonsko anektovalo Koreu v roce 1910, ovlivňovat ji ve smyslu právním i politickém ale začalo již dříve, dokonce ještě před korejsko-japonskou protektorátní smlouvou¹² z roku 1905, která umožnila Japonsku poslat do Koreje své soudce, prokurátory a další vládní úředníky a fakticky tak převzala moc na Korejském poloostrově.

Oficiálním stanoviskem japonské vlády ohledně úpravy rodinného práva bylo řídit se korejskými zvyky, avšak podle Yang (2008) ve skutečnosti japonská vláda spolu se soudy implementovala do korejského práva japonské zákony a prohlásila je za korejskou tradici. Yang a Yune (2006) se ve svých pracích zabývají právě otázkou implementace japonských zvyků do korejského rodinného práva a docházejí k závěrům, že instituci hlavy rodiny, následnictví titulu hlavy rodiny a rodinný registr, o nichž bude pojednáno dále, s sebou přinesla japonská anexe a stojí si za tvrzením, že žádný takový abstraktní subjekt v korejském právu či tradici nikdy neexistoval. Choi (2005) proti tomu argumentuje, že systém hlavy rodiny do korejské tradice patří. K pochopení moderního rodinného práva v Koreji proto potřebujeme získat alespoň základní povědomí o fungování rodiny jako základní jednotky v Japonsku.

2.4 Rodina v Japonsku

---

¹² Známá také jako ūlsa čojak, Korea se stala japonským protektorátem.

Ideální model japonské rodiny vidí Halászová jako „model formulovaný ve vlastním hodnotovém systému, který byl odlišný od ideálu čínského“ (Halászová, 2008).

Obdobou starých korejských rodových záznamů co se funkce týče, byly v Japonsku rodinné registry *koseki*. Od 6. století se využívaly za účelem výběru daní a dále jako prostředek pro kontrolu obyvatel a půdy. V době od 8. do počátku 12. století bylo běžné, že se nastěhoval manžel do domu manželčiny rodiny. Tato doba se také překrývala s dobou, kdy systém zapisování osob do rodinných registrů postupně mizel až do ztracena. S postupným přijímáním neokonfucianismu a zároveň s počátkem šógunátu ale začal platit striktně patriarchální systém, na který byl kladen největší důraz v době Edo (1600-1868). Systém rodinných registrů byl v zájmu politické a hospodářské stability znovu obnoven. V čele široké rodiny, která se skládala z několika domácností, stál *košu*,¹³ hlava rodiny, nejstarší syn, jehož rodinná jednotka tvořila tzv. hlavní dům. Měl pravomoc činit důležitá rozhodnutí i nad těmi mladšími sourozenci, kteří již také vstoupili do manželství (Steenstrup, in McKnight, 1987). Rozvést se v této době mohl, stejně jako za Čosönu v Koreji, pouze manžel. Do rodiny byli běžně adoptováni cizí lidé, zvláště častá byla adopce zetě, tedy pokud měla rodina jen dceru, adoptovala jejího manžela a ten přijal jejich příjmení. Občas tak nastala i situace, kdy byli v domě sami nepokrevní příbuzní, spjatí pouze spřízněnými vztahy (Halászová, 2008). Nebyly povoleny sňatky mezi blízkým příbuzenstvím, avšak objevovaly se případy, kdy ke sňatkům mezi bratranci a sestřenicemi docházelo.

V Japonsku platila v letech 1898-1946 kodifikace občanského práva postavená na základě prvního návrhu německého občanského zákoníku. Zatímco německý zákoník vešel v platnost až v roce 1900, japonský již o dva roky dříve. Části o rodině a dědictví v zásadě jen kodifikovaly starý patriarchální systém založený na neokonfuciánských tradicích. V bodech ho lze stručně shrnout následovně: Všeobecná část občanského zákoníku popisuje způsobilost k právním úkonům, která je omezena nejen věkem, ale i pohlavím. Provdaným ženám byla plná způsobilost přiznána po válce v roce 1947 novelizací zákoníku. Část týkající se

---

13 戸主, sinokorejská výslovnost je *hodžu*. O pojmu podrobněji v dalších částech této práce.

rodinného práva zřídila instituci manželství jako smluvní svazek, který musí být uzavřen před státním orgánem, což dále umožnilo manželství také snadněji rozvést, a to rozhodnutím soudu nebo na základě vzájemné dohody (Tomášek, 2007). Úplně zrovnoprávnění byli muž a žena v rozvodovém řízení ale také až po roce 1947. Zásadní byl v rodinném právu systém hlavy rodiny, zakořeněný v japonské tradici, tímto zákoníkem kodifikován do zákonné podoby. Část pojednávající o dědickém právu navázala na princip posloupnosti podle tradičního japonského práva. Následníkem titulu hlavy rodiny a zároveň dědicem rodinného majetku se stával nejstarší mužský potomek. Části o rodinném a dědickém právu byly rokem 1947 kompletně novelizovány, a tak i zákony o hlavě rodiny a další s nimi spojené byly zrušeny. Rodinný registr byl přepracován tak, aby byl zaměřen pouze na jednotlivé osoby.

System hlavy rodiny a rodinného rgistru tedy lze shrnout jako kodifikaci japonské tradice implementované na podobný patriarchální a patrilineární systém v Koreji.

3 Základ moderního korejského práva: období 1948-1960

Toto období je zde takto vymezeno ze dvou důvodů. Jednak kopíruje dobu existence první korejské republiky (1948-1960) a jednak proto, že stěžejními prameny této práce jsou ústava a občanský zákoník, jejichž přijetí národním shromážděním toto období též příznačně ohraničuje. Vznik ústavy je datována tímž rokem jako založení první korejské republiky v roce 1948 a občanský zákoník byl schválen v roce 1958 a v platnost vešel v roce 1960. V této kapitole tedy bude popsán proces přijetí těchto dvou dokumentů na pozadí střetů konzervativních a liberálních postojů účastníků procesu jejich kodifikace. Toto období bude následně shrnuto z hlediska kompatibility ústavy s rodinným právem v občanském zákoníku.

V květnu 1948 bylo založeno jednokomorové Národní shromáždění Korejské republiky (Tähan minguk kukhö, dále jen Národní shromáždění), které zvolilo za prezidenta Korejské republiky I Süng-mana.¹⁴ Národní shromáždění prohlásilo, že „*se zasadí o založení moderního demokratického státu a o vymýcení všech špatných dopadů kolonialismu*“ (Lee, 1992; in Shin, 2006, s. 95). Ačkoli se Korea formálně odpoutala od Japonska, nové poválečné uspořádání světa jí bránilo v samostatném vybudování vlastního státu. Prozatímní americká vojenská vláda (United States Army Military Government in Korea, dále jen USAMGIK) po převzetí moci od Japonců ponechala právní systém téměř netknutý a většina kolaborantů zůstala jak mezi odborníky v soudnictví, tak v politické elitě (Cumings, 1981).

3.1 Přijetí ústavy

V květnu 1947 USAMGIK sestavila pod svou kontrolou Podvýbor pro návrh ústavy, jejichž členy byli jmenováni představitelé, kteří jsou zde pro přehlednost záměrně uvedeni spolu s jejich funkcí ve státním aparátu: Kim Jong-mu – předseda Nejvyššího soudu, Kim Pjŏng-no – ministr spravedlnosti, I In – nejvyšší státní zástupce, Kwŏn Sung-jŏl – náměstek

---

¹⁴ Byl předsedou Prozatímní vlády Koreje v Šanghaji v letech 1919-1939. Prezidentem Korejské republiky v letech 1948-1960. Neměl však příliš dobré znalosti v ekonomice a tak se země pod jeho vedením ocitla v ekonomické krizi a stala se závislou na americké pomoci.

ministra spravedlnosti, Kang Pjŏng-sun – státní zástupce a Ju Čin-o – profesor práva. Mezi nejvlivnější patřil Kim Pjŏng-no,¹⁵ který měl největší vliv také na kodifikaci občanského zákoníku, o němž bude pojednáno v další podkapitole. Podvýbor konzultoval návrh ústavy jednak s americkými odborníky na ústavní právo a jednak s formujícími se vůdci jako s I Sŭng-manem, který upřednostňoval prezidentský systém (Oh, 1999, s. 26-27)

Tři měsíce před vyhlášením ústavy, 5. dubna 1948, generál John R. Hodge vydal *Prohlášení o právech korejského lidu* (*Proclamation on the Rights of the Korean People, dále jen Prohlášení*), jež bylo velmi podobné americké Listině práv a zároveň také kapitole o právech a povinnostech občanů v japonské ústavě, kterou Japonsku navrhly Spojené státy americké. Toto prohlášení mimo jiné přiznalo všem občanům rovnost před zákonem, právo na ochranu zákony a odsouzení diskriminace na základě pohlaví, původu, profese, či víry. Hodgeovo *Prohlášení* poté ovlivnilo tvorbu nové korejské ústavy (Stoner & McFaul; 2013, s. 275). Jednak byl plný text *Prohlášení* vytištěn ve všech hlavních denících a jednak plukovník Emery J. Woodall připravil vlastní návrh ústavy, který poté předal Podvýboru pro návrh ústavy (Oh, 1999, s. 28).

Pod patronací USAMGIK tak byla sestavena *Ústava Korejské republiky*,¹⁶ vyhlášená ještě před založením Korejské republiky 17. července 1948. V Hlavě 2 ústavy bylo v Koreji poprvé přiznáno volební právo ženám.¹⁷ Taktéž byla zakázána jakákoliv diskriminace v politické, ekonomické, společenské i kulturní sféře na základě pohlaví, vyznání či sociálního postavení. Je tedy garantována i svoboda vyznání a státní náboženství je zakázáno. Každý má podle ní právo na štěstí a právo na důstojné zacházení. Klade důraz na osobní svobodu, právo na soudní proces, zaručuje právo na majetek. Určuje čtyři základní povinnosti

---

15 V letech 1948-1957 byl hlavním soudcem nejvyššího soudu Korejské republiky. Ačkoli studoval moderní právo na Univerzitě Meidži v Japonsku, jeho rané myšlenky byly formovány pod vlivem jeho konfuciánského učitele. (Choi, 2005, s. 171)

16 *Tahan minguk hŏnpŏp* [*Ústava Korejské republiky*], 17. 7. 1948. Skládala se z preambule a deseti hlav se 103 články (1. Obecné ustanovení, 2. Práva a povinnosti občanů, 3. Národní shromáždění, 4. Vláda, 5. Soudy, 6. Ekonomika, 7. Finance, 8. Samospráva, 9. Ústavní dodatky, 10. Doplnující ustanovení). Do dnešního dne byla devětkrát novelizována, a to většinou kvůli změnám vládnoucích režimů. Současná ústava je novelou z roku 1987.

17 Např. Československo v r. 1920, KLDR v r. 1946, srov. s <http://www.ipu.org/wmn-e/suffrage.htm>

občanů, kterými se míní povinnost platit daně, obrana státu v případě ohrožení, povinnost vzdělávat se a pracovat.

3.1.1 Soudnictví

Systému soudnictví je však potřeba věnovat větší pozornost. Ústava zaručila rozdělení moci mezi Národní shromáždění jako zákonodárný orgán, vládu a prezidenta jako výkonný orgán a soudy jako orgány soudní moci. Podle Hlavy 5 ústavy by soudci měli být nezávislí od orgánů výkonné a zákonodárné moci. Teoreticky judikatura autonomní byla. Soudní systém byl podobný soudnímu systému Spojených států amerických, který nemá ústavní soud, jež by byl oddělen od všech ostatních soudů, ale funkci ústavního soudu plní Nejvyšší soud a systém je založený na precedentech. Po založení Korejské republiky systém tedy zahrnoval taktéž oblastní soudy, vyšší soudy, Nejvyšší soud a dále zvláštní soudy.¹⁸

V korejské praxi se však neexistence nezávislého ústavního soudu a angloamerický systém založený na precedentech ukázaly být velkým záporem. Předseda Nejvyššího soudu byl určen prezidentem a potvrzen národním shromážděním a soudci ostatních soudů, určení na relativně krátkou dobu pěti let, též podléhali prezidentovi. Otázky ohledně ústavnosti zákonů byly rozhodovány Ústavním výborem¹⁹ řízeným viceprezidentem republiky a složeným z pěti soudců Nejvyššího soudu a pěti členů Národního shromáždění. K tomu, aby byl nějaký zákon či rozsudek prohlášen za protiústavní, byl potřeba souhlas většiny - dvou třetin - výboru, který však mohl politicky podléhat prezidentovi. Oh (1999, s. 30) podotýká, že tímto způsobem bylo příliš složité prohlásit nějakou činnost vlády za protiústavní. Korejskou ústavou tak bylo prakticky zavrženo domáhat se soudního přezkoumání rozsudku tak, jako je možné v demokratickém státě.

---

18 Vojenský a Administrativní soud. Dnes již také například Patentní soud (Korea Legislation Research Institute, 2013).

19 Od založení Republiky do roku 1960 existoval pouze Ústavní výbor První republiky, za druhé republiky se Demokratická strana pokusila sestavit ústavní soud, avšak po nástupu Pak Čong-hüiho již toto nebylo umožněno.

Dalším problémem domáhání se spravedlnosti při soudních procesech byla podle Lee (1995) skutečnost, že byla soudcům v Koreji přisuzována mimořádná pravomoc. Dodává, že v občanských procesech byly strany zřídka kdy zastupovány právníky, a proto měl hlavní moc soudce. Ten bývá vzhledem k hierarchickému uspořádání korejské společnosti často vnímán jako „rodič“. Konzervativní korejští soudci tedy podle něj často vystupovali jako „smírčí soudci“, kteří měli právo jednat dle vlastního uvážení. Do zavedení nového systému právnických zkoušek v nedávné minulosti navíc každý právník musel před vstupem do soudcovské praxe projít povinnými testy mimo jiné také o národní etice, které byly souborem morálních zásad. Rodinné záležitosti byly v době první korejské republiky řešeny na úrovni oblastních soudů, dokud nebyla na žádost ženských organizací založena instituce rodinného soudu v roce 1963, o níž bude pojednáno v dalších kapitolách. Podle Choi (2005) byla zvláště při těchto soudních řízeních diskriminace na základě pohlaví běžnou praxí, především v případech domácího násilí a podobných činů.

Přestože v ústavě tedy nebyl žádný diskriminující zákon, implementace takového modelu bez zřízení ústavního soudu nezávislého na hierarchickém systému soudů a bez komplexní reformy rodinného práva v občanském zákoníku nebyla ničím jiným, než vykročením k chaosu. Interpretace ústavy i dalších zákonů závisela na postoji soudních orgánů, které stále často vynášely rozsudky podle starých zvyklostí a občané se tak těžko mohli dovolat svých základních práv, předepsaných ústavou.

3.2 Přijetí občanského zákoníku

Občanský zákoník byl přijat v únoru roku 1958 s platností od 1. 1. 1960. Ještě patnáct let po osvobození od japonské nadvlády bylo tedy korejské rodinné právo řízeno původním japonským zákoníkem (Choi, 2005, s. 170; Chang, 1993, s. 272). Podvýbor pro kodifikaci nového občanského zákoníku (dále jen Podvýbor) byl sestaven v březnu roku 1949 a první návrh rodinného práva byl vyhotoven v září roku 1953 pod vedením předsedy Podvýboru,

jímž byl hlavní soudce nejvyššího soudu Kim Pjŏng-no, který byl zmíněn výše již v souvislosti s kodifikací ústavy. Návrh však vyvolal vlnu debat o tom, zda zachovat korejskou tradici či vykročit směrem k modernímu právu, jaké bylo formováno v demokratickém světě. V následující podkapitole budou popsáni účastníci obou stran poměrně ostře bipolárního zainteresovaného spektra, kteří měli větší či menší vliv na proces přípravy reformy rodinného práva v občanském zákoníku.

3.2.1 Feministické organizace

V rodinném právu v takové podobě, v jakém ho upravoval dosavadní japonský občanský zákoník, byly jasně znevýhodněny ženy. Nediskriminoval však pouze ženské pohlaví, ale z obecného hlediska děti, mladší sourozence a dále adoptované děti vůči biologickým dětem, především také páry se stejným příjmením a rodem, kteří nemohli uzavírat manželství. Těmto subjektům v období od vzniku republiky v roce 1948 do nástupu autoritářského režimu Pak Čöng-hüiho v roce 1961 vznikla naděje na nový právní systém, na demokratický vývoj, na uznání jejich základních práv. Z této skupiny znevýhodněných se však prakticky mohly ozvat pouze ženy. V té době již měly intelektuálky ze soulské střední třídy vytvořené jisté základny působnosti, pomocí nichž se jim podařilo získat určité, i když stále nevelké, příležitosti k vyjádření se a částečnému ovlivnění kodifikace nového občanského zákoníku. V této podkapitole budou popsány tyto základny a dvě jejich hlavní představitelky.

Zárodky feministických hnutí se v Koreji začaly formovat již na začátku 20. století, kdy byly americkými křesťanskými misionářkami zakládány školy pro dívky, které daly možnost vyrůst novým generacím vzdělaných korejských žen. Z první ženské univerzity Ihwa²⁰ vzešla její pozdější rektorka Kim Hwal-lan (1899-1970).²¹ Od počátku vlády I Süng-

---

20 Ihwa haktang založen 1886, od roku 1910 pak fungovala již jako vysoká škola, pokračovala i v době japonské okupace a v roce 1945 získala akreditaci od ministerstva školství jako první korejská univerzita. <http://www.ewha.ac.kr/>

21 Známa též jako Helen Kim; zakladatelka korejské YWCA (1922); první korejská žena, která získala doktorský titul (na University of Columbia v USA, 1931). V roce 1952 začala vydávat deník The Korea Times a v roce 1955 se stala viceprezidentkou korejského Červeného kříže. Kvůli spolupráci s Japonci v

mana působila také jako delegátka a oficiální mluvčí Korejské republiky na mezinárodních konferencích. V době jejího vedení se Ihwa stala největší ženskou univerzitou v Asii. V roce 1950 byla založena katedra práva. V roce 1959 Kim založila *Korejskou národní radu žen* (*Hanguk jösöng tančche hjöbüihö*),²² která sdružovala a zastupovala ženské organizace při jednání s vládou a dalšími institucemi. Od roku 1960 spolupracuje také s *Mezinárodní radou žen* (*International Council of Women, ICW*), v roce 1962 byla uznána jako nezisková organizace pod ministerstvem školství a velkou roli při reformách rodinného práva hrála i v pozdějších letech.

Navzdory tomu, že ženy byly zapojovány do pracovního procesu již od dob japonské anexe a vysokoškolské vzdělání žen soulské střední třídy již nebylo hlavním tématem (Deuchler, in Mattioli, 1977), pracovní pozice hodné jejich dosaženého vzdělání jim byly ve velké míře nadále odepírány a postoj I Süng-mana k žádosti I Tchä-jong²³ o jmenování do funkce soudkyně vypovídá o jeho jasném postoji k ženám jako k podřadným subjektům, které nejsou hodny kariérního růstu. Přestože v roce 1954 úspěšně dokončila školení na soudkyni, její žádost byla prezidentem zamítnuta s prohlášením: „*Ještě není správný čas na to, aby se žena stala soudkyní*“ (Wayne, 2011). Tato zkušenost přivedla I Tchä-jong v roce 1956 k založení *Kanceláře právního poradenství pro ženy*, které bylo v roce 1966 přejmenováno na *Korejské centrum právního poradenství v rodinných vztazích* (*Hanguk kadžokpömnjul sangdamso*).²⁴ Toto centrum bylo první svého druhu v Koreji, které se zaměřovalo na výzkum

---

době okupace bývá Kim Hwal-lan často kritizována za kolaboraci. Později však prohlásila, že jednala pouze v zájmu zachování Univerzity. Rektorkou byla do roku 1961. <http://www.bu.edu/cgcm/research/korean-diaspora-project/individuals/helen-kim-and-ed-hymoff/>

22 Pod ním šest organizací: Korejská YWCA (1922), Křesťanská společnost korejských žen (1923), Korejská asociace žen (1946), Korejská asociace vysokoškolaček (1950), Národní asociace korejských matek (1958) a Kancelář právního poradenství pro ženy založená roku 1956 I Tchä-jong (Sin, 2001, s. 105). V roce 1970 bylo otevřeno Centrum Korejské národní rady žen. Od roku 1976 jako nezisková organizace pod Ministerstvem zdravotnictví a sociálních věcí. <http://kncw.or.kr/eng/01/04.php>

23 Vystudovala na Univerzitě Ihwa a vdala za člena metodistické církve, který byl během druhé světové války vězněn Japonci za pokus o rozvracení státu (Wayne, 2011). Později se však stal vlivným politikem a ona v roce 1952 první korejskou právníčkou. Podílela se na založení několika ženských organizací, na vrcholu kariéry v letech 1960-1980 byla důležitou členkou demokratického hnutí. Stejně tak jako Kim Hwal-lan měla dobrou pověst v zahraničí, účastnila se mezinárodních konferencí a školení (Clark, 2000). Mezi lety 1963-1971 byla děkankou Právnické fakulty na Univerzitě Ihwa.

24 Kanceláři pro právní poradenství předcházela ještě Výzkumný institut pro otázky žen. V roce 1966 bylo Centrum poradenství zapsáno jako organizace pod Ministerstvem spravedlnosti a v téže roce také otevřelo pobočku v Kwangdžu a v roce 1968 v Pusanu. V roce 1967 mělo centrum 17 žen, které jej podporovaly a zajišťovaly jeho chod <http://www.lawhome.or.kr/law1/index.asp>

domácího násilí, napětí při soužití s rodiči manžela či mezigenerační spory (Clark, 2000, s. 166). Dodnes funguje jako bezplatná právní poradna a pomoc jak při osobním setkání, tak telefonicky či online. V roce 1964 začalo poskytovat právní praxi pro studentky práva Univerzity Ihwa.

V době přípravy kodifikace nového občanského zákoníku již tedy v Soulu fungovalo několik ženských organizací především pod vedením Kim Hwal-lan a I Tchä-jong. Dokázaly se však spojit ve větší celek až následující rok po vyhlášení nového občanského zákoníku. I Tchä-jong při své právní praxi získávala poznatky, které ale též vydala až v prosinci 1958 v první publikaci své kanceláře pod názvem *Sto otázek a sto odpovědí: Záznam z poradenských sezení v souvislosti s ženskými právy*. Nicméně podle některých autorů (Shin, 2006; Nam, 2010) se jim v padesátých letech podařilo alespoň částečně ovlivnit kodifikaci nového rodinného práva z důvodu jejich privilegovaného postavení a úzkým vazbám s politickým vedením; údajně se snažily přesvědčovat zákonodárce i individuálně.

Mezi lety 1950-1960 předložily skupiny v čele s I Tchä-jöng několik petic za novelizaci rodinného práva. Také dodaly Národnímu shromáždění vlastní návrh této právní úpravy v občanském zákoníku. Požadovaly úplné zrušení všech diskriminujících zákonů týkajících se systému hlavy rodiny, dědictví rodinného majetku, práv na svěření dítěte do péče či zákazu manželství mezi osobami stejného příjmení a rodu.

3.2.2 Konfuciánské organizace

Statistické údaje vypovídající o konfucianismu jako náboženství²⁵ mohou být často matoucí. Konfucianismus ztratil status státního náboženství pádem království Čosön v roce 1905, avšak některé ve společnosti zakořeněné konzervativní postoje se stále projevují především v rodinných vztazích a mnoho rodin dodnes praktikuje tradiční obřady k uctívání

---

25 Konfuciánské národní shromáždění Sönggjöngwanu však 28. 11. 1995 ustanovilo „Konfuciánskou ústavu“ (Čonghön), prohlásilo konfucianismus za náboženství, jeho následovníky za konfuciány, a za jeho základny území Sönggjöngwanu, okresní školy hjangjo, konfuciánská společenství a Univerzitu Sönggjöngwan (Choi, 2005).

předků; mnoho z nich však nepovažuje konfucianismus za své náboženství. Nicméně Korea je jednou z mála zemí, kde konfucianismus stále funguje na oficiální úrovni. V této podkapitole tedy budou popsány dvě konfuciánské základny, které se podílely na zachování konzervativního rodinného práva v občanském zákoníku.

Pomyslným protikladem Univerzity Ihwa jakožto jedné ze základů intelektuálních ženských organizací je v Koreji tradiční Univerzita Sönggöngwan.²⁶ Co se týče studia práva, po válce byla založena Fakulta politologie a ekonomie, která byla v roce 1953 přejmenována na Fakultu práva a politologie. Lze zde studovat mimo jiné také konfuciánská a východní studia na Fakultě konfuciánských studií a východních učen. Podle Chunga (1995) Sönggöngwan i nadále slouží jako centrum konfucianismu v Koreji. Při univerzitě existuje organizace *jörim* (doslova „les konfuciánö“),²⁷ která sestává ze vzdělaneckých elit i běžných občanö. Mnoho vedoucích osobností Sönggöngwanu a jörim jsou akademickými profesory východních učen na Sönggöngwanu i jiných univerzitách.

Dále se v padesátých letech začaly zakládat instituce zvané *čong-čchin-hō* (doslova „rodová společenství“), která se dodnes těší zájmu veřejnosti.²⁸ Lee (in Slotte & De Vos, 1998) zmiňuje jejich aktivity spočívající ve vydávání bulletinů, budování pomníků na počest zakladatele rodové linie nebo celonárodně slavného předka a překládání starých, hanmunem nebo čínskými znaky psaných genealogií do korejštiny, aby byly srozumitelné a snadno dostupné i mladším generacím. Těmito aktivitami posilují obraz rodu navenek a skrz rodovou linii se identifikují jako příbuzní, kteří se přátelí a pečují o vzájemné blaho. Hlavním smyslem jejich zakládání byla ochrana tradice a s ní zachování zákazu uzavírání sňatků mezi osobami, které patří do stejného rodu.

26 Na svých webových stránkách se pyšní založením roku 1398, nicméně fungoval již za předchozí dynastie Wang se sídlem v tehdejší hlavní městě Kāsōngu. <http://www.skku.edu/> V té době fungovala jako konfuciánská akademie přístupná výhradně mužům. Jako moderní vysoká škola s tříletým studijním programem se profiluje od roku 1895. V době japonské anexe téměř zanikla, avšak v roce 1946 získala akreditaci od USAMGIK. V pozdějších letech hrála velkou roli při modernizaci korejského vysokého školství (Lee, 2001).

27 Jejich jediná webová stránka <http://yurim.skku.ac.kr/> však není přístupná bez přihlašovacích údajů.

28 Například Karak čung ang čong čchin hö, založena roku 1954 jako nevládní organizace zapsaná pod ministerstvem kultury, sportu a turistiky <http://ko.wikipedia.org/wiki/가락중앙총친회>. Příklady webových stránek dalších rodů: Rod Han z Čongdžu: <http://www.cheongjuhan.net/>, Rod Kwon z Andongu: <http://www.andongkwon.org/>

Od doby, kdy první korejské právničky a další intelektuální aktivistky nevelkých soulských organizací začaly kritizovat hierarchické patrilineární a patriarchální rodinné právo a mluvit do kodifikace nového občanského zákoníku, stala se jejich hlavním oponentem organizace *jūrim*. Ta podle Chunga (1993) v jiných státních záležitostech však též nebyla tou nejvýraznější skupinou. Tato organizace zaujala jasně androcentrický postoj ke korejskému rodinnému právu jako k „*odkazu korejského konfucianismu, který je založen na tradici uctívání mužského předka*“ (Sin, 2001). Společně s institucemi *čong-čchin-hō* jejich boj za posílení uvědomění korejské národní tradice však nabíral nových měřítek. Jejich společným cílem bylo zachování celého patrilineárního a patriarchálního systému rodiny v rodinném právu v občanském zákoníku ve jménu ochrany tzv. tradičních hodnot.

3.2.3 Postoje tvůrců občanského zákoníku

Podstata debaty tedy ležela v genderových vztazích a hierarchii. V procesu kodifikace proti sobě stály tři ideály: respekt vůči ústavě, respekt vůči tradici, a postupná reforma. Na konzervativní straně spektra stáli představitelé soudní moci spolu s následnou podporou konfuciánských organizací, na opačné straně moderně smýšlející a též v oboru práva vzdělaní intelektuálové a intelektuálky se zájmem novelizovat rodinné právo dle respektu vůči ústavě. Uprostřed tohoto spektra stáli zákonodárci a vláda, kteří byli ochotni v zájmu posunu k modernímu kapitalistickému uspořádání přistoupit k postupné reformě.

Jak bylo již zmíněno, první návrh úpravy rodinného práva byl hotov po skončení korejské války v roce 1953. Od té doby do roku 1958 se o něm přely výše zmíněné určitým způsobem vlivné skupiny, které částečně ovlivňovaly postoje zákonodárců a vlády. Jakmile se ženské organizace v čele s právničkou I Tchä-jong a jejím mentorem Čchong Kwang-hjoem spojili a podali alternativní návrh kodifikace rodinného práva, strhli pozornost také konfuciánských organizací, které volaly po znovuoobnovení korejské tradice po dlouhém strádání za japonské nadvlády. Hlavní slovo však měl stát.

Pro stát bylo především důležité, aby se přizpůsobil nutnosti ekonomického rozvoje a klíčovým tedy byl patriarchální systém hlavy rodiny. Velká důležitost ale nebyla přikládána nutnosti zachování klanu, a tudíž kontroverznímu zákazu manželství osob stejného příjmení a místa původu. Předseda Podvýboru pro návrh občanského zákoníku a člen liberální strany Čchang Kjöng-gun²⁹ upřednostňoval ekonomické aspekty rodinného života před jeho duchovní funkcí nositele tradice a navrhoval, aby ekonomická funkce rodiny byla oddělena od její role pro uctívání předků. Tradice měla být podle něj zachována, ale zároveň by tato snaha ochránit tradici neměla bránit individuálnímu vývoji, který je založen na liberalismu a demokracii (Chong, in Shin, 2006, s. 99).

Nicméně v Podvýboru měl podle Choi (2005) největší vliv předseda Nejvyššího soudu Kim Pjöng-no. Zastával názor, že rodinné právo by nemělo mít nic společného s ideály. Narušily by totiž stávající funkční společenský řád a v případě, že není žena kontrolována, rodina nefunguje. Zdůrazňoval, že jedině striktní patrilineární systém zajistí správný chod rodiny. Dokonce si stál za starou konfuciánskou tezí, že dítě jsou otcovy buňky vyrůstající v matčině lůně a je tedy nutné uctívat otce a jeho předky (Shin, 2006, s. 97-98). Tvrdil, že *„rovnost mezi muži a ženami v ústavě by neměla být špatně pochopena. Znamená totiž rovná práva vůči politickým, kulturním, a sociálním příležitostem, avšak etika rodiny by s tímto neměla být zaměňována. Pokud je vyžadována rovnost mezi rodiči a dětmi, manželem a manželkou, nic pak nemůže být učiněno správně.“* Z dalšího jeho výroku se zdá být jasné, jak nevelký podíl zřejmě měl na tvorbě ústavy. Podle něj je totiž *„rovnost definovaná ústavou cizí myšlenkou, která může zničit tradiční korejské zvykové právo“* (Chong, in Shin, 2006, s. 281).

3.2.4 Nová podoba rodinného práva v občanském zákoníku z roku 1958

Ať už vlivem jedné či druhé strany spektra soulské intelektuální vyšší a střední třídy Národní shromáždění přijalo nový občanský zákoník 22. února 1958 a zdá se, že se v něm projevil určitý kompromis všech zúčastněných na procesu kodifikace.

---

²⁹ V době japonské anexe byl soudcem, od roku 1957 ministrem zahraničních věcí (Han, 1974, s. 24).

Na rozdíl od předchozího zákoníku poskytoval více práv ženám a omezil funkci hlavy rodiny. Byl zrušen institut nesvéprávnosti manželky, která bez ohledu na věk musela při právních úkonech žádat svolení manžela. Původně manžel mohl podle své vůle zacházet i s majetkem manželky, na nějž měl právo, nově mohl zacházet se svým majetkem každý sám. Hlava rodiny též dávala souhlas s manželstvím a adopcemi všech členů rodiny, toto právo bylo zrušeno. Souhlas s uzavřením manželství již dávali pouze rodiče, pokud byla dívka mladší 23 let a muž mladší 27 let. Byly uznány adopce dcer a dětí mimo patrilineární rodovou linii. Také bylo uznáno cizoložství manžela jako důvod k rozvodu. V novém zákoníku se na dědění majetku mohly podílet i manželky a dcery. Dále se zavedlo zapsání manžela do registru manželky v případě, že byla žena jedinou dcerou a stala se hlavou rodiny. V takovém případě se pak i děti mohly stát pokračovateli rodového příjmení a původu matky. V zákoníku bylo do různých částí odděleno dědictví titulu hlavy rodiny a dědictví majetku. Dědictví majetku předka začíná jedině jeho smrtí a dědí se majetek kromě rodinné genealogie, rituálních předmětů, hrobky a přidruženého majetku, který připadá mužské hlavě rodiny, který vykonává rituály (Cho, 1998, in Putnam, 2007; Chang, 1993, s. 272).

Následující část popisuje rodinné a dědické práva tak, jak platilo po výše uvedených změnách v občanském zákoníku od roku 1960. Protože zde nelze obsáhnout všechny články a paragrafy těchto dvou částí, jsou zmíněny většinou pouze zásadní body jednotlivých Hlav, které jsou většinou autorů považovány za diskriminační a nekompatibilní s ústavou.

3.2.4.1 Část čtvrtá občanského zákoníku – Příbuzenstvo

Hlava 1 – Obecná ustanovení

Úvodní článek 767 definuje příbuzenství; zahrnuje do něj manžely, pokrevní příbuzné a příbuzné spřízněné sňatkem. Za přímé pokrevní příbuzenstvo jsou považováni přímí předci a přímí potomci. Vedlejší pokrevní příbuzní jsou sourozenci, přímí potomci bratrů, sourozenci přímých předků a přímí potomci bratrů přímých předků (čl. 768). Příbuzní spříznění sňatkem jsou manželé pokrevních příbuzných, pokrevní příbuzní manželů, manželé pokrevních

příbuzných manželů a pokrevní příbuzní manželů pokrevních příbuzných (čl. 769). Právní účinky však plynou pro rozsah širokého příbuzenstva, které je počítáno podle konceptu stupňů *čchon*. Příbuzenstvo zahrnuje 8. stupeň *čchon* v mužské linii, 4. stupeň *čchon* v ženské linii, 8. stupeň *čchon* z manželovy strany a dále pouze rodiče manželky (čl. 777). Zákoník také upravuje mandatorní právní vztah mezi ženou a jejími nevlastními dětmi. Ve vztahu „*čchongmo-sodža*“³⁰ je nemanželské dítě muže považováno za biologické dítě jeho současné manželky (čl. 773). Ve vztahu „*kjemo-sodža*“ jde o současnou manželku muže a o jeho dítě z předchozího manželství, které mu bylo po rozvodu svěřeno do péče. I v tomto případě je současná mužova manželka shledána matkou dítěte (čl. 774).³¹ Spřízněnost sňatkem nebo vztahy v předchozích dvou článcích zanikají anulací sňatku či rozvodem (čl. 775, par. 1). V případě, že manžel zemřel a manželka se vrátila zpět ke své rodině nebo se znovu vdala, platí to samé, co v paragrafu 1 (čl. 775, par. 2).

Hlava 2 – Hlava rodiny a rodina

Na začátku je definován pojem hlava rodiny. „Hlavou rodiny se stává člověk, který následuje v rodové linii, zakládá novou rodinnou jednotku, nebo rodinnou jednotku obnovuje.“ (čl. 778) Do jeho rodinného registru³² se zapisují manželé, jeho pokrevní příbuzní a jeho děti (čl. 779). Dospělý člen rodiny může za souhlasu hlavy rodiny založit vlastní rodinnou jednotku, je-li schopen se o ni nezávisle postarat (čl. 789), což však neplatí pro nejstaršího syna hlavy rodiny (čl. 788). Článek 781 upravuje zápis dítěte do rodinného registru. Podle paragrafu 1 tohoto článku, pokud je znám otec dítěte, dítě přebírá otcovo příjmení a je zapsáno do otcova rodinného registru. Pouze není-li otec dítěte vůbec znám, je

30 Termín *sodža* má taktéž hluboké kořeny v konfuciánské tradici, původně se jednalo o označení syna, kterého měl vysoce postavený aristokrat s ženou z nižších vrstev společnosti. Označení *sodža* se do západních jazyků překládá většinou jako nelegitimní dítě, nebo také dítě druhé matky. Pro legitimní dítě, tedy dítě manžela a manželky, se používal termín *čchokčcha* (Peterson, 1996, s. 81).

31 Svolení biologické matky není potřeba. Žádný podobný mandatorní právní vztah neexistuje mezi mužem a jeho nevlastními dětmi (Yang, 2008, s. 83).

32 Záznam o zápisu v rodinném registru funguje podobně jako v ČR záznam na matričním úřadě v knize narození, knize manželství či registrovaného partnerství a knize úmrtí. Funguje však na bázi rodiny, nikoli individualizovaných osob. Je nezbytným dokumentem k získání průkazů, jako je cestovní pas, nebo pro jiné oficiální účely, například ve věcech vzdělání či změně zaměstnání (Lee, 1995). *Tahan minguk hodžōkpōp [Zákon o rodinném registru]*. V platnosti od 1. 1. 1960. Upravuje nejen zapisování a odstraňování osob z rodinných registrů *hodžōk*, ale i detaily spojené s celým procesem. Nejobsáhlejší je zde Hlava 4 o oznámení nových událostí, těmi mohou být například narození, adopce, uzavření manželského svazku, rozvodu či smrti. Dnes platí nový zákon o osobním registru.

jméno dítěte zapsáno do registru matky (čl. 781, par. 2). Jak již bylo naznačeno výše v Kapitole 1, otec dítěte si může do svého rodinného registru zapsat i jméno svého nemanželského dítěte³³ (čl. 782). Pokud má žena manžela, který není pokrevním otcem jejího dítěte, a přeje-li si jeho jméno zapsat do rodinného registru manžela, je nutné svolení jednak manžela a jednak hlavy rodiny manžela. Pokud je ale dítě již zapsáno v rodinném registru svého biologického otce, pro změnu je nutné získat ještě svolení hlavy rodiny otce dítěte (čl. 784). Dítěti ale i nadále zůstává příjmení biologického otce podle čl. 781. Hlava rodiny si může zapsat do svého rodinného registru jména svých předků a potomků, kteří právě nejsou hlavou jiné rodinné jednotky (čl. 785).

Hlava 3 – Manželství

Tato část je rozdělena do pěti dílů: Zasnoubení, Vznik manželství, Neplatnost a zrušení manželství, Působnost a vliv manželství a Rozvod manželství.

O prvním díle právní úpravy zasnoubení vypovídají články 800-806. Se svolením rodičů nebo poručníka se mohou zasnoubit nezletilí,³⁴ a to chlapec, který dosáhl věku 18 let, a v případě dívky 16 let (čl. 801). Ke zrušení tohoto stavu může dojít, například pokud byl jeden ze snoubenců odsouzen k výkonu trestu, pokud byl jeden ze snoubenců nevěrný po vstupu do stavu zasnoubení, je-li nemocný pohlavní chorobou nebo tuberkulózou, pokud je nezvěstný více než dva roky od zasnoubení nebo z neznámého důvodu oddaluje vstup do manželství (čl. 804).

Díl 2 o vzniku manželství upravují články 807-814. Do manželství může vstoupit chlapec po dosažení věku 18 let a dívka s věkem 16 let (čl. 807), avšak pokud je muž mladší 27 let a žena mladší 23 let,³⁵ je potřeba svolení rodičů či poručníka (čl. 808). Článek 809 zakazuje uzavření sňatku mezi osobami stejného příjmení a rodu v patrilineární linii, nehledě na počet generací. Do manželství nemůže vstoupit ten, který už jeden sňatek uzavřel, je tedy zakázána bigamie (čl. 810). Článek 811 zakazuje ženám uzavřít nové manželství do doby šesti

---

33 Deuchler (1977) upozorňuje na skutečnost, že takto často činili nejen muži svobodní, ale i ženatí, kterým neporodila syna manželka. Její souhlas k tomu není vyžadován.

34 Zletilost nastavena na 20 let. (čl. 4)

35 Jediný případ, kdy je v právu věk počítán tradičním způsobem, reálný věk je tedy o rok nižší.

měsíců po ukončení předchozího manželství, jestliže neporodí do té doby dítě. Tento zákaz má zamezit případnému rozporu co se týče stanovení otcovství.

Díl 3, Neplatnost a zrušení manželství, najdeme ve člancích 815-825. Například článek 815 se opět dotýká širokého příbuzenstva a považuje za neplatný takový sňatek, ve kterém existuje příbuzenský vztah manželů ve vedlejší pokrevní linii do osmého stupně *čchon* nebo v přímé pokrevní linii či existuje-li příbuzenský vztah spřízněný sňatkem s pokrevním příbuzným do osmého stupně *čchon* v patrilineární linii.

Čtvrtý díl pojednává o působnosti a vlivu manželství ve člancích 826-833 s pododdíly o obecné působnosti a o vlivu na majetek. Článek 826 stanovuje povinnosti manželů. „Manžel a manželka by měli žít spolu, vzájemně se podporovat a pomáhat si.“ Paragraf 2 udává, že společné bydlení určuje manžel, a pouze pokud platí paragraf 3, určuje je manželka. Podle paragrafu 3 tohoto článku se po uzavření sňatku jméno manželky zapisuje do rodinného registru manžela. Pokud je žena následníkem titulu hlavy rodiny³⁶ ve své rodině, jméno manžela může být zapsáno v rodinném registru jeho manželky a narodí-li se jim dítě, přebírá matčino příjmení a je též zapsáno do rodinného registru ženy (čl. 826, par. 4). Co se týče majetkových poměrů, ten majetek, u kterého není jasné, zda patří manželce či manželovi, je vnímán jako manželův (čl. 830). Zároveň na manžela ale padá břímě zajistit veškeré náklady na živobytí (č. 833).

Pátý díl, upravující rozvody, se dělí na Rozvod na základě dohody, články 834-839, a na Rozvod sporný ve člancích 840-843. Rozvod dohodou nabývá platnosti ohlášením dle Zákona o rodinném registru (čl. 836). Pokud se manželé nedohodnou na výchově dítěte, právo na jeho výchovu získává otec. V rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče je posuzován věk dítěte i finanční zabezpečení rodiče. Svěření do péče nemění rodičovské pravomoci. (čl. 837). Důvodem sporného rozvodu u soudu může být nečestné chování jednoho z manželů, tedy nevěra,³⁷ zlovolné opuštění jednoho z manželů, týrání jednoho z manželů druhým manželem

³⁶ O následnictví titulu hlavy rodiny pojednává Hlava 1 Části 5 – Dědictví.

³⁷ Článek 241 Trestního zákoníku chápe cizoložství jako trestný čin. Jak bylo již zmíněno, podle japonské právní úpravy byla považována za trestný čin a důvod k rozvodu pouze nevěra manželky. Od roku 1953 je zákon zrovnoprávněn pro oba manžely a trest je vyměřen maximálně na dva roky. Žalobu vůči manželovi a

či jeho přímým potomkem, týrání přímého potomka druhým z manželů či nezvěstnost jednoho z manželů po dobu tří let (čl. 840).

Hlava 4 – Rodiče a děti

V článcích 844-927 jsou obsaženy díly o biologickém dítěti, osvojeném dítěti a o rodičovské autoritě.

Díl 1 o biologickém dítěti se naprosto zjevně, stejně jako mnoho jiných zákoníků vycházejících z římského práva, řídí zásadou „Mater semper certa est, pater semper incertus est.“ Téměř celý díl se totiž zabývá určením, popřením a domněnkami otcovství. Dítě, které bylo počato během manželství, je považováno za manželovo dítě. Pokud se dítě narodí 200 dní po uzavření manželství nebo 300 dní po ukončení manželství, je předpokládáno početí v manželství (čl. 844). Článek 846 o popření otcovství dává manželovi právo popřít otcovství dítěte v případech zmíněných v článku 844. Manžel může otcovství popřít manželce a dítěti do jednoho roku od narození dítěte (847).

Díl 2 o osvojení upravuje také osvojení pro pokračování rodové linie. Běžnou praktikou je zde osvojení dospělého. Článek 877 však zakazuje osvojení předků či seniorů. Článek 867 obsahuje podmínky pro osvojení následníka po smrti hlavy rodiny. V případě, že hlava rodiny zemře a nemá následníka, druhý manžel, přímí příbuzní či rodinná rada vybere potomka pro posmrtné osvojení, a tedy následníka hlavy rodiny. V linii přímých příbuzných dostává přednost mužský potomek. Nemůže být ale vybráno dítě již osvojeného příbuzného. Posmrtné osvojení se může uskutečnit i na základě závěti (čl. 880). Podle článku 870 by měli souhlas s osvojením dát rodiče, a pokud nejsou naživu, měl by souhlas dát jiný přímý příbuzný, a to podle paragrafu 3, článku 867. Pokud je osoba nezletilá a nemá ani rodiče ani jiné přímé příbuzné, souhlas k osvojení dává jeho poručník (čl. 871). Poručník však musí k osvojení poručenice dostat svolení rodinné rady (čl. 872). Článek 874 upravuje společné

---

jeho partnerovi, pokud je prokázán, může podat pouze druhý z manželů a pouze pokud je manželství rozpuštěno nebo je zahájeno rozvodové řízení. *Hjōngpōp [Trestní zákoník]*. 18. 9. 1953, v platnosti od 3. 10. 1953. Zákon je s úpravami platný dodnes, na rozdíl od Japonska, které odhlasovalo jeho zrušení v roce 1947, Čína pak v roce 1958. Přesto například v USA jsou zákony o trestném činu cizoložství platné dnes ještě v 21 státech.

osvojení manželů. Muž, který má manželku, nemůže jménem manželského páru osvojit nebo být osvojen bez souhlasu manželky. Pokud je ale manželka například nezvěstná a manželství dále trvá, manžel může jménem manželského páru osvojit či být osvojen. Článek 875 zakazuje osvojení přímého potomka, který je následníkem hlavy rodiny. Podle článku 876 je možné adoptovat zetě, v takovém případě adoptovaný zeť vstupuje do rodiny rodičů manželky. Působnost osvojeneckého rodičovského vztahu je ale odlišná od působnosti manželského vztahu. Neplatnost, odvolání či zrušení osvojení tedy nemá vliv na manželství.

Třetí díl nese název Rodičovská práva. Staví tak práva rodiče v rámci hierarchických vztahů jasně a pevně před právní úpravu rodičovských povinností, tudíž jinak, než je možná známe ze západních definic o rodičovské zodpovědnosti. První článek, 909, definuje osobu s rodičovskými právy. Podle prvního paragrafu se nezletilé dítě řídí rodičovskými právy otce. Pokud otec chybí či nemůže uplatnit rodičovská práva, uplatňuje je matka (par. 2-3). Biologičtí rodiče osvojeného dítěte nemohou uplatnit na dítě rodičovská práva (par. 4). Pokud se rodiče rozvedou či zemře-li otec dítěte a matka odchází zpět ke své rodině nebo se znovu vdá, nemá právo uplatňovat rodičovská práva na dítě narozené v předchozím manželství (par. 5). Článek 913 nařizuje osobě s rodičovskými právy také povinnost dítě chránit a vzdělávat. Musí žít na místě, které mu určí osoba s rodičovskými právy (čl. 914). Rodičovská práva zanikají, pokud je rodič zneužívá nebo se dopustil jiného nevhodného chování (čl. 922).

Hlava 5 – Poručenství

V článcích 928-959 Hlavy 5 je v rámci tří dílů definován poručník, dále jsou popsány povinnosti poručníka a nakonec zánik poručenství.

V první řadě je důležité zmínit, že poručníkem se může stát pouze jedna osoba (čl. 930). Nezletilému dítěti by měl být určen poručník v případě, že žádná osoba nevykonává vůči nezletilému rodičovské právo nebo pokud taková osoba není schopna dítě právně zastupovat či se starat o jeho majetek (čl. 928). Rodič, který na nezletilého uplatňuje rodičovská práva, může stanovit poručníka vlastní vůlí (čl. 931). Pakliže nic takového neexistuje, poručníkem nezletilého se může stát manžel, přímí pokrevní příbuzní, vedlejší

pokrevní příbuzní do třetího stupně *čchon* a nebo hlava rodiny (čl. 932). Poručenství nesvéprávné³⁸ nebo osoby s omezenou svéprávností může vykonávat manžel, přímí pokrevní příbuzní, vedlejší pokrevní příbuzní do třetího stupně *čchon* a nebo hlava rodiny (čl. 933). Podle článku 934, je-li vdaná žena nezletilá, nesvéprávná nebo téměř nesvéprávná, poručenství vůči ní uplatňuje manžel, jeho přímí pokrevní příbuzní, vedlejší pokrevní příbuzní do třetího stupně *čchon* nebo hlava rodiny. Tento stav je platný po dobu existence manželství, po jeho zániku se situace řeší podle článku 931. Dále se Hlava 5 zabývá například otázkami nesvéprávných osob k výkonu poručenství, práv a povinností poručníka vůči nezletilému, a v neposlední řadě okolnostmi zániku poručenství.

Hlava 6 – Rodinná rada

Rodinná rada hraje důležitou roli z důvodu jiného pojetí rodiny, než jsme zvyklí; je chápána jako nižší jednotka účastníci se fungování státu, do jejíchž záležitostí stát jako takový zasahuje jen velmi málo a jejíž spory by měl vyřešit soud až tehdy, není-li jiná možnost. Rodinná rada není orgán stálý, ale schází se za výjimečných okolností, které si žádají hlasování a konečné rozhodnutí rady. Tvoří ji příbuzenstvo a nemá mít méně než tři a více než deset členů. Ti si volí jednoho zástupce, který potom právně zastupuje Rodinnou radu ve věcech sporů či jednání s vnějšími stranami (čl. 960-961). Soud tuto radu svolává na základě žádosti osoby, které se daný problém týká, či na základě žádosti zákonného zástupce, manžela či manželky, přímých pokrevních příbuzných, hlavy rodiny, členů rodinné rady, zainteresovaných osob či žalobce (čl. 966). Podle článku 968 může na Rodinné radě vyjádřit svůj názor dotčená osoba, zákonný zástupce, manžel či manželka dotčeného, přímí pokrevní příbuzní, vedlejší pokrevní příbuzní do čtvrtého stupně *čchon* a hlava rodiny. Jestliže Rodinná rada není schopna vydat rozhodnutí, nahrazuje jej soud (čl. 969). Dále je možné se k soudu odvolat proti rozhodnutí Rodinné rady (č. 972).

Hlava 7 – Vyživovací povinnost

---

³⁸ Svéprávnosti člověk nabývá zletilostí, o zbavení svéprávnosti osob se zdravotním postižením, ať už mentálním, duševním, smyslovým nebo tělesným, rozhoduje soud na základě lékařských zpráv.

Vzájemnou vyživovací povinnost mezi sebou mají jednak 1. přímí pokrevní příbuzní a manželé, 2. hlava rodiny s rodinou, 3. další příbuzní v případech, kdy žijí ve společné domácnosti (čl. 974). Příbuzný je povinen poskytnout pomoc, pokud druhý není schopen sám se uživit z vlastních finančních zdrojů (čl. 975). Jestliže je takových osob, které prokázaly nárok na poskytnutí podpory, více, a jeden příbuzný není schopen svými finančními prostředky poskytnout podporu všem, záležitost se pak na základě žádosti řeší soudně (čl. 976).

3.2.4.2 Část pátá občanského zákoníku – Dědictví

Hlava 1 – Následnictví titulu hlavy rodiny

Dělí se do tří dílů v rozmezí článků 980-996: Obecné ustanovení, Následník titulu hlavy rodiny a Působnost následnictví hlavy rodiny.

Následník nastupuje do funkce hlavy rodiny v případě, že současná hlava rodiny zemře či ztratí občanství; je-li odvolána či zrušena adopce adoptované hlavy rodiny; je-li hlavou rodiny žena a rozhodne se odejít zpět ke své rodině či se vdát a odejít do rodiny manžela; nebo pokud do rodiny, která má jako hlavu rodiny ženu, vstoupí (například narodí-li se) muž, který je následníkem titulu v rodině (čl. 980). Podle článku 981 musí hlava rodiny žít v domě předků. Titul hlavy rodiny se dědí v následujícím pořadí: 1. muž, který je přímým potomkem zesnulého, 2. žena, která je přímým potomkem zesnulého a je členem rodiny, tedy neprovdaná či rozvedená, 3. manželka zesnulého, 4. žena, která je přímým předkem zesnulého a je členem rodiny, 4. manželka přímého předka, který je taktéž členem rodiny zesnulého (čl. 984).³⁹ Avšak následníkem hlavy rodiny se nemůže stát biologická matka adoptovaného zesnulého nebo biologická matka, která není ve svazku manželském s otcem zesnulého (čl. 987). Již embryo je v pořadí následnictví pokládáno za narozené dítě (čl. 988).

Hlava 2 – Dědění majetku ze zákona

---

³⁹ Z mužských potomků na prvním místě tohoto výčtu posloupnosti se však vybírá z nejstaršího syna, druhého syna, ale i adoptovaného či nevlastního syna a staví je tak i před přímé příbuzné ženy. (Yang, 2013, s. 45)

Hlava 2 v článcích 997-1059 o rozdělení majetku mezi dědice definuje obecné ustanovení, dědice majetku, nabytí dědictví, jeho obecný vliv a rozdělení, přijetí a zřeknutí se majetku či neexistenci dědice.

Majetek se dědí v takovéto posloupnosti: 1. přímí potomci, 2. přímí předci, 3. sourozenci, 4. vedlejší pokrevní příbuzní do osmého stupně čchon. Existuje-li dědiců jednoho postavení více, přednost má ten, který je zesnulému příbuzensky blíže, pokud jsou i na stejném stupni příbuzenství, o dědictví se dělí (čl. 1000). Jestliže je zesnulou osobou žena, manžel má v dědictví stejné postavení jako její přímí potomci, a pokud chybí pokrevní příbuzní, stává se jediným dědicem (čl. 1002). Je-li zesnulým muž, manželka dědí společně s jeho přímými potomky a přímými předky zesnulého, pokud tito dědicové chybí, je jediným dědicem manželka (čl. 1003). Existuje-li několik dědiců stejného postavení, dědictví se dělí rovným dílem. Ale pokud dědic majetku dědí zároveň titul hlavy rodiny, získává dědic jakožto nejstarší mužský potomek podíl 1,5. Podíl druhého syna 1, tak jako podíl neprovdané dcery (čl. 1009, par. 1). Podle paragrafu 2 tohoto článku, podíl dcery, která není součástí rodiny, tedy je vdaná, činí jednu čtvrtinu podílu syna. Pokud manželka zesnulého dědí společně s jeho přímými potomky, její podíl je polovinou podílu syna, a pokud dědí s přímými předky, dostává stejný podíl jako mužský předek (čl. 1009, par. 3).

Hlava 3 – Dědění z poslední vůle

Hlavu 3 tvoří články 1060-1111 o formách poslední vůle, působnosti poslední vůle, uskutečnění poslední vůle a odvolání poslední vůle.

Poslední vůli může uzavřít člověk po dovršení sedmnácti let (čl. 1061). Formou poslední vůle může být ručně psaný dopis nebo hlasová nahrávka, v těchto případech je nutné uvést zde celé jméno a datum uzavření vůle (čl. 1065-1067). Další formou je zapečetěný dokument, poslední vůle sepsaná notářem, či poslední vůle diktovaná jinému člověku, který ji sepisuje. V těchto případech je nutná i přítomnost svědků (čl. 1068-1070). Člověk, který získá dar z poslední vůle má stejná práva a povinnosti jako dědic (čl. 1078).

Tuto verzi rodinného práva v občanském zákoníku, platném v letech 1960-1979 bychom mohli zhodnotit z části kladně, přisuzovala totiž nový status ženám. Mohly jednak zdědit titul hlavy rodiny, což bylo původně možné jen dočasně, a jednak mohly také založit vlastní rodinnou jednotku. Podle Deuchler (1977) to však v praxi učinilo jen málo žen. Změnu tradičního rodinného vzorce tak svým způsobem rozpoutala občanská válka, která za sebou podle statistik z roku 1957 zanechala 550 000 ovdovělých korejských žen.⁴⁰ Z nich 34 000 žilo samostatně a ostatní byly nuceny postarat se o mnohdy početnou rodinu, nejen své děti a rodiče, ale i rodiče manžela či mladší sourozence. Přes 900 000 lidí z tehdejších 21,5 milionu obyvatel tedy podle těchto údajů žilo v domácnostech, které vedly ovdovělé ženy (Lone, 2007, s. 2006). Druhým důsledkem občanské války se stali smíšení sirotci, děti amerických vojáků a korejských žen. Korejská touha po pokrevních příbuzných tyto děti neshledávala legitimními. Dítě, které mělo za otce cizince, nemohlo podle Zákona o státním občanství⁴¹ získat korejské občanství, protože jej může získat pouze dítě narozené korejskému otci. Tento fakt tedy vedl k mezinárodním adopcím, které však ve velké míře pokračovaly v průběhu dalších let až do změny zákonů o osvojení, které v této podobě osvojené děti diskriminovaly před dětmi biologickými.

Zatímco Japonsku jakožto poraženému státu byl po válce demokratický právní systém Američany vnucen, v Koreji Američané dopomohli více či méně k chaosu. Důkazem může být nejen rozdělení poloostrova a občanská válka, ale i zmiňovaný právní systém. Demokratická ústava hlásající „západní“ koncept lidských práv se jen stěží slučovala s občanským zákoníkem, v jehož dvou částech týkajících se rodinných záležitostí, zůstával již poměrně zastaralý koncept konfuciánského zvykového práva, které v moderní společnosti zkrátka nemůže dál fungovat v takové podobě, jako tomu bylo za dob království Čosŏn. Hahm (2003) tvrdí, že „dnešní korejská kultura je obecně známa jako nejkonfuciánštější ze

---

⁴⁰ Je třeba také zmínit, že jen hrstka z nich, ne víc než 640, měla vysokoškolské vzdělání. Přibližně polovina z nich neměla ani základní vzdělání. Nicméně jejich děti již ze 70% navštěvovaly základní školu i v době občanské války (Lone, 2007).

⁴¹ *Kukčŏkpŏp [Zákon o státním občanství]*, přijat 20. 12. 1948

všech asijských kultur.“ V japonském občanském zákoníku bylo rodinné právo kompletně novelizováno už v roce 1947, systém hlavy rodiny byl zrušen a rodinný soud byl zřízen v roce 1949. Přestože tradice ve společnosti přežívala a v určité míře přežívá dodnes, právní systém byl již po válce sjednocen a základní lidská práva byla zaručena mužům i ženám. Halászová (2008) ve svém eseji dochází k myšlence, že „se zdá, že ve vývozu demokracie do Japonska byli Američané úspěšní.“

To samé se nedá říci o Korejském poloostrově, který byl s přispěním SSSR, USA a jejich ideologií rozdělen na dvě poloviny a postupně znovu padl do rukou autoritářských režimů. Legislativní proces nepochybně zdržela občanská válka. Zničená země potom jako by se doslova stavěla od nuly. Přestože je tradičním konfuciánským hodnotám korejské společnosti prisuzován následný ekonomický rozvoj (Lee, 2001), často jsou vnímány také jako krok zpět od demokratického vývoje (Hahm, 2003). S přechodem směrem k demokratickému právnímu systému a s ním i novelizací rodinného práva se Japonsko potýkalo jen pár let po 2. světové válce, avšak v Korejské republice se tento proces prodlužoval až do konce dvacátého století. V následujících kapitolách se podíváme podrobněji na proces přijímání novelizací rodinného práva v občanském zákoníku v sociopolitickém kontextu.

4 Režim Pak Čöng-hüiho (1961-1979)

Období prezidenta Pak Čöng-hüiho⁴² je obecně charakterizováno prudkým ekonomickým růstem. Shin (2006) jmenuje dva pilíře rodinné politiky jeho autoritářské vlády. Prvním je industrializace a s ní rozpad velkých rodin na rodiny nukleární, přičemž klíčem k vládou takto nově definovanému ideálu rodiny bylo snížení porodnosti. Pakův režim tedy začal do rodinných záležitostí silně zasahovat pomocí politiky plánování rodiny. Druhým pilířem pak měla být obnova konfuciánské tradice o oddanosti vůči rodičům. Patriarchální systém rodinných registrů a hlavy rodiny se v tomto režimu v plné míře ukázal jako dokonalý nástroj pro udržení společenského řádu a národní bezpečnosti. Pro stát bylo navíc prospěšné, že patriarchální hlava rodiny je schopna zabezpečit rodinu a stát se nemusí zabývat politikou poskytování sociální péče a může se tak lépe soustředit na rozvoj ekonomiky (Shin, 2006; Yang, 2003). Je příznačné proto vzít v úvahu i tvrzení Yang, že rodinné právo v té době bylo spíše soukromou záležitostí každé domácnosti než předmětem veřejného vměšování státu.

Nejlépe však vystihuje období modernizace sedmdesátých let Oh (1998, in Chang & Kim, 2005, s. 181) domněnkou, že Korea měla být modernizována a zároveň měla být zachována korejská kolektivní identita na základech tradičních hodnot; aby tohoto Pak Čöng-hüi docílil, využil tyto tradiční hodnoty jako druh ideologie. Rodina tedy měla fungovat kolektivně nejen jako domácnost, ale i jako kolektiv pracující pro stát na základě konfuciánské tradice kultivace sebe, své rodiny a státu. Níže tedy budou zmíněny faktory, které zásadně ovlivnily rodinné právo, jež byl ale režim ochoten změnit pouze do té míry, aby jednalo v jeho (povětšinou ekonomický) prospěch.

4.1 Novelizace roku 1962 a založení rodinného soudu

---

⁴² Generál Pak provedl vojenský převrat v květnu 1961 a v říjnu 1963 byl zvolen prezidentem Korejské republiky. Těmto událostem předcházela rozpad I Süng-manovy první republiky po demonstracích studentů v dubnu 1960 a následné krátké období demokratické druhé republiky.

Podle Yang (2008) byla novelizace jednoho článku v občanském zákoníku uskutečněna na popud ženských organizací, avšak okolnosti ukazují více na zájem vlády Pak Čong-hüiho, než na výsledek dalších konferencí, které soulské ženské organizace pořádaly. Ve městech žilo v roce 1960 sedm milionů obyvatel, z celkového počtu tedy 28 procent⁴³ (Han, 1974, s. 26). V popředí státního zájmu byla urbanizace a industrializace společnosti.

V občanském zákoníku byl tedy v části o příbuzenstvu v Hlavě 2 o hlavě rodiny novelizován článek 789, kde nově přidaný paragraf dovoloval mužským potomkům založit vlastní rodinnou jednotku a oddělit se tak od otcova rodinného registru.⁴⁴ Syn se tedy už nemusel dovolovat rodičů a mohl se se svou rodinou odstěhovat. Tato novelizace měla zefektivnit rodinný život v nové industriální společnosti tím, že učiní každého z manželů v jednotlivých domácnostech hlavou rodiny, avšak nezmění přímo základní rámec rodinného systému (Yang, 2003, s. 89), který zůstal pro autoritářský režim nezbytným.

Podle Clark (2000, s. 166) se I Tchä-jöng podařilo s pomocí jejího *Centra právního poradenství v rodinných vztazích* a dalších ženských organizací přesvědčit vládu Pak Čong-hüiho k vytvoření rodinného soudu, který by vyslechl případy týkající se domácího násilí; eliminoval by diskriminaci při soudních řízeních a zajistil též péči o mladistvé. Tomuto požadavku bylo vyhověno a k založení instituce rodinného soudu v Soulu došlo v roce 1963. Zabývá se výhradně rodinnými záležitostmi a případy mladistvých. Záleželo především na tom, aby u soudu byly strany vyslechnuty v neveřejném procesu, aby zde byli k dispozici znalci v oblastech psychologie, vzdělávání či lékařství, aby byla vnímána lidská důstojnost a rovnost mezi mužem a ženou v rodinném právu tak, jak je dáno ústavou (Lee, 1995). V jiných provinciích může být rodinný soud svolán na dobu určitou anebo tyto záležitosti řeší dále oblastní soudy. Procesy rodinného soudu na rozdíl od ostatních procesů nejsou přístupné veřejnosti (Lewis, 1984; in Lee, 1995).

---

43 Jiné zdroje hovoří také o 35 procentech. V roce 1995 již 85 procent.

<http://www.studentpulse.com/articles/844/south-koreas-sustainable-urban-planning-and-environmental-technology>

44 Článek 788 ovšem stále znemožňoval přiznání tohoto privilegia nejstaršímu synovi.

Tyto na první pohled drobné změny nebyly bezvýznamné, přestože někteří autoři je ve svých pracích zcela opomíjejí (Chang, 1993; Nam, 2010). Revize byla prvním krokem ke zřízení modelu moderní nukleární rodiny v korejském právu a reflektovala spíše ekonomické zájmy nové vlády.

4.2 Politika plánování rodiny

Ačkoli dnes je Korejská republika jedním z ekonomicky nejvyspělejších států na světě, po občanské válce se řadila mezi rozvojové země s vysokým populačním růstem. Mezinárodní organizace dodnes na takové státy apelují, aby snížily pro porodnost. Korea byla jednou z prvních zemí, které politiku plánování rodiny v šedesátých a sedmdesátých letech začaly aplikovat. Stala se jedním z faktorů změny rodinného uspořádání, které vyvíjelo tlak na novelizaci rodinného práva v občanském zákoníku.

Po příchodu uprchlíků z KLDK a poválečném baby-boomu měla korejská rodina v roce 1960 v průměru šest dětí, což znamenalo přirozený přírůstek 3 procenta. V dubnu 1961 tedy skupina sociologů, lékařů a sociálních pracovníků založila původně dobrovolnickou organizaci *Korejské sdružení plánovaného rodičovství* (*Tähan kadžok kjehök hjöphö, dále jen Sdružení*).⁴⁵ Vysoká porodnost však představovala hrozbu také pro ekonomický rozvoj země, a tak již v prosinci toho roku předseda Nejvyšší rady pro národní obnovu Pak Čong-hüi vyhlásil přijetí politiky plánování rodiny, přidělil ji ministerstvu zdravotnictví a sociálních věcí a zrušil dosavadní striktní vyhýbání se produkci a dovozu antikoncepčních prostředků; stát je naopak začal zdarma dodávat.⁴⁶ Cílem se stalo snížení porodnosti do roku 1966 na 2,5 procenta, později na 2 procenta v roce 1971, na 1,5 procent v roce 1976 a na 1,3 procenta v roce 1981 (Yang, 1977; Shin, 2006).

---

45 Od června 1961 také ve spolupráci s *Mezinárodní federací plánovaného rodičovství* (*International Planned Parenthood Federation*). Funguje dodnes především ve vzdělávání v oblasti sexuality. V roce 2006 název organizace změněn na *Korejské sdružení plánované populace* (*Ingu pogön pokči hjöphö*). Podrobněji o programu Sdružení na: <http://www.ppfk.or.kr/>

46 Zpočátku antikoncepční pěny, od roku 1963 kondomy, v roce 1964 přibýly nitroděložní tělíska a od roku 1967 hormonální antikoncepce. Přesto však byl v šedesátých letech vládní rozpočet velmi nízký na to, aby takto dosáhl maximálního snížení porodnosti (Yang, 1977). V počátcích byla tedy častější metodou sterilizace (Shin, 2006).

Pobočky Sdružení se měly zaměřovat nejen na zdraví žen a dětí, ale měly mít zájem také na rozšíření jejich práv a socio-ekonomický vývoj. V roce 1963 poslalo ministerstvo do poboček v provinciích nově zaškolené pracovníky (Clark, 2000; Nam, 2010). Yang (1977) však připomíná, že tato školení byla nedostatečná a většina pracovníků v menších obcích, především zdravotníků, byla jednak příliš mladá (20-24 let) a jednak bez odborné kvalifikace. Kampaně za snížení porodnosti na venkově narážely na velký odpor.⁴⁷ Stále zde převládal tradiční ideál rodiny, obvykle dvě dcery a tři synové, neboli „Čím více synů, tím lépe“. Politika plánování rodiny totiž paradoxně odporovala zavedeným tradicím v preferenci synů jakožto podle práva zvýhodněných dědiců rodinného majetku a titulu hlavy rodiny. Tato politika tak byla absurdní pro rodiny, které ještě nepřivedly na svět ani jednoho syna.⁴⁸ Na základě toho ženské skupiny, též aktivně zapojené v politice plánování rodiny, především korejská YWCA, ve spolupráci s ministerstvem navrhly reformu rodinného práva, která by zaručila více práv dcerám (Shin, 2006; Nam, 2010).

Slogan Sdružení z roku 1964 „*Maximálně 3 děti v rozmezí 3 let do věku 35 let*“ (zkráceně „3,3,35“) byl v roce 1970 nahrazen výzvou „*Ať už dcera nebo syn, zastavte se u dvou dětí.*“⁴⁹ která již jednala proti preferenci mužských potomků. Přesto měly rodiny ještě v roce 1971 v průměru 4-5 dětí, v roce 1976 pak 3-4 děti (Yang, 1977).

Ačkoli Yang (1977) uznává, že politika plánování rodiny nepochybně přispěla cílům vlády snížit porodnost, třemi nejdůležitějšími faktory, které ke snížení porodnosti přispěly, bylo podle ní více příležitostí ke vzdělání pro dívky,⁵⁰ ekonomický rozvoj⁵¹ a zvyšující se

47 Často totiž byla ženám sterilizace za finanční odměnu i vnucována (Nam, 2010). Častějšími se stávaly také potraty, přestože byly nelegální. V roce 1967 podstoupilo minimálně jeden potrat ve svém životě 25% žen z měst a 7% žen z venkova, o deset let později to bylo 35% žen z měst a 23% z venkova (Yang, 1977).

48 Průzkum *Institutu behaviorálních věd v medicíně (Ŭihak hāngdong kwahak jōnguso)* na Univerzitě Jonse z roku 1971 se dotazoval žen, jak se zachovají, pokud manželovi neporodí syna. 50% žen by nechalo manžela odejít k jiné ženě, která mu syna možná porodí. Na venkově tak odpovědělo 68% žen (Yang, 1977).

49 Podobně v té době také v Singapuru či Hong Kongu.

50 Základní škola povinná pro chlapce i pro dívky. V roce 1974 bylo 41,3% studentek nižších středních škol a 41,5% studentek vyšších středních škol (Lee & Kim, in Mattielli, 1977).

51 V roce 1963 bylo ekonomicky aktivních 36,3% žen ve věku od čtrnácti let a výše. Většina z nich, 68,7% pracovala v primárním sektoru, tedy v zemědělství, lesnictví, rybářství a podobně. Tento průměr vzrostl v roce 1974 na 40,6% ekonomicky aktivních žen a zvýšil se jejich podíl na práci v sekundárním a terciálním sektoru. Účast žen na pracovní síle byla však vnímána pozitivně jen pro ekonomický rozvoj. Nebyla brána vážně v kontextu lidských práv (Lee & Kim, in Mattielli, 1977). Savada a Shaw (1992) například tvrdí, že na korejském ekonomickém rozvoji měla velký podíl právě slabě placená ženská pracovní síla.

populace ve městech.⁵² Úspěch této politiky vidí v dobré spolupráci vlády, dobrovolnických organizací, univerzit a zahraničních příspěvkových organizací.

4.3 Proces novelizace roku 1977⁵³

Přechod k modelu nukleární rodiny se od počátku Pakova režimu nezamlouval konzervativnímu hnutí, které vnímalo industrializaci jako hrozbu pro tzv. tradiční korejské hodnoty, protože „*zpřetrhává emocionální vazby mezi rodiči a syny*“ (Ki Se-hun, in Shin, 2006). Ekonomické zájmy i zájmy konzervativců pak v sedmdesátých letech spojila Pak Čöng-hüiho kampaň za pozvednutí národní identity v reakci na sílící protirežimní hnutí.⁵⁴ V ní prezident vyzdvihl tradiční principy loajality vůči státu a oddanosti vůči rodičům jako základní zásady korejské společnosti a tyto pak byly vloženy do učebnic o národní etice na všech úrovních vzdělání.

Naopak ženské organizace té doby byly kritizovány za spolupráci s autoritářským režimem, a to především v souvislosti s politikou plánování rodiny, která příliš nerespektovala zdraví žen jako prvořadé (Yi, in Shin, 2006), přestože právě zdraví žen a dětí bylo hlavním posláním původní dobrovolnické organizace složené z lékařských odborníků. Zatímco vláda však kladla po celá šedesátá a sedmdesátá léta důraz na snižování porodnosti, ženské skupiny žádaly novelu rodinného práva, které diskriminovalo ženské potomky (Yang, 1977). Argumentovaly tím, že demokratické rodinné právo přispěje ke snížení zakořeněné preference synů. Přestože neměly přímou podporu vlády, využívaly pravomocí, které se jim naskytly při výkonu práce v oblasti plánování rodiny, a na společně organizovaných seminářích a konferencích šířily také informace o rodinném právu a možných změnách tentokrát i ženám na malých městech v provinciích daleko za hranicemi Soulu⁵⁵ (Shin, 2006; Nam, 2010).

---

⁵² 48,4% obyvatel již žilo ve městech v roce 1975.

⁵³ V účinnosti od 1. 1. 1979

⁵⁴ V širším kontextu o protirežimním hnutí, ve kterém hráli hlavní roli dělníci, studenti, křesťané, intelektuálové a občanské organizace: http://fsi.stanford.edu/sites/default/files/KDP_Report_%28final%29-1.pdf

⁵⁵ Sdružení pro plánování rodiny vytvořilo po celé zemi 27 000 *Klubů matek (Ömönihö)*. Scházely většinou jednou měsíčně (Yang, 1977). Například Clark (2000) na základě rozhovoru s paní Kim, pracovnící určenou Ministerstvem, též zaznamenává Kluby matek. Paní Kim je navštěvovala, když objížděla okres na kole a

V dubnu 1973 *Korejská národní rada žen* oznámila na setkání pořádané *Sdružením pro plánování rodiny* a ministerstvem zdravotnictví založení organizace, složené z 61 ženských skupin, *Velké asociace za revizi rodinného práva (Pŏm jŏsŏng každokpŏp kădžŏng čchokčinhŏ)*.⁵⁶ Ta předložila prohlášení, ve kterém odsuzovala zákony v rodinném právu v občanském zákoníku, které jsou v rozporu s lidskými právy; zároveň prohlásila, že rovnost pohlaví je také předpokladem pro udržitelný ekonomický vývoj. S ním vyhlásila i deset bodů, kterých chtěla docílit⁵⁷ (Shin, 2006; Nam, 2010; Yang, 2003). Na nich byl založen návrh novely rodinného práva, kterou právničky v čele s I Tchă-jong v roce 1974⁵⁸ prezentovaly dvanácti členkám Národního shromáždění a požádaly je o podporu. Navzdory tomu, že byl v roce 1973 mezi zákonodárci nejvyšší počet žen, tedy těchto dvanáct, v politickém prostředí zůstávala moc stále v rukou konzervativců, a tak se i tyto ženy pravděpodobně důsledkem převládající konzervativní atmosféry v Národním shromáždění později od návrhu distancovaly (Soh, 1991).

Předložená novela však vyvolala hlasy odporu především od samozvaných „konfuciánů“ (Kim, 2003), od členů klanových společenství a od válečných veteránů. Kim se domnívá, že právě tyto organizace utvářely sílu pravicového šovinismu v Koreji. Celonárodní konfuciánská organizace *Judohŏ*⁵⁹ v roce 1974 sesbírала podpisy 340 000 svých příznivců, aby dokázala „celonárodní souhlas proti hrstce feministek“ (Yang, 2003) a poslala petici Národnímu shromáždění. V roce 1975 založila *Výbor pro zachování instituce korejské rodiny (Kadžok čedo suho üwŏnhŏ)* a sesbírала milion podpisů, které znovu poslala Národnímu shromáždění (Kim, 2003) a taktéž se zapojila do médií. Trvala na tom, že korejská společnost

---

mluvila s matkami, aby je přemlouvala k plánování rodiny; paradoxně ale sama paní Kim byla nucena tchyní, aby naplnila svou roli mateřství a aby porodila i čtyři děti, hlavně však syna.

56 Tento krok naplánovala především korejská *YWCA* a *Centrum právního poradenství pro rodinné vztahy* v čele s I Tchă-jong. Zaměřily se především na vzdělávání a šíření informací o diskriminaci v rodinném právu skrz média.

57 Rovnost pohlaví v rámci definic příbuzenstva; zrušení systému hlavy rodiny; zrušení zákazu manželství osob stejného příjmení a místa původu; spoluvlastnictví majetku manželského páru, pokud není jistý vlastník; právo manžela žádat rozdělení majetku druhého manžela po rozvodu; změna rozvodu dohodou; společná rodičovská autorita vůči dítěti; změna vztahu mezi matkou a nevlastními dětmi; změna v dědění majetku; zavedení právně vyhrazené části v dědění majetku.

58 Rok 1974 byl mimochodem Organizací spojených národů vyhlášen jako „Rok světové populace“. Rok 1975 potom jako „Rok žen“.

59 Organizace *Jurim* ji založila v roce 1970. <http://www.sayudo.com/>

není připravena na nový koncept rodiny založený na rovných právech. Odvolávali se na rozdíly mezi západním materialismem a korejským spiritualismem, na jejichž základech jedinci dosahují štěstí. „*Je správné, že synové mají v právu přednost, zatímco dcery jsou opomíjeny, protože dcery jsou později respektovány v rodinách svých manželů*“ (I Pjong-il, in Yang 2003; Shin 2006).

Korejské ženské organizace volající po rovném postavení v rodinném právu měly sice o něco větší podporu než v šedesátých letech, ale podpisy konzervativců sesbírané pod peticemi konfuciánských organizací jasně dokazovaly jejich mohutnou převahu a jejich první návrh byl zamítnut. Když však ženy podaly návrh v roce 1976 znovu, vláda uznala, že politika plánování rodiny nemůže bez reformy rodinného práva v občanském zákoníku lépe fungovat. Proto byl založen Podvýbor pro rodinné právo Soudní rady, a stanoveny tři principy „částečné novelizace“: 1. nejkontroverznější zákony, tedy systém hlavy rodiny a zákaz manželství osob stejného příjmení a rodu, novelizovány nebudou, 2. porozvodové dělení majetku a podíl manželek a dcer na dědictví bude částečně novelizován a 3. děti rodičů, kteří mají stejné příjmení a stejný rod, mohou být zapisovány do rodinných registrů pouze po dobu platnosti zvláštního zákona. S tímto kompromisem byl nový návrh novelizace Soudní radou přijat 17. 12. 1977.

4.4 Novelizace 1977

Tato změna se vyrovnávala s rostoucím trendem stěhování mladých lidí do měst.⁶⁰ Mohli se vzít bez souhlasu rodičů již od svých dvaceti let.⁶¹ Počet vdaných žen nad 15 let však v roce 1970 klesl na 59% z původních 63% v roce 1955. I v souvislosti s urbanizací, rozšiřující se ženskou industriální pracovní silou⁶² i již zmíněnými ženami, které žily samy od konce občanské války, tato skutečnost napovídá, že přibývalo žen, které žily samy a více

---

⁶⁰ V roce 1980 již 57,3% obyvatel ve městech.

⁶¹ Zatímco v roce 1955 se však průměrná dívka vdávala ve 20 letech, v roce 1970 ve 23 letech.

⁶² Převážně ženská lehká manufakturní výroba pokryla 70% celkového exportu a počet pracovníků se zvýšil z 360 000 v roce 1970 na 1 090 000 v roce 1978, zatímco počet mužů byl 1 080 000 v roce 1970 a 2 910 000 v roce 1978 (Kim, 2005, s. 181).

méně nezávisle. Lee a Kim (in, Mattielli, 1977) v tomto trendu vidí přechod od tradiční role žen závislých na manželovi. Funkce rodinného soudu směřovala k ochraně žen, co se týče rozvodu, avšak žena byla v případném rozvodovém řízení dále znevýhodněna tím, že neměla rovná práva na dítě, přestože jí byla částečně přiznána. Právně zakotvená preference synů v dědictví byla částečně eliminována a zrovnoprávněna s dívkami. Především ale článek 809, který patrilineární systém a zakořeněnou představu o pokračování rodového jména uchovává, spolu s celým systémem hlavy rodiny v občanském zákoníku prozatím zůstaly, ačkoli účinnost článku 809 byla na dobu jednoho roku pozastavena.

Článek 808 Hlavy 3 o manželství nově zněl takto: „Pokud nezletilý jedinec vstupuje do stavu manželství, je nutný souhlas rodičů nebo poručníka.“ Dospělí jedinci, tedy nad dvacet let věku, tak nemuseli dále žádat o souhlas a navíc byli v tomto ohledu zrovnoprávněni. (Před novelizací byla hranice u muže 27 let a u ženy 23 let.)

K článku 826 o právech a povinnostech manželů nově přibyla druhá část o nabytí zletilosti sňatkem: „Vstoupí-li nezletilý jedinec do stavu manželství,⁶³ stává se právně zletilým.“

V článku 830 v pododdílu o vlivu manželství na majetek se mění paragraf 2 o majetku manželů, u kterého není jisté vlastnictví ani jednoho z manželů. Původně takový majetek připadal muži, nyní se stává společným majetkem manželů.

Článek 836 měnil pravidla rozvodu dohodou, nově je nutné, aby nejprve tento rozvod uznal Rodinný soud a až poté se údaj může zapsat do rodinného registru a nabývá platnosti. Do té doby bylo možné zapsat rozvod jednoduše po vzájemné dohodě bez účasti soudu, přičemž se ale často stávalo, že aby manžel snadno dosáhl rozvodu, byl schopen manželce i vyhrožovat (Oh, 1993, in Yang, 2003).

---

⁶³ Podle článku 807 o manželství nezletilých stále však s rozdílem pohlaví, muž starší 18 let a žena starší 16 let

Článek 909 Hlavy 4 o rodičovském právu upravuje první paragraf tak, že dává možnost uplatnit na dítě rodičovská práva oběma rodičům s tím, že pokud jsou v rozporu, rodičovské právo uplatňuje otec dítěte. Druhý paragraf se mění takto: „pokud jeden z rodičů není schopen uplatnit rodičovské právo, uplatňuje ho druhý z nich.“

První paragraf článku 1009 o dělení dědictví přiznal stejný podíl synovi a svobodné dceři zesnulého. Třetí paragraf přidává podíl na dědictví manželce zesnulého o 100% oproti původnímu stavu tak, že pokud dědí společně s přímými potomky zesnulého, dostává manželka podíl 1,5 a potomci 1. Nejstarší mužský potomek má shodný podíl s manželkou. Pokud dědí společně s předky zesnulého, získává též polovinu toho, co předci.

Ke konci páté části o dědictví je nově připojena Hlava 4 o dědění právně vyhrazeném. V článcích 1112-1118 Zákoník stanovuje, jak zákonní dědicové mohou dědit alespoň právně vyhrazenou část dědictví navzdory poslední vůli zesnulého. Polovina právně vyhrazené části je zaručena pro přímé potomky a manželku zesnulého. Třetina právně vyhrazené části je zaručena pro přímé předky a sourozence zesnulého.

Neméně podstatnou událostí bylo dočasné zrušení zákazu manželství osob se stejným příjmením a rodem. Byl vyhlášen zvláštní zákon s omezenou dobou platnosti od roku 1977 do roku 1978, tedy na jeden rok. Tento zákon prozatímně rušil články 809 a 815 občanského zákoníku a povoloval tak manželství mezi osobami se stejným příjmením a rodem. S postupným uvolňováním morálních hodnot ve společnosti se tomuto zákazu totiž začalo mnoho párů vzpírat a zakládat rodiny, jejich svazky však nebyly zákonem uznávány a jejich děti tedy byly registrované jako děti narozené mimo manželství (Chang, 1993, 272-273). Toto povolení tedy umožnilo takto žijícím rodinám zapsat do registrů svá manželství a v něm narozené děti. Dle statistiky *Centra právního poradenství pro rodinné vztahy* registrovalo svá manželství během tohoto pozastavení 4 577 párů (Kim, 1994). Od roku 1978 zákaz opět vešel v platnost. Toto povolení bylo tedy více méně kompromisem pro naplnění požadavků ženských organizací, které stály za těmito rodinami a zároveň i konzervativní konfuciánské opozice, která se stavěla zásadně proti tomu, aby byl tento zákaz z občanského zákoníku

úplně odstraněn. Takovýto jev, kdy stát přistoupil ke kompromisu, aby vyhověl oběma stranám, bude ještě více patrný v pozdějších novelizacích.

5 Režim Čön Tu-hwana (1980-1988)

K další novelizaci občanského zákoníku postupně směřovalo Koreu několik významných událostí mezinárodní i domácí scény po celá osmdesátá léta. Přestože se po smrti Pak Čöng-hüiho autoritářský režim nezhroutil a ani s nástupem Čön Tu-hwana represivní politika neustala, působení mezinárodních vlivů od počátku osmdesátých let přispívalo k postupné demokratizaci v korejské vnitřní politice. Prostor pro dosud nejradikálnější změny v rodinném právu v občanském zákoníku se otevřel na pozadí vítězství Koreje ve výběru pro pořádání Letních olympijských her přes ratifikaci *Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen*, až po přijetí nové ústavy, která umožnila mimo jiné také zřízení ústavního soudu.

5.1 Mezinárodní vliv a CEDAW

V září roku 1981 Korea zvítězila nad Japonskem ve veřejné soutěži o pořádání Letních olympijských her v Soulu pro rok 1988 a tato událost se stala dostatečným důvodem k tlaku na dodržování lidských práv ze strany Olympijského výboru.⁶⁴ Ještě předtím se v Soulu konaly v roce 1986 také Asijské hry. Čön Tu-hwan byl po incidentu v Kwangdžu roku 1980 nucen značně snížit rozsah represí, a tak v roce 1983 zavedl „politiku ústupků“, jež podnítila vzrůst demokratických hnutí ve všech sférách společnosti (Kim, 2000).⁶⁵ V témž roce Čön slíbil revizi rodinného práva, protože však nechtěl vyvolat neshody, ujistil opozici, že nejkontroverznější body rodinného práva, tedy systém hlavy rodiny a zákaz manželství mezi osobami stejného příjmení a rodu, revizi podléhat nebudou (Lee Tae Young, 1992; in Yang, 2003, s. 99). V roce 1983 byla založena vládní organizace *Institut pro rozvoj korejských žen*

---

64 Jedním ze základních principů olympijských her je totiž podle článku 6 Zakládací listiny „neslučitelnost s jakoukoliv formou diskriminace státu či jedince z důvodů rasy, víry, politiky, pohlaví či z jiných důvodů.“ (*Olympic Charter*; dostupná na: <http://www.olympic.org/>)

65 O demokratických hnutích včetně zapojení žen do politiky je pojednáno dále na: https://iskoreamedia.files.wordpress.com/2013/04/development_of_democratization_movement_in_south_korea-1.pdf

(*Hanguk jösöng kabalwön*),⁶⁶ zabývající se například otázkami začlenění žen do společnosti, jejich vzděláváním či tvorbou výzkumných studií o ženách (Kim, 1994, s. 159).

V prosinci 1984 Korea ratifikovala *Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen* (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, dále jen *CEDAW*).⁶⁷ Sestává z preambule a třiceti článků, hned v prvním článku definuje výraz diskriminace žen,⁶⁸ dále zahrnuje například politická práva (čl. 7-9), sociální a ekonomická práva (čl. 10-14), občanská a především rodinná práva (čl. 15-16). Již v lednu 1985 vešla v platnost s důležitostí stejnou jako každý domácí zákon (Kim, 1994; Chang & Kim, 2005). Pod úmluvou podepsané státy musí podle článku 18 pravidelně podávat zprávy Výboru pro odstranění všech forem diskriminace žen.⁶⁹ *CEDAW* však Korea neratifikovala v plném znění a vyhradila se proti článkům 9 a 16 c), d), f) a g) kvůli nesouladu s tradičním patrilineárním systémem (Kim, 1994, s. 156; Kim, 2005). Výhrady 16 c), d), f)⁷⁰ byly následně zrušeny společně s novelizací zákoníku v roce 1990. Přesto však až do roku 2005 zůstala výhrada 16 g) o stejných osobních právech manželů a právu vybrat si rodinné jméno, což je článkem 781 občanského zákoníku znemožněno, protože dítě po narození automaticky získává rodinné jméno otce a není možné ho změnit. Stejným článkem občanského zákoníku je znemožněn i článek 9 *CEDAW*, vůči kterému měla Korea rovněž výhrady. *CEDAW* totiž přiznává rovné právo ženám i mužům nabývat, měnit nebo si ponechávat svou státní příslušnost (čl. 9.1), stejně tak pokud jde o státní příslušnost jejich dětí (čl. 9.2), což je v rozporu jednak se Zákonem o státní příslušnosti, podle nějž se korejským občanem stává pouze dítě korejského

66 *Hanguk jösöng kabalwönpöp* [Zákon o Institutu pro rozvoj korejských žen]. 31. 12. 1982. Původně pod správou Ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí; od 1. 7. 2005 je koordinován Národním výzkumným ústavem pro ekonomické a společenské vědy a přejmenován na Výzkumný ústav pro ženskou politiku (*Hanguk jösöng čongčchäk jönguwön*) <http://www.kwdi.re.kr/>

67 Valné shromáždění OSN ji přijalo v roce 1979 a v platnost vstoupila roku 1981. např. ČSSR ji ratifikovala v roce 1982. V českém překladu je Úmluva dostupná na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>

68 Jakékoli činění rozdílu, vyloučení nebo omezení provedené na základě pohlaví, jehož důsledkem nebo cílem je narušit nebo zrušit uznání, požívání nebo uplatnění ze strany žen, bez ohledu na jejich rodinný stav, na základě rovnoprávnosti mužů a žen, lidských práv a základních svobod (čl. 1)

69 V roce 2006 Korea ratifikovala i Opční protokol z roku 2000, který přisuzuje Výboru pro odstranění všech forem diskriminace žen pravomoc přijímat a posuzovat stížnosti jednotlivých žen či skupin žen o porušování práv zaručených Úmluvou.

70 c) Stejná práva a povinnosti mezi manžely, d) stejná rodičovská práva a povinnosti pokud je to v zájmu dítěte, f) stejná práva na svobodná rozhodnutí o počtu, umístění dětí, a o jejich vzdělání.

otce, a jednak právě s občanským zákoníkem, jehož patrilineární systém příjmení neumožňuje, aby dítě přijalo jiné příjmení než otce, a tedy i jeho občanství.

Jako zprostředkovatel mezi domácí a globální sférou v Koreji stále působila *Korejská národní rada žen* ve spolupráci s *Mezinárodní radou žen*, které dohlížely na plnění stanovisek *CEDAW* a podávaly již zmíněná hlášení. Mezinárodní společenství tak začala vyvíjet čím dál silnější tlak na korejskou vládu, aby zrušila své diskriminující zákony, čím měla ve výsledku též určitý podíl na další novelizaci rodinného práva v občanském zákoníku.

5.2 Reakce na CEDAW jako pokus o další novelizaci

Hnutí za revizi rodinného práva bylo v osmdesátých letech rozděleno mezi stále aktivní skupiny vedoucí hnutí od padesátých let a moderní mladší⁷¹ skupiny, ideologicky na opačné straně spektra, jednající jako opozice. Viditelnější bude tento rozdíl ve druhé polovině osmdesátých let.

Jako reakce na Čon Tu-hwanův podpis *CEDAW* se v červenci 1984 znovu zformovalo 41 ženských organizací do jedné s názvem *Ženská aliance za revizi rodinného práva* (*Kadžokpöp kädžongül ũihan jösöng jönhaphö*), jejíž předsedkyní se stala I Tchä-jong,⁷² a pod níž existovaly i nefeministicky orientované organizace (Kim, 2003). Sestavila návrh novelizace, na níž se podílely stejné právničky jako na návrhu z roku 1974. V listopadu 1984 ho poslala zákonodárcům a žádala jeho předložení Národnímu shromáždění. Pouze 10 z celkem 276 zákonodárců jej bylo ochotno podpořit. Návrh byl tedy zamítnut (Kim, 2003).

Protireakcí tradicionalistických skupin bylo v roce 1984 ustavení *Shromáždění za zachování zákonů o zákazu manželství stejného příjmení a rodu a o systému hlavy rodiny*. Tyto skupiny odmítly nabídku ženských organizací k dialogu a výměny názorů pak probíhaly

---

71 Z části také díky zakládání ženských studií na univerzitách. Poprvé v podzimním semestru 1977 na Ihwa byl otevřen kurs volitelných přednášek, v jarním semestru 1985 již čtyři kurzy po 150-200 studentkách a do roku 1986 otevřelo volitelný kurs více než dvacet dalších univerzit. Od roku 1982 na Ihwa také jako celý magisterský program (Chung, 1986, s. 282-319).

72 Významnou roli v boji za revizi v osmdesátých letech stále hrálo také její *Centrum právního poradenství pro rodinné vztahy*. V roce 1988 bylo zapsáno pod ministerstvo spravedlnosti.

pomocí médií či formou protestů. Argumentovaly, že změna rodinného práva „vyvrátí kořeny celého národa“ (Kim, 2003, s. 132). Changovi (1993, s. 265) se konfuciánské organizace jako takové jevily poměrně slabě a oproti ženským organizacím hůře organizované, přesto však uznává, že měly podporu stále ještě konzervativní veřejnosti, která vyjadřovala souhlas buď aktivním souhlasem, nebo také prostým mlčením.

V dubnu 1986 vláda oznámila odstranění všech forem diskriminace žen v občanském právu do roku 1990 v rámci plánu šesté pětiletky pro kontrolu populace. Další pokus tedy proběhl v listopadu 1986, v roce 1987 však proti návrhu novelizace protestovalo 5 000 konfuciánů před budovou Národního shromáždění (Kim, 2003, s. 132). Národní shromáždění návrh předalo k prozkoumání Asociaci korejských právníků, která k němu ale zaujala zdrženlivé stanovisko a navrhla odklad. Tento postoj ovlivnil většinu zákonodárců, a proto nebyl návrh přijat ani v roce 1986 (Yang, 2003, 99-102).

5.3 Novelizace ústavy a vznik ústavního soudu

Neopominutelnou událostí a milníkem v novodobé historii Koreje se stal rok 1987. Vláda vyhlásila změnu ústavy,⁷³ která umožnila mimo jiné přímou volbu prezidenta a která již platí dodnes. Byly do ní vloženy také nové články týkající se rodiny a rovnosti pohlaví. Podle článku 34 by měl stát vyvíjet snahu k podpoře blaha a práv žen, dále je státu přiznána odpovědnost za zavedení politiky pro zvýšení blaha seniorů a mládeže; v článku 36 paragrafu 1 pak stojí: „manželství a rodinný život by měly být započaty a dále zachovávány na základech důstojnosti a rovnosti mezi pohlavími a stát by měl udělat vše, co je v jeho silách, pro naplnění předchozího“ a podle paragrafu 2 by měl stát též vyvíjet iniciativy směřující k ochraně mateřství. Nesmírně důležitým bodem novelizace se stala nově přidaná Hlava 6 o ústavním soudu a v souvislosti s ním nový Zákon o Ústavním soudu Korejské republiky.⁷⁴ Zřízení soudu garantujícího zachovávání ústavy je jeden ze základních pilířů demokracie a

---

⁷³ *Tähan minguk hönböp [Ústava Korejské republiky]*. 17. 7. 1948. Naposledy novelizována 29. 10. 1987.

⁷⁴ *Tähan minguk hönpöp čäpchansoböp [Zákon o Ústavním soudu Korejské republiky]*. 5. 8. 1988. Naposledy novelizován 11. 12. 2012.

právě takový orgán Koreji po celých čtyřicet let od založení republiky chyběl. Nový systém ústavního soudu byl původně založen na principech Ústavy Německé spolkové republiky,⁷⁵ avšak liší se dostupností.⁷⁶ V německém právním systému musí strana podávající ústavní stížnost vyčerpat všechna právní východiska předtím, než žádá ústavní soud o přezkoumání rozhodnutí obecného soudu a jeho interpretace sporného zákona. V Koreji strana může ihned podat ústavní stížnost a nemusí čekat na vyjádření odvolacího soudu (Lee, in Mayali & Yoo, 2014, s. 4-6; Choi, 2005).

---

⁷⁵ *Grundgesetz [Základní zákon]*. 23. 5. 1949. Naposledy novelizován 29. 7. 2009.

⁷⁶ V SRN je ústavní soud nejvyšším soudem, kdežto v Koreji je od hierarchického systému obecných soudů oddělen.

6 Období demokratizačních snah

Podle nové ústavy prezident Čön Tu-hwan již nemohl znovu kandidovat a byl tedy nucen v roce 1988 odstoupit, avšak jeho již demokraticky zvolený nástupce Ro Tchä-u se od něj příliš nelišil a pro-demokratická a dělnická hnutí nadále pokračovala v protestech. Koncem osmdesátých let se vyznačovala nejen větší různorodostí, ale také organizovaností a aktivitou. Nové ženské organizace se k těmto aktivitám připojily s vírou, že zmizí-li kapitalismus, zmizí i útlak žen. Zatímco konzervativní ženské organizace, věřící v souvislost útlatu žen s patriarchátem (Cho, in Chang & Kim, 2005), bojovaly za změnu rodinného práva již od padesátých let a vždy spolupracovaly s vládnoucím režimem, ať už s vládou I Süng-mana, Pak Čöng-hüiho, či Čön Tu-hwana, tyto nové levicově zaměřené organizace se zformovaly jako opozice represivního státu.

6.1 Opozice a proces novelizace

V roce 1987 bylo z 21 feministických dobrovolnických organizací založeno *Společenství korejských ženských organizací (Hanguk jösöng tančche jönhap)*,⁷⁷ a jak již bylo naznačeno výše, stavělo se do opozice původním feministickým skupinám. Tyto hájily obecnou rovnost pohlaví a potřeby a zájmy různorodých skupin, mimo jiné dělnic, prodavaček, žen v domácnosti a vesnických žen.

Co se týče rodinného práva, přišly s taktikou dílčích změn a jejich strategií byl dále princip rovnosti a lidských práv. Těžily z volání veřejnosti po demokracii a vyzdvihovaly lidská práva jako jeden z pilířů demokracie (Kim, 2003). Jejich hlavní argumenty tedy zněly: „*Systém hlavy rodiny se neslučuje s demokratickými ideály a ani s životním stylem industriální společnosti*“ (Kim Ju-su, in Shin, 2006) nebo „*Chceme-li budovat demokracii, která svou podstatou uznává svobodu a rovnost, měla by svoboda a rovnost být uznávána už v rodině a rodinných vztazích, které jsou naším prvním kontaktem se životem a základní*

---

⁷⁷ <http://www.women21.or.kr/>

jednotkou společnosti“ (Kim Sook-ja, in Shin, 2006). Oproti tomu jeden ze zástupců konfuciánských konzervativců Sin Ki-hun (in Yang, 2003, 100-106) prohlásil, že „*kvůli západní civilizaci se vytratila morálka dospívajících, etika mezi mužem a ženou je v chaosu a naše životy jsou nezajištěné, protože revize ignoruje předky a pokračování rodiny. Je to ignorace naší země a našeho lidu“*.

V souvislosti s volbami do nového Národního shromáždění v roce 1988 provedlo *Společenství korejských ženských organizací* průzkum mezi novými kandidáty a zjistilo, že 66 z 1000 kandidátů by podpořilo návrh, který vytvořily, a dva by jej podpořili částečně (Kim, 2003; Chang & Kim, 2005). Tři politické strany podporovaly rovnost pohlaví, práva žen a revizi rodinného práva v občanském zákoníku (Shin, 2010, s. 108). V roce 1989 bylo s dalšími skupinami vytvořeno *Hnutí za zvláštní reformu rodinného práva dílčími kroky* (*Kadžokpöp kädžöng tchugüi küsöng mit täčchäk hwaltong*), které zaslalo Národnímu shromáždění vlastní návrh podpořený podpisy 100 zákonodárců, dále se tyto skupiny začaly objevovat v médiích, na veřejnosti, organizovaly semináře a diskuze. Podle Yang (2003, s. 103) za rok 1989 sesbíraly 480 000 podpisů sympatizantů.

Přestože během let 1988-89 už i konzervativní konfuciánská opozice připustila revizi rodinného práva, silně se zaměřila na zachování dvou bodů – systému hlavy rodiny a manželství osob stejného příjmení a rodu. Národní shromáždění tedy nakonec s určitými změnami návrh přijalo, jako symbolický ústupek z něj byly vypuštěny oba body, na kterých trvali konzervativci: zrušení systému hlavy rodiny a povolení manželství osob stejného příjmení a rodu (Kim, 2003).

Novelizace roku 1990 radikálně omezila funkci hlavy rodiny a ponechala jí spíše symbolický charakter, respektive titul. Toto omezení bylo důsledkem jednak čistě praktických důvodů, kdy v industriální společnosti se stále se rapidně rozvíjející ekonomikou, stěhováním mladých lidí do měst za prací a jejich nezávislostí na rodičích, s novými příležitostmi ke

vzdělání⁷⁸ a s nimi oddalováním vstupu do manželství či rapidním zvýšením rozvodovosti, nemohla mít hlava rodiny již kontrolu nad členy rodiny, kteří nebydleli s ní nebo v jejím nejbližším okolí tak, jako v tradiční komunitní společnosti. Roli zde sehrály i důvody politické, především obrat k demokratizaci a s ním mezinárodní tlak na práva žen a dětí v podobě *CEDAW*.

Byl zrovnoprávněn rámec příbuzenstva jak patrilineárního, tak matrilineárního. Toto je jedním z výsledků kompromisu mezi konfuciány a ženskými organizacemi. Ženy požadovaly omezení pouze do čtvrtého stupně *čchon*, avšak konfuciánská opozice, stojící si pevně i za zákazem manželství mezi osobami stejného příjmení a rodu, požadovala ponechání osmého stupně *čchon*. (Chang, 1993, s. 275). Toto rozšíření příbuzenství až do osmého stupně *čchon* i z matčiny strany však mohlo zapříčinit též větší konflikty v dědictví.

Kompletně byly zrušeny zákony diskriminující ženské potomky v dědictví, avšak dědictví titulu stále zvýhodňovalo syny před dcerami a články o vymření rodiny, není-li mužský potomek, dále vynucovaly potřebu porodit mužského potomka a zachovat rod.

Vlivem vzrůstajícího zapojení žen do plného pracovního procesu⁷⁹ byla oběma manželům přiznána společná odpovědnost za výdaje na živobytí, odpovědnost za výdělek tak již nemusel nést pouze manžel. Jak však bude zřetelné později, tato nezávislost žen byla jedním z faktorů, které během následné finanční krize v devadesátých letech přispěly k rozpadům manželství. Jedním z nejdůležitějších bodů bylo přiznání rodičovských práv rozvedeným matkám, o čemž bude pojednáno dále.

Taktéž byl upraven vztah mezi nevlastními matkami a dětmi, avšak paradoxně v neprospěch dětí. Nerovné postavení osvojených dětí vůči biologickým dětem bylo srovnáno, avšak otázka osvojení nemohla být dořešena, dokud v občanském zákoníku přežíval patrilineární systém příjmení, při němž dítě nemůže být plně adoptováno tak, aby přijalo příjmení nových rodičů. Otázky týkající se dětí byly tedy v této podobě novelizace znovu

---

78 Již v roce 1987 průměrně 34% absolventů střední školy nastoupilo do institucí vysokého vzdělávání. Tento průměr byl v té době shodný s Japonskem a převyšující Velkou Británii (průměrně kolem 20%). Více než třetina vysokoškolských studentů již byly ženy (35,2% v roce 1989).

79 V roce 1988 již 43,6 % žen bylo zapojeno do pracovního procesu (Savada, Shaw, 1992).

opomenuty, za což bývaly ženské organizace kritizovány. Přesto se však zaměříme na hlavní články, které byly novelizovány.

6.2 Novelizace 1990

V Hlavě 1 o obecném ustanovení byly novelizovány především články 768, 769, 775 a 777 definující příbuzenstvo. Článek 768 zrovnoprávňuje definici vedlejšího pokrevního příbuzenstva: jsou to sourozenci, jejich přímí potomci, sourozenci přímých předků a jejich přímí potomci.⁸⁰ Příbuzní spříznění sňatkem jsou manželé pokrevních příbuzných, pokrevní příbuzní manželů, a manželé pokrevních příbuzných manželů (čl. 769).⁸¹ Rámec širokého příbuzenstva je rovný ze strany muže i ženy. V obou případech je zahrnuto pokrevní příbuzenstvo do osmého stupně *čchon* a příbuzenstvo spřízněné sňatkem do čtvrtého stupně *čchon* (čl. 777).⁸² Byly zrušeny články 773 a 774 nařizující mandatorní vztah mezi nevlastní matkou a dítětem. Spřízněnost sňatkem zaniká anulací sňatku, rozvodem, či pokud jeden z manželů zemře a přeživší vstoupí do nového sňatku (čl. 775).⁸³

Přestože v Hlavě 2 o systému hlavy rodiny byly zrušeny některé články, jeho rámec zůstal stejný. V článku 784 například zmizel nutný souhlas hlavy rodiny nového manžela ženy, která si společně s ním přeje zapsat své dítě do registru jeho rodiny, za předpokladu že souhlasí nejdřív otec dítěte (čl. 784, par. 2). Hlava rodiny též může dále nechávat zapisovat do rodinného registru své přímé pokrevní příbuzné podle článku 785. Nemá však již právo rozhodovat o místě bydliště a o založení rodinné jednotky ostatních členů rodiny. Má stále právo na svolání rodinné rady, může zde vyjadřovat svůj názor, zažádat o rozhodnutí soudu či vznést námitky proti rozhodnutí rodinné rady podle článků 966, 968, 969. Dále zůstávají symbolické články o ukončení rodinné jednotky (čl. 793, 794). Člověk, který se stal hlavou

---

80 Původně sourozenci, přímí potomci bratrů, sourozenci přímých předků a přímí potomci bratrů přímých předků.

81 Původně navíc pokrevní příbuzní manželů pokrevních příbuzných.

82 Původně 8. stupeň *čchon* v mužské linii, 4. stupeň *čchon* v ženské linii, 8. stupeň *čchon* z manželovy strany a dále pouze rodiče manželky.

83 Spřízněnost sňatkem nebo vztahy v předchozích dvou člancích zanikaly původně anulací sňatku či rozvodem (par. 1). Taktéž se dělo v případě, že manžel zemřel a manželka se vrátila zpět ke své rodině nebo se znovu vdala (par. 2).

rodiny tak, že založil novou rodinnou jednotku, ukončuje rodinnou jednotku, pokud je adoptován jinou rodinou. Ženská hlava rodiny ukončuje rodinnou jednotku tím, že vstoupí do manželství. Článek 789 dále zakazuje nejstaršímu synovi či vnukovi založit novou rodinnou jednotku.

V Hlavě 3 o manželství došlo ke změně článku 804 o možných důvodech zániku zasnoubení. Původní dvouletá lhůta od případného zmizení jednoho ze snoubenců se zkrátila na jeden rok, z důvodů zániku bylo vyškrtnuto onemocnění jednoho ze snoubenců tuberkulózou a do seznamu bylo zařazeno onemocnění nevyléčitelnou psychickou chorobou. Článek 826 stanovuje pravidlo pro určení místa pro společné bydlení; nově závisí zcela na dohodě manželů. Pokud se nedohodnou, na základě podané žádosti jednoho z manželů rozhodne rodinný soud. Zůstává však paragraf 3 tohoto článku, dle kterého manželka vstupuje do rodinného registru manžela. Zodpovědnost za náklady na živobytí připadá kromě manžela nově také manželce (čl. 833). Po rozvodu je dítě svěřeno do výchovy jednomu z manželů na základě jejich dohody;⁸⁴ pokud se nedohodnou, o svěření dítěte do péče rozhoduje rodinný soud na základě věku dítěte a finančního zabezpečení rodičů (čl. 837). Nově byla ke článku 837 vložena jeho druhá část, která zaručuje rodiči, který nemá dítě v péči, právo navštěvovat jej. Nově byl také vložen článek 839-2, podle kterého mají nyní oba manželé právo po rozvodu dohodou žádat rozdělení majetku, ženám bez zaměstnání tak byla uznána jejich práce v domácnosti jako ekonomický přínos, případně může rozhodnout rodinný soud na základě žádosti jednoho z bývalých manželů.

V Hlavě 4 bylo zrušeno osvojení pro pokračování rodinné linie, které upravovaly články 867, 875, 876 a 880. Pokud je osoba nezletilá a nemá ani rodiče ani jiné přímé příbuzné, souhlas k osvojení dává jeho poručník; nově zde článek přidává k souhlasu poručníka nutný souhlas rodinného soudu (čl. 871-872). Článek 874 zrovnoprávňuje manžele v otázce osvojení. Nemohou osvojit či být osvojeni, pokud nesouhlasí druhý z manželů.⁸⁵

---

⁸⁴ Původně neexistovala-li mezi manžely dohoda, právo na dítě připadlo otci.

⁸⁵ Původně byla-li manželka například nezvěstná a manželství dále trvalo, manžel mohl jménem manželského páru osvojit či být osvojen.

Dále se opět mění články o rodičovských právech. Nově je uplatňují oba rodiče během jejich manželství společně (čl. 909, par. 1-2).⁸⁶ V případech, kdy je dítě narozeno mimo manželství, a pokud se rodiče rozvádějí, na rodičovských právech by se měli dohodnout, pokud tak neučiní, na žádost jednoho z nich určuje právo rodinný soud (par. 4). Osvojené dítě se řídí dle rodičovského práva osvojitelů (č. 909, par. 5).

I Hlava 5 o poručenství odstraňuje některé nerovnosti pohlaví. Podle článku 932 se poručníkem nezletilého může stát nejprve někdo z přímých pokrevních příbuzných, případně někdo z vedlejších pokrevních příbuzných do třetího stupně *čchon*.⁸⁷ Na poručenství nesvéprávné či omezeně svéprávné osoby již nemá právo hlava rodiny (čl. 933), avšak žije-li taková osoba v manželství, přebírá poručenství manžel (čl. 934). Přednost při určování poručenství má vždy nejbližší příbuzný a existuje-li několik osob stejného příbuzenského postavení, přednost má nejstarší z nich (935, par. 1).

Z článku 974 Hlavy 7 o vzájemné vyživovací povinnosti je vyškrtnuta hlava rodiny.⁸⁸

Do této části byla nově přesunuta Hlava 8 s články 980-996 o dědictví titulu hlavy rodiny, která byla původně Hlavou 1 následující části o dědictví. Podle článku 980 zůstává ženě titul hlavy rodiny i v případě, kdy do rodiny vstoupí nový následník titulu, například se narodí. Byl také zrušen například článek 988 o embryu jako již narozeném dítěti. Zůstává však článek 984, který preferuje v následnictví hlavy rodiny syna nebo vnuka.

V části o dědictví majetku byly odstraněny nerovnosti mezi potomky a zvláštní část pro hlavu rodiny a nově byla přidána spoluúčast na dědictví. Podle článku 1000 se majetek se dědí v takovéto posloupnosti: 1. přímí potomci, 2. přímí předci, 3. sourozenci, 4. vedlejší pokrevní příbuzní do čtvrtého stupně *čchon*.⁸⁹ Zde je však embryo stále vnímáno jako již

---

86 Možnost uplatnit na dítě rodičovská práva měli od roku 1977 oba rodiče s tím, že pokud byli v rozporu, rodičovské právo uplatňoval otec dítěte.

87 Původní pořadí bylo manžel, přímí pokrevní příbuzní, vedlejší pokrevní příbuzní do stupně 3 *čchon* a nebo hlava rodiny.

88 Původně měli vzájemnou vyživovací povinnost mezi sebou 1. přímí pokrevní příbuzní a manželé, 2. hlava rodiny s rodinou, 3. další příbuzní v případech, kdy žijí ve společné domácnosti.

89 Původně vedlejší pokrevní příbuzní do osmého stupně *čchon*.

narozené dítě. Podle článku 1003, existují-li přímí potomci a přímí předci, manžel zesnulého je jejich spoludědicem. Není-li takto příbuzný dědic, manžel zesnulého je jediným dědicem.

Je nutné také dodat, že rostoucí síla stoupenců novelizace rodinného práva znovu přesvědčila Národní shromáždění též k tichému kroku pozastavení platnosti článku 809, který zakazoval manželství osob stejného příjmení a rodu opět na období jednoho roku mezi lety 1987-1988. Tentokrát tohoto povolení využilo 12 433 párů, které se nechaly zaregistrovat jako manželé (Kim, 1994). Tento kompromis tak byl dalším znakem neochoty státu čelit tlaku konzervativních konfuciánských skupin, ačkoli sám by případnému zrušení tohoto článku svolení dal, což bylo ostatně zjevné již na počátku debat na toto téma od padesátých let. Lee (1995) má však za to, že skutečnost, že se Národní shromáždění složené převážně z mužských zákonodárců vůbec vzepřelo konzervativní konfuciánské lobby a radikálně novelizovalo rodinné právo, byla jasná známka změn v postojích korejské společnosti.

7 Společenské otázky devadesátých let

Ačkoli se novelizací z počátku devadesátých let skutečně podařilo omezit systém hlavy rodiny na minimum a především získat pro ženy po rozvodu rovné právo na majetek a právo na svěřeni dítěte do péče, systém hlavy rodiny byl stále nevýhodný vůči dětem, jak již bylo zmíněno a bude zřetelné dále. Také problematiku zákazu manželství mezi osobami stejného příjmení a rodu začalo pociťovat stále více párů, které se tomuto zákazu vzepřely a pro něž byl jen přežitkem, který v občanském zákoníku zůstával bez jakéhokoli racionálního důvodu. Zákaz manželství v rámci společného rodu spolu se systémem hlavy rodiny již nemohly v demokratizující se společnosti dál fungovat, jak bude vidět v následujících podkapitolách, ve kterých poukážeme na některé společenské otázky, které vedly od roku 1997 ke znovuzrození hnutí za konečné odstranění patrilineárního systému rodinného práva z občanského zákoníku.

7.1 Nový životní styl korejské rodiny

Již několikrát zde již bylo zmíněno, že rodiny se s industrializací začaly stěhovat do měst⁹⁰ a stávat se nukleárními. Moderní městská rodina se tak izolovala od široké rodiny. Na venkově jsou čím dál častější domácnosti obydlené jedním či dvěma seniory. Do sedmdesátých let toto bylo znatelné jen zřídka - 5% ze všech domácností, zatímco v devadesátých letech již 15% (Slote, 1998). Nicméně širší příbuzenstvo se schází především o významných svátcích, při nichž jsou konány obřady k uctívání patrilineárních předků.

Městský životní styl s sebou přinesl i určitou proměnu domácnosti. Již není výjimkou, vstoupila-li do pracovního poměru manželka,⁹¹ avšak hierarchicky nadřazené postavení

---

90 Soul v roce 1988 překročil hranici 10 milionů obyvatel, v roce 1985 zde žilo již 23% obyvatelstva Koreje. Hlavními důvody příchodu do města bývá změna zaměstnání, přístup ke vzdělání a často také pohodlnější místo k životu http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_South_Korea.

91 V roce 1995 bylo ekonomicky aktivních 48,3% žen a 76,5% mužů. Od roku 2005 je ekonomicky aktivních 50% žen a toto číslo se výrazně nezměnilo ani do roku 2011 <http://www.prb.org/DataFinder/Topic/Rankings.aspx?ind=23>.

manžela často zůstává patrným na nerovném platovém ohodnocení mužů a žen,⁹² manžel tedy povětšinou zůstává hlavním živitelem rodiny, i když z důvodu slabého kontaktu s rodinou těžko může vykonávat funkci hlavy rodiny, která rodinu zastupuje. Záležitosti na úřadech, v bankách, ve školách a každodenní rozhodnutí týkající se domácnosti obstarává manželka. Ve výsledku je dítě závislé více na matce než na otci, kterého prakticky nezná. V případě rozvodu se pak může zdát nerozumným svěřovat dítě do péče otci. Novelizace však přispěla k ekonomickému zajištění manželky po rozvodu a tedy i k větší naději, že jí lze svěřit dítě do péče.

Styl výchovy dětí se s urbanizací začal měnit ve smyslu poskytování finančních prostředků na vzdělání. Vztah zůstává většinou velmi hierarchickým, avšak rodiče kladou důraz na co nejlepší a nejvyšší vzdělání, ve kterém vidí klíč ke společenskému vzestupu a symbol prosperity rodiny. Rodiny na venkově jsou schopny i prodat část pole, aby zajistily dětem vzdělání a nemohou-li ho poskytnout všem svým dětem, řídí se klasickým pořadím: nejstarší syn, další synové, dcery. Avšak jednak v souvislosti s důrazem státu na snižování porodnosti a jednak právě v souvislosti s omezenými finančními možnostmi si již rodiny málokdy dovolí mít větší počet dětí, což jim umožňují i nové technologie v lékařství, o čemž bude pojednáno dále.

Důležitým faktem, který zde však musíme vyzdvihnout je, že rodina se stává více orientovanou na děti než na své rodiče ve smyslu jejich zabezpečení, jako tomu bylo dříve, toto se později nevyhnutelně projeví v nutnosti další reformy rodinného práva v občanském zákoníku.

7.2 Dopad novelizace na rozvedené ženy s dětmi

Jednou z nejpozitivnějších změn v novelizovaném občanském zákoníku bylo zrovnoprávnění žen při rozvodu co se týče dělení majetku a péče o děti. Změna tak řešila již

---

⁹² Podle Korejského statistického úřadu byl v roce 1995 průměrný plat žen 790 391 wonů, průměrný plat mužů byl 1 360 820 wonů a tyto nerovnosti pokračují nadále, např. v roce 2007 průměrný plat žen 1 839 499 wonů, průměrný plat mužů 2 919 240 wonů a rozdíly se projevují ve všech odvětvích (KWDI, 2009).

dlouhou dobu existující fakt vzrůstajícího počtu rozvodů, který byl patrný již na snahách ženských organizací změnit zákony týkající se rozvodu v sedmdesátých letech.⁹³

Od této novelizace je zvýšení rozvodovosti ještě znatelnější a začaly se rozvádět více i lidé po dvaceti a více letech manželství. Podle údajů Korejského statistického úřadu z 5,2% z celkového počtu rozvodů v roce 1990 vzrostl počet na 22,8% v roce 2009. Důvodem bývá jednak odchod dospělých dětí z domu a jednak problémy plynoucí z dlouhotrvajících sporů v manželství. Rapidní industrializace a postupný přechod k individualismu měly nevyhnutelný dopad na status žen a tradiční korejskou rodinu, kterou tyto faktory transformovaly od široké k nukleární rodině. Jedním z hlavních důvodů rozvodu byly podle Emeryho (2013) též finanční problémy po asijské ekonomické krizi v roce 1997. Manželé často již nemohli zabezpečit celé rodiny pouze ze svého příjmu, avšak vstoupila-li do zaměstnání manželka, neplnila pak svou tradiční roli. Ženy mezi lety 1997 a 2002 vypověděly, že nejčastějším důvodem k rozvodu bylo právě jejich zaměstnání.

Jak již bylo zmíněno výše, na rozvody doplácely hlavně děti.⁹⁴ Ačkoli po rozvodu vyrůstaly s matkou, jejich jména zůstávala v rodinném registru otce. Zatímco muž po rozvodu nový rodinný registr vytvářet nemusel, jeho bývalá manželka měla dvě možnosti – buď vytvořit svůj vlastní rodinný registr, anebo se nechat zapsat zpět do rodinného registru svého otce. Matka s dítětem tedy nejenže měli každý jiná příjmení, ale ačkoli spolu žili, státem nebyli definováni jako rodina, pouze jako osoby žijící ve společné domácnosti. Paradoxně právě status rodiny však ženám a dětem poskytoval výhody sociální péče jako zdravotní pojištění, příspěvky v mateřství, na bydlení a úlevy na daních (Kim, 2009; Kim, 2003). Tyto výhody samozřejmě nečerpaly ani děti narozené lidem se stejným příjmením a rodem, kteří nebyli oddáni, a tudíž celá rodina byla pokládána pouze za společnou domácnost.

---

93 V roce 1975 bylo rozvedeno 17 000 manželství, v polovině osmdesátých let 23-26 tisíc manželství a v roce 1987 již 45 000 (Kim, 2009).

94 Přestože se stát postupně snažil vyvíjet snahy pro zlepšení podmínek a vytváření zařízení pro péči o děti v rámci pracovišť. V roce 1991 byl například přijat zákon o péči o děti a kojence (Chang & Kim, 2005).

S rozvojem internetové komunikace se od poloviny devadesátých let korejské internetové stránky⁹⁵ začaly plnit debatami o zrušení systému hlavy rodiny většinou právě ze strany rozvedených matek, avšak tyto ohlasy též pomáhaly měnit veřejné mínění ve prospěch celkové reformy patrilineárního rodinného práva. Lidem tak byl poskytnut nový prostor pro sdílení zkušeností s diskriminací, z něhož vyplynul i nový impuls k zapojení se do občanských aktivit, které budou popsány dále.

7.3 Přetrvávající preference synů

Z dlouhodobějšího hlediska velmi viditelným problémem korejské společnosti devadesátých let byla i po plném zrovnoprávnění dívek a chlapců v dědictví stále převládající preference synů, která však nabyla nových rozměrů. Tentokrát mohla na rozdíl od šedesátých a sedmdesátých let fungovat na principu „čím více pokusů, tím lépe“. Přesto či právě proto, že měl zákon o hlavě rodiny již pouze symbolický charakter, byly v něm stále obsaženy články o vymření rodiny, pokud rodina nemá mužského následníka. Proto byl na ženy na úkor jejich zdraví vyvíjen tlak porodit syna pro pokračování rodu a rodového jména.

Od konce osmdesátých let bylo s rozvojem lékařské vědy možné podstoupit vyšetření pro určení pohlaví embrya pomocí amniocentézy, tedy již z plodové vody,⁹⁶ což ještě více usnadnilo rozhodnutí pro umělé přerušení těhotenství⁹⁷ a rodiny s dostatkem finančních prostředků tak mohly snadno regulovat pohlaví svých potomků (Kim, 1999; Shin, 2006). Umělá přerušení těhotenství s embryi ženského pohlaví tak měla za výsledek nepoměr dívek a chlapců. Lankov (2007) má k dispozici údaje již z roku 1990, kdy poměr pohlaví byl 117 narozených chlapců na 100 narozených dívek; v roce 1988 v provinčním městě Tāgu dokonce

---

95 Nam (2010) odkazuje na stránky <http://antihoju.jinbo.net/>, <http://www.root.or.kr/>, <http://no-hoju.women21.or.kr/main/mdfd.htm>. V současné době jsou ale všechny již nedostupné.

96 Tento způsob nemůže být proveden do 11. týdne těhotenství a hrozí při něm 1-2% riziko potratu. Podle nové studie z roku 2012 však korejsí vědci objevili způsob, jakým lze zjistit pohlaví dítěte z krve matky již v 5. týdnu těhotenství. <http://www.newscientist.com/article/mg21328475.300-blood-test-on-mother-detects-fetuss-sex-at-five-weeks.html#.VKkNayuG8Xs>

97 V Trestním zákoníku byly potraty stále nelegální. Podle průzkumu Soulské Národní univerzity ale podstoupilo v roce 1996 minimálně jeden potrat 44% žen ve věku 15-49 let.

136:100. Přičemž obecně se předtím poměr pohyboval kolem 104:100. Nejmarkantnější rozdíl byl znát na třetích dětech v pořadí – 200:100 (Kim, 2003; Lankov, 2007).

Ačkoli byla v roce 1994 přijata novela Zákona o zdravotní péči, jejíž článek 19 paragraf 2⁹⁸ zakazuje lékařským pracovníkům provádět testy a informovat těhotné ženy či jiné osoby o pohlaví jejího dítěte, většina lékařů tento zákon ignorovala a za finanční odměnu testy prováděla a informovala o pohlaví nadále, přestože jim hrozil trest v podobě odebrání licence na 12 měsíců, pokuta či dokonce uvěznění (Kim, 1999). Praxe se tedy příliš nezměnila a lékařka orientální medicíny Ko Ůn Kwang-sun⁹⁹ v roce 1998 varovala, že čtvrtina tehdejších chlapců ze čtvrté třídy základní školy nebude schopná v roce 2010 najít partnerky. Podle údajů Korejského statistického úřadu dosáhl tento nepoměr pohlaví v roce 2000 nejvyššího bodu ve skupině dětí ve věku 5-9 let, a to 113,6:100. Ve srovnání s rokem 1995 se zvýšil o 2,9. Oproti tomu například poměr pohlaví lidí ve věku 25-30 let v roce 2000 byl jen 100,87, což odkazuje ke generaci dětí narozených kolem roku 1970 v době politiky plánování rodiny a kampaní proti diskriminaci dcer.¹⁰⁰

Ko Ůn Kwang-sun se rozhodla proti tomuto trendu vystoupit s argumenty, že „*zabíjení ženských plodů je zločinem proti lidskosti a korejské rodinné právo toto ubohé chování jen podporuje; problém patrilineárního příjmení a systém hlavy rodiny navíc znehodnocuje ženy pouze do role produkující mužské následníky*“ (Shin z osobního rozhovoru s doktorkou Ko Ůn

---

98 *Uirjopŏp [Zákon o zdravotní péči]*. V roce 2008 již jako paragraf 2 článku 20 shledán protiústavním. Od roku 2009 je možné prozrazení pohlaví dítěte po 32. týdnu těhotenství.

99 Angažovala se též v pro-demokratickém hnutí, kvůli čemuž byla vyloučena z univerzity. V 90. letech se stala lékařkou orientální medicíny.

100 Tabulka populace z hlediska pohlaví a věku na stránkách Korejského statistického úřadu:

<http://kostat.go.kr/portal/english/news/1/17/1/index.board?>

bmode=read&bSeq=&aSeq=273089&pageNo=5&rowNum=10&navCount=10&currPg=&sTarget=title&sTx t= Velice podobný vývoj lze sledovat například také v Číně; zatímco v roce 1979 poměr pohlaví činil 106:100, v roce 1990 vzrostl na 111:100 a v roce 2001 na 117:100. Jen stěží kontrolovatelné venkovské oblasti Číny jsou navíc nechvalně známé problematikou „zmizelých“ dívek, což např. Junhong (2001) vysvětluje méně častým přihlašovaním dívek do registrů, nadměrnou úmrtností nově narozených dívek, a právě také zvyšujícím se počtem potratů na základě zjištění pohlaví embrya.

Kwang-sun). V roce 1997 tedy započala kampaň pro užívání obou příjmení,¹⁰¹ o níž bude pojednáno v dalších kapitolách.

8 Vstup do mezinárodních organizací

V průběhu devadesátých let Korea ratifikovala několik mezinárodních smluv a připojila se z mezinárodního hlediska ke dvěma nejdůležitějším organizacím, jednak k OSN, která mimo jiné uděluje speciální poradní statusy nevládním organizacím, a jednak k OECD, která si též všímá společenských změn, včetně záležitostí týkajících se rodiny, a shromažďuje data, na jejichž základě vydává statistiky. Velmi důležitým bodem je zde *Úmluva OSN o právech dítěte*, která bude v další novelizaci rodinného práva v občanském zákoníku hrát jednu ze stěžejních rolí.

V dubnu 1990 se Korea připojila k *Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR)* a *Mezinárodnímu paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR)*. Oba pakty ale občanům států pod nimi podepsaným garantují natolik širokou škálu lidských práv, že jen málokterý stát k nim nezaujal svůj soupis výhrad nebo je zkrátka neporušoval.¹⁰² Korea nebyla výjimkou, a přestože s jedinou výhradou přijala ICESCR,¹⁰³ porušovala svými zákony o rodinném právu hned druhý článek o diskriminaci na základě pohlaví či původu jak v ICESCR tak i v ICCPR.

V září 1991 Korea vstoupila také do *Organizace spojených národů (OSN; United Nations, UN)* a v listopadu 1991 ratifikovala *Úmluvu OSN o právech dítěte (UN Convention*

101Motivací jí byla vlastní zkušenost z pracovních setkání s vdanými ženami, které prošly již několika potraty.

Podle jejích slov lidé věřili ve vliv orientální medicíny na ženské tělo tak, že je poté schopno porodit syna.

Konzultaci se ženami na toto téma potvrdilo 90% z dotázaných 200 lékařů orientální medicíny. I tito lékaři se připojili k hnutí za zrušení systému hlavy rodiny.

102Proto byl pro ICCPR v roce 1994 přijat dodatek, který tyto výhrady reguluje a opravňuje *Výbor Spojených národů pro lidská práva (United Nations Human Rights Committee)* zhodnotit opodstatněné výhrady (Baylis, 1999).

103Výhrada k článku 22 o odborech, který garantuje svobodu spolků a práva odborům. Tímto krokem vyvolala námitky včetně některých dalších evropských států také Československa, popisuje je např. Scheinin na: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:fBBRgS_ziCkJ:www.nuigalway.ie/sites/eu-china-humanrights/seminars/ds0411i/martin%2520scheinin-eng.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

on the Rights of the Child, UNCRC).¹⁰⁴ Tato úmluva se stala prvním skutečně právně závazným mezinárodním nástrojem, který může vymáhat plným rozsahem lidská práva – občanská, kulturní, ekonomická, politická a sociální. Skládá se z 54 článků, v nichž promítá čtyři základní principy – právo na život, přežití a vývoj, nediskriminaci, respekt k nejlepším zájmům dítěte a k vnímání jeho postojů. Plnění *UNCRC* je kontrolováno Výborem OSN pro práva dítěte (UN Committee for the Rights of the Child), jehož deset členů je voleno na čtyři roky. Spolupracuje s dalšími organizacemi jako například WHO a UNICEF a v případech ohrožení blaha dítěte hledá efektivní řešení problému. Například v listopadu 1999 Komise OSN pro lidská práva (UN Commission on Human Rights, UNCHR) žádala korejskou vládu, aby zrušila systém hlavy rodiny. V roce 2001 taktéž *ICESCR* vyjádřila znepokojení nad nerovným statusem žen v rámci patriarchálního systému hlavy rodiny.¹⁰⁵

V roce 1996 byla Korea přijata do *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* (*Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*), čímž se dostala mezi ekonomicky nejrozvinutější státy na světě, „které sami sebe definují jako takové státy, které přijímají principy demokracie a tržní ekonomiky.“¹⁰⁶ Stávala-li se Korea čím dál více viditelnější světu, kterému dávala najevo své demokratické postoje, byla rovněž v podstatě nucena přijmout opatření, která by onu demokracii splňovala také legislativně. Právně zakotvená diskriminace se po ratifikaci mezinárodních úmluv stávala v mezinárodním kontextu též čím dál viditelnější, a proto jejich vliv na reformy rodinného práva v občanském zákoníku stoupal.

---

¹⁰⁴Vyhlášena byla Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989. Dosud ji neratifikovaly pouze dva státy – USA a Somálsko. V českém překladu dostupná na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

¹⁰⁵<http://csonet.org/>

¹⁰⁶<http://www.oecd.org/about/>

9 Vnitřní politika a závěrečné hnutí za zrušení patrilineárního systému

Během devadesátých let stát postupně rozvíjel dialog s formující se občanskou společností, nová politická struktura postupně přijala občanské vůdce do politických stran a stát se tak stával propustnějším. Po ratifikaci mezinárodních smluv byla vláda a organizace povinny podávat hlášení o jejich plnění. Ženské organizace v nich měly velkou oporu, *Korejská národní rada žen* a *Společenství korejských ženských organizací* získaly i poradní statusy při OSN, soustavně ve zprávách také poukazovaly na nedostatky rodinného práva a systému hlavy rodiny. Nicméně feministické hnutí za změnu rodinného práva v devadesátých letech pokračovalo právě na základech rostoucího povědomí Korejců o občanské společnosti. Slovo ženy tak bylo brzy nahrazeno slovem občané.¹⁰⁷

9.1 Období Kim Jōng-sama (1993-1998)

Doba prezidentství Kim Jōng-sama byla dobou reforem, z nichž podle Cho (2005) mnoho skončilo neúspěchem. Na této době je však poprvé možno sledovat již výše zmíněný přechod od zájmu žen¹⁰⁸ k zájmu dalších skupin znevýhodněných v rodinném právu občanského zákoníku a důležitost role Ústavního soudu. V této podkapitole tedy budou popsány události, které se odehrály na pozadí počínající asijské finanční krize a odstartovaly občanské hnutí za zrušení patrilineárního rodinného systému v občanském právu.

---

¹⁰⁷Příkladem můžeme uvést skupinu *Právníci za demokratickou společnost*, která se na hnutí za zrušení systému hlavy rodiny též aktivně podílela: http://www.koreafocus.or.kr/design1/layout/content_print.asp?group_id=722.

¹⁰⁸Bylo přijato několik zákonů chránících ženy, například v lednu 1994 *Zákon o trestání zločinu sexuálního násilí a o ochraně obětí*, avšak není v něm výslovně uvedeno, že zločin sexuálního násilí je trestný i mezi manželem a manželkou. Přestože je v něm zakázáno znásilnění osoby spřízněné pokrevně nebo manželstvím, až do roku 2013 nebylo takto zakázáno v Trestním zákoníku (čl. 297), kde bylo uvedeno pouze znásilnění „ženy“, což v konzervativním korejském pojetí neznamená to samé, co „manželka“, přestože toto není v žádném zákoně definováno. Korejskými soudci tedy nebylo manželské znásilnění bráno vážně (Ginsburg, 2001). V roce 1999 Výbor OSN pro lidská práva vydal prohlášení o znepokojení nad tím, že v Koreji není znásilnění v manželství trestným činem a kritizoval též podmínku „maximální síly“, podle které obžalovaný ze znásilnění musel použít maximální síly k tomu, aby potlačil odpor oběti; jedině tak měl být čin shledán jako znásilnění.

9.1.1 Kampaň za dvojí příjmení

Na Mezinárodní den žen 8. března 1997 byla započata kampaň za přijetí dvojích příjmení, tedy příjmení obou rodičů tak, že se za jméno otce přidá jméno matky, která měla znamenat symbolický boj proti systému neměnných patrilineárních příjmení. Tuto kampaň iniciovala již výše zmíněná Ko Ůn Kwang-sun společně se skupinou 170 lidí, od řadových ženských organizací přes akademiky, lékaře, právníky, novináře, až po politiky a podnikatele (Kim, 2003). Podle Shina (2006) chtěli původně spíše jen symbolicky vystoupit proti patrilineárnímu systému příjmení než žádat přímo o právní reformu. Kampaň ale přitáhla velkou pozornost veřejnosti, čímž se pomalu začala formovat skupina založená Ko Ůn Kwang-sun v roce 1998 *Občané za zrušení systému hlavy rodiny*, která se z počátečního členství žen a mužů střední třídy, sdílející informace o zrušení systému hlavy rodiny na internetu i při kampaních v ulicích, rozšířila o skupiny žen v domácnostech i o skupiny dělníků, což později hrálo významnou roli při sloučení s dalšími skupinami za účelem podání žaloby k Ústavnímu soudu.

9.1.2 Rozhodnutí Ústavního soudu

Již několikrát zde byla zmíněna důležitost Ústavního soudu, toto platí zvláště pro dobu od roku 1997. Druhým zvratem tedy ještě v roce 1997 byla dvě rozhodnutí Ústavního soudu, na kterých je názorně vidět, že soud k případům přistupoval zodpovědně s úvahami o měnících se postojích společnosti a s ní i měnící se povaze rodiny. Na těchto dvou případech je vidět, že se již nejednalo pouze o práva žen, ale i dětí, jejich otců, a rodin stejných příjmení a rodu.

Zákonem omezená lhůta pro popření otcovství

Případ z 27. března 1997 řešil žalobu týkající se popření otcovství dítěte manželky po zákonem stanovené lhůtě, kdy bylo možné otcovství popřít. Podle článku 847 paragrafu 1 mohl manžel popřít otcovství dítěte do jednoho roku od narození dítěte. Ústavní soud tuto

dobu shledal příliš krátkou, protože manžel se do doby jednoho roku od narození dítěte nedozvěděl, že dítě není jeho. Vůči manželovi tedy soud tento zákon shledal neslučitelným s článkem 10 ústavy, který zaručuje právo na důstojné zacházení a právo na štěstí.

V oficiální publikaci Deset let Ústavního soudu (2001) jsou k případu udávány důvody pro změnu zákona jako prudký nárůst účasti žen na společenském životě či změna v jejich sexuální zdrženlivosti. Dále změnu tradičních hodnot v moderní společnosti přiznává uvolnění etické uvědomělosti, zmatení hodnot i rození dětí v porodnicích, čímž vzrůstá riziko záměny dítěte a vlivem všech těchto nových sociálních podmínek by mělo být v občanském zákoníku manželovi přiznáno právo popřít otcovství do jednoho roku od doby, kdy se dozvěděl o skutečnosti, že dítě není jeho biologickým dítětem.

Na základě tohoto rozhodnutí navrhlo ministerstvo spravedlnosti v roce 1998 novelizaci článku 847 občanského zákoníku. Kvůli celkové reformě občanského zákoníku byl však zdržován až do roku 2005, tento případ tedy ještě nerušil dosavadní zákon, avšak přispěl k jeho pozdější novelizaci.

Zákaz manželství osob stejného příjmení a rodu

Případ z 16. července 1997 řešil žalobu osob stejného příjmení a rodu, kterým byly anulovány jejich sňatky z důvodu zákazu takovýchto manželství článkem 809 občanského zákoníku. Tento článek byl doposud Národním shromážděním řešen pouze prozatímními zvláštními zákony, které na omezenou dobu jednoho roku dvakrát pozastavily jeho platnost. Jakmile se však tento případ dostal k Ústavnímu soudu, skupiny stoupenců konfucianismu znovu začaly vyvíjet snahy odradit ústavní soudce od zrušení tohoto zákazu.

Ústavní soud však vzal zaprvé v potaz moderní společnost jako společnost demokratickou, která je založena na ideálech svobody a rovnosti a odporuje jakékoli formě diskriminace na základě pohlaví či sociálních skupin. Zadruhé společenství rodin spolu s patriarchálním systémem se změnilo ve společenství dvou individuí sobě rovných, jejichž vůle by měla být respektována. Rovnost pohlaví se stala akceptovanou díky rozšíření přístupu ke vzdělání pro ženy. Zatřetí se původně polofeudální agrární a na venkově izolovaná

společnost transformovala na industriální. S rostoucím počtem obyvatelstva samozřejmě vzrostl počet obyvatel se stejným příjmením i rodem a urbanizace oslabila koncept rodu jako společného místa původu.

Na základě těchto důvodů tedy Ústavní soud článek 809 občanského zákoníku shledal neslučitelným nejen s článkem 10 ústavy o právu na důstojné zacházení a právu na štěstí, ale též s článkem 11 ústavy o principu rovnosti pohlaví, protože rámec zákazu byl omezen na stejná příjmení, tedy pouze na patrilineární, nikoli matrilineární rod. Ústavní soud tedy pozastavil tento zákon a nařídil zákonodárcům jeho nápravu (Yune, 2001). Tento zákon se tedy stal okamžitě neplatným a Nejvyšší soud překážku manželství vyřešil ustanovením výjimky k rodinnému registru, jež fungovala do doby novelizace občanského zákoníku roku 2005.

Odhadovaných 200 000 párů, které byly nuceny doposud zůstat pouze v de facto svazcích, tak po tomto rozhodnutí mohlo legálně registrovat svá manželství. Jejich děti byly osvobozeny od statutu dětí narozených mimo manželství a rodiny dostaly právo na zvýhodnění na zdravotním pojištění a daňových úlevách. Pro ně byl stávající zákon „neefektivní přežitek starých časů“, avšak konfuciánská opozice rozsudek okomentovala jako „zavrženíhodné zaprodání národa“.

9.2 Období Kim Tä-džunga (1998-2003) a Ro Mu-hjõna (2003-2008)

Období prezidentství Kim Tä-džunga a Ro Mu-hjõna je charakterizováno úzkou spoluprací s nevládními organizacemi, z níž vzešly nejdůležitější reformy týkající se rodinného práva v občanském zákoníku. Jedním ze stěžejních bodů bylo založení Speciálního prezidentského výboru pro rovnost pohlaví v roce 1999, které bylo v roce 2001 povýšeno na ministerstvo pro rodinu a rovnost pohlaví. Kim Tä-džung tak do nejvyšších míst politiky dosadil zástupkyně ženských organizací, čímž události kolem reformy nabraly rychlý spád a během vlády Ro Mu-hjõna, který s hnutím za zrušení systému hlavy rodiny sympatizoval už

jako právník v době před nástupem do funkce, došlo ke zrušení patrilinéárního systému rodinného práva v občanském zákoníku.

9.2.1 Občanská společnost za zrušení systému hlavy rodiny

Postoj veřejnosti se pomalu stavěl za odstranění celého systému hlavy rodiny z občanského zákoníku. Podle průzkumu *Centra právního poradenství pro rodinné vztahy* z roku 1999 souhlasilo se zrušením 41,7% dotázaných občanů a 35% s ním nesouhlasilo, zbytek si odpovědi nebyl jistý. Podpora zákonodárců však zůstávala stále ještě na straně konzervativců, avšak, jak již bylo zmíněno výše, od roku 1999 měly ženské skupiny podporu prezidenta Kim Tě-džunga a jeho vlády.

V červenci 2000 podpořilo ministerstvo spravedlnosti ženské organizace v uspořádání diskuse o systému hlavy rodiny. Diskuse se zúčastnilo také 600 konfuciánů, kteří vyjadřovali svůj niterný nesouhlas. Podle Kima (2003, s. 132-133) protestovali tím, že zabrali všechna místa v hale a vzali všechny informační brožury. Byli mezi nimi členové organizací *Spojená korejská rodová společenství (Hanguk sŏngsičchong jŏnhaphŏ)*,¹⁰⁹ *Společenství Judohŏ Sŏnggjungwan (Songjungwan judohŏ čchongbonbu)*, *Spojení občané za ochranu tradiční rodiny (Čontchong kadžokčedo suho pomkungmin jŏnhap čchongbonbu)*, *Společenství korejských seniorů (Tăhan noinhŏ)* a *Společenství o rodiny připravených osob zasloužilých za národní osvobození (Tongnipjugongča judžokhŏ)*. Přestože na přelomu tisíciletí tyto konzervativní skupiny neměly většinový význam, měly stále velký vliv na postoj zákonodárců. Kim (2003) se domnívá, že důvodem odporu zákonodárců byly především obavy o znovuzvolení, protože většina voličů z venkovských oblastí jsou starší konzervativní lidé.

V reakci na tyto protesty bylo nutné ženské organizace spojit s širšími občanskými organizacemi. V září roku 2000 tedy *Společenství korejských ženských organizací* založilo

---

¹⁰⁹Vznikla v roce 1991 za účelem odhalit kulturu každé rodové skupiny a podporovat harmonii mezi 270 členskými rodovými skupinami. <http://www.guard.or.kr/>

Občanské sdružení za zrušení systému hlavy rodiny (Hodžudže pchjedžirül üihan siminjöndä). Zahrnovalo nejen již dobře známé skupiny intelektuálů s mezinárodními vazbami a fungující od padesátých let *Korejskou národní radu žen* a *Centrum právního poradenství pro rodinné vztahy*, ale i nově vzniklou organizaci, založenou Ko Ůn Kwang-sun, *Občané za zrušení systému hlavy rodiny*, do které se postupně zapojovalo čím dál více regionálních skupin. Do hnutí byla zapojena tištěná i online média a postupně se přidávaly i velké organizace, které ačkoli nehrály velkou roli v samotném hnutí, ale spíše finančně přispívaly, uváděly téma rodinného práva do širokého povědomí. Mezi nimi byla mimo jiné skupina *Právníci za demokratickou společnost (Minbjön)*,¹¹⁰ v níž působil například pozdější prezident Ro Mu-hjön, *Občanská solidarita pro účast na demokracii (Ččhamjöndä)*,¹¹¹ *Občanské sdružení pro ekonomickou spravedlnost (Kjöngsilljön)*¹¹² a *Korejská federace ekologických hnutí (Hwankjöng undong jönhap)*.¹¹³ Nutno zmínit také skutečnost, že reformu rodinného práva včetně zrušení systému hlavy rodiny podporovala tehdy z pozice zákonodárkyně také současná prezidentka Pak Kün-hje.¹¹⁴

Výše zmíněná spolupráce demokratického právníka Ro Mu-hjöna, zabývajícího se zejména problematikou lidských práv, s *Občanským sdružením za zrušení systému hlavy rodiny* pravděpodobně nemohla vést k ničemu jinému, než že v politice, kterou začal Kim Tädžung jmenováním zástupkyň ženských organizací na posty ministryň spravedlnosti a ministryň pro rodinu a rovnost pohlaví, bude pokračovat po svém zvolení za prezidenta také Ro Mu-hjön. Jeho vláda v roce 2003 sestavila *Zvláštní plánovací tým pro zrušení systému hlavy rodiny*, který měl čtyři skupiny – generální a koordinační tým pod ministerstvem pro rodinu a rovnost pohlaví, tým pro posouzení zákonů pod ministerstvem spravedlnosti, tým pro vztahy s veřejností opět pod ministerstvem pro rodinu a rovnost pohlaví, a tým zástupců

---

¹¹⁰<http://minbyun.or.kr/>

¹¹¹<http://www.peoplepower21.org/>

¹¹²<http://www.ccej.or.kr/>

¹¹³<http://kfem.or.kr/>

¹¹⁴<http://www.women21.or.kr/tc/issue/category/18?page=15>. V jednom ze svých prohlášení zmínila nutnost zrušení systému hlavy rodiny a tím i přiznání stejných práv manželům. Poukázala též na skutečnost, že Korea je jednou ze zemí s největšími počty rozvodů http://www.ohmynews.com/NWS_Web/View/at_pg.aspx?CNTN_CD=A0001798118&CMPT_CD=SEARCH.

občanských organizací *Společenství korejských ženských organizací* a *Centra právního poradenství pro rodinné vztahy*.

Současně s návrhem nové podoby rodinného práva občanského zákoníku již bez systému hlavy rodiny vznikla také *Sít' solidarity*, kdy se denně některá z 355 nevládních organizací veřejně vyjádřila pro tento návrh. Současně již od roku 2001 probíhaly procesy Ústavního soudu týkající se žaloby proti neústavnosti článků o patrilineárním systému příjmení a od roku 2003 též žaloby proti neústavnosti systému hlavy rodiny. Občanské organizace obou spekter se v průběhu let soustavně vyjadřovaly formou veřejných akcí, koncertů, průvodů a protestů pro i proti reformě¹¹⁵ a důsledkem těchto událostí a tlaků nakonec prošla nová podoba rodinného práva občanského zákoníku Národním shromážděním v březnu roku 2005, přičemž některé zákony vešly v platnost ihned a některé, spojené s rodinným registrem, vešly v platnost roku 2008, protože bylo nutné změnit celý stávající systém registrace obyvatelstva.

Proces konečného zrušení patrilineárního systému hlavy rodiny v korejském občanském právu se tedy na přelomu tisíciletí stal celonárodním tématem, k jehož rozšíření značně přispěla síť občanských organizací propojená novými technologiemi, zvláště v podobě internetu. Dalším faktorem bylo též propojení nevládních organizací s mezinárodními organizacemi, tudíž jejich apel lze vnímat jako zpětnou vazbu na zrušení zákonů diskriminujících občany. Nepochybným se jeví i osobní vliv prezidentů Kim Tä-džunga a Ro Mu-hjõna, kteří byli schopni dosadit ženy i do nejvyšších pater politiky. V neposlední řadě v otázce zrušení patrilineárního systému hlavy rodiny má své místo Ústavní soud, který začal po letech bezpráví sloužit jako skutečný ochránce ústavy. V další části se zaměříme na hlavní body, které byly v rámci rodinného práva v občanském zákoníku podstatné.

9.2.2 Novelizace občanského zákoníku roku 2005

---

¹¹⁵Například v roce 2003 zhruba 600 členů konfuciánské organizace *Jurim* na setkání v soulském parku *Congno Tchapgol* prohlásilo: „Zruší-li se systém hlavy rodiny, stane se znás zvěř.“
http://www.ohmynews.com/NWS_Web/View/at_pg.aspx?cntn_cd=A0000124569

Na počátku této části připomeneme tři základní specifika korejského rodinného práva, které jsme zmínili na začátku této práce: hierarchické postavení, patrilineární systém a hranice pro zákaz manželství. Všechna tato specifika byla z občanského zákoníku buď odstraněna či zmírněna. Zmíníme však i několik dalších změn, které byly v této novelizaci z hlediska kompatibility s ústavou důležité.

Zrušení systému hlavy rodiny

Ústavní soud v únoru roku 2005 rozhodl o protiústavnosti tří hlavních bodů tohoto systému, odporujících základnímu právu člověka na důstojné zacházení a rovnost pohlaví v manželství, jak je dáno článkem 36 ústavy. Těmito body byly články 778 o definici hlavy rodiny, kdy se člověk bez ohledu na svůj souhlas či nesouhlas stává za určených podmínek hlavou rodiny, článek 781 o zapsání jména dítěte automaticky do rodinného registru svého otce, a paragraf 3 článku 826 o povinnostech manželů, kdy je zapsáno jméno manželky do rodinného registru manžela.¹¹⁶ Dále byl celý systém hlavy rodiny i následnictví titulu hlavy rodiny tak, jak byl uvedený v rodinném právu občanského zákoníku, zrušen.

Na tento i ostatní zákony se mimo jiné vázal také Zákon o rodinném registru, který byl přepracován tak, aby každý člověk měl svůj osobní registr, ve kterém jsou zapsané jeho rodinné vztahy, není tak již vázán na jednu nejvýše postavenou osobu jako hlavu rodiny a není zde údaj o místě původu ve smyslu rodu.

Zrušení patrilineárního příjmení¹¹⁷

Článek 781 Hlavy 2 o rámci příbuzenstva zrušil povinné přijetí příjmení otce dítěte. Tento článek byl ústavním soudem prohlášen za protiústavní. Před touto novelou příjmení dítěte nemohlo podlehnout žádné změně, od té doby je však povoleno přijmout příjmení

---

¹¹⁶Příčemž v tomto případě jí bylo odepíráno také dědictví titulu hlavy rodiny ve své rodině, protože článek 984 o následnictví tohoto titulu dovozoval následnictví pouze dceři, která je stále členem rodiny toho, po němž titul dědí, nesmí tedy být provdaná do jiné rodiny. Navíc při skutečnosti, že před dcerou je v následnictví upřednostněn ještě mužský potomek.

¹¹⁷Tento článek vešel z důvodu změny rodinného registru v platnost od 1. 1. 2008.

matky. Jsou-li rodiče manželé, musí se změnou souhlasit oba. Objevuje se nově také možnost, že je-li otcem cizinec,¹¹⁸ dítě může přijmout příjmení matky. Pokud je změna příjmení dítěte vyžadována pro blaho dítěte, může tak být učiněno na žádost otce, matky či dítěte za souhlasu soudu. Je-li dítě nezletilé a jeho zákonný zástupce nemůže požádat o změnu, mohou tak učinit jeho příbuzní nebo veřejný zástupce. Na tento článek se váže též zákon o zavedení plné adopce, který je nutno zmínit.

Zavedení plné adopce

Jelikož byl novelizován systém patrilineárního příjmení tak, že příjmení může být změněno, adoptované děti mohou též být považovány za pravé děti adoptivních rodičů. Vztah mezi adoptovaným dítětem a jeho pokrevními rodiči může být kompletně zrušen.

Plná adopce funguje dál i s obecným systémem¹¹⁹ adopce, kdy ke zpretrhání vztahů a změně příjmení nedochází. Podle článku 878 též nabývá účinnosti ohlášením adopce a zapsáním do registru. Ohlášení musí zahrnovat dohodu mezi adoptivními rodiči a opatrovníkem adoptovaného dítěte.

Podle článku 908-2 může o adopci požádat rodinný soud jakákoli osoba, která splňuje následující podmínky: 1. Pokud manžel a manželka, kteří spolu žijí více než 3 roky, chtějí adoptovat dítě, musí tak učinit společně. Pokud chce jeden z manželů adoptovat biologické dítě druhého z manželů, stačí více než rok manželství. (Pro blaho dítěte může rodinný soud na základě zjišťování motivů k adopci či způsobilosti žadatelů jejich žádost zamítnout.) 2. Dítě, které má být adoptováno, musí být mladší 15 let. 3. Biologičtí rodiče dítěte musí s adopcí

---

¹¹⁸Korejský *Zákon o státní příslušnosti* původně uznával občanství pouze skrz příslušnost ke korejské patrilineární rodině. Neuznával tedy manžela-cizince jako občana Korejské republiky a na základě systému patrilineárního příjmení v článku 781 občanského zákoníku diskriminoval jejich společné děti; měly-li otce-cizince, mohly totiž získat pouze jeho příjmení stát se občanem pouze jeho státu. Korejským občanem se mohlo stát pouze dítě korejského otce. Přítomností zvýšeného počtu cizinců od 90. let však vzrostl také počet uzavíraných manželství mezi Korejci a cizinci. V roce 2005 činila manželství cizinců a Korejců 14% z celkového počtu uzavřených manželství http://en.wikipedia.org/wiki/Foreigners_in_Korea. V souvislosti se změnou článku 781 o patrilineárním příjmení byl změněn také Zákon o státní příslušnosti a povoluje nyní i dětem cizince a Korejky, aby získalo příjmení matky a korejské občanství.

¹¹⁹Obecný systém nedovoluje žádné změny příjmení kromě případu mezinárodní adopce, pro niž platí jiný zákon. Podle něj může dítě mladší 18 let, které opustilo pečovatelské zařízení, přijmout příjmení adoptivních rodičů; tento zákon ruší všechny předchozí příbuzenské vztahy adoptovaného dítěte, kromě případu, kdy biologické dítě jednoho manžela adoptuje druhý z manželů. Příbuzenské vztahy tohoto dítěte pokračují.

souhlasit. Toto neplatí, pokud biologický rodič zemřel či ztratil rodičovské právo, v takovém případě je nutný souhlas opatrovníka.

Změna příjmení dítěte je vyžadována z důvodu ochrany nejlepšího zájmu dítěte, avšak není automatická. Příjmení může být změněno na základě žádosti adoptivního otce, adoptivní matky, nebo také adoptovaného dítěte za souhlasu soudu.

V případě plné adopce dítěte druhého z manželů lze dítěti mladšímu 15 let změnit příjmení, souhlasí-li matka i nevlastní otec, musejí ale zažádat svolení rodinného soudu. Toto je zavedeno za účelem ochrany nejlepšího zájmu dítěte.

Zrušení zákazu manželství osob stejného příjmení a rodu¹²⁰

Článek 809 Hlavy 3 o manželství ztratil platnost již v roce 1997, kdy jej Ústavní soud shledal neslučitelným s ústavou. Přes odpor konzervativců byl zákon přijat a nyní zní takto:

Manželství je od této doby zakázáno mezi těmi, kteří jsou v pokrevním vztahu v rámci osmého stupně *čchon* (zahrnuti jsou zde i pokrevní příbuzní osvojeného dítěte před tím, než bylo osvojeno). Dále pokud jeden z nich je nebo byl manželem či manželkou pokrevního příbuzného do šestého stupně *čchon* nebo jeden z nich je nebo byl pokrevní příbuzný jejich manžela či manželky do šestého stupně *čchon*, nebo pokud jeden z nich je nebo byl manželem či manželkou pokrevního příbuzného spřízněného sňatkem do čtvrtého stupně *čchon* k manželovi či manželce. Dále je manželství zakázáno mezi těmi, jejichž pokrevní příbuzenský vztah existoval do šestého stupně *čchon* v linii adoptivních rodičů a též jejich příbuzných spřízněných sňatkem do čtvrtého stupně *čchon*.

Tento rámec exogamie je však stále poměrně široký, totiž až do bratranců a sestřenic třetího pokolení. V celosvětovém měřítku tento zákon stále zní velmi zaostale a postrádá racionální základ. Nicméně absurdní zákaz manželství stejného příjmení a rodu až do prvního předka byl zrušen a změna tohoto článku se stala spolu se zrušením hlavy rodiny a

---

^{120V} platnosti od 31. 3. 2005.

patrilineárního příjmení symboly zrušení patriarchálního systému v korejském rodinném právu, které se tak posunulo k demokratickému vnímání rovnosti pohlaví.

Dále zmíníme dva články,¹²¹ které reflektují již výše zmíněnou větší uvolněnost morálky a míru svobody jak pro ženy, tak i pro muže; a tři články,¹²² které znázorňují princip blaha dítěte jako nejvyšší zájem v rámci rodinného práva, včetně nového práva dospělým dětem.

Z Hlavy 3 o manželství byl vypuštěn článek 811, který ženám zakazoval vstoupit do nového manželství do uplynutí šesti měsíců od doby ukončení manželství předchozího. Ženy se tedy mohou znovu vdát kdykoli po ukončení předchozího manželství.

V Hlavě 4 o rodičích a dětech byl novelizován článek 847 na základě rozhodnutí Ústavního soudu o protiústavnosti tohoto zákona roku 1997. Manžel může nyní popřít otcovství dítěte do jednoho roku od doby, kdy se dozvěděl o skutečnosti, že dítě není jeho.

Do části Hlavy 4 o rodičích a dětech byl dále nově vložen článek 912, podle nějž je v rámci výkonu rodičovského práva nejprřednější zájem dítěte.

Články 801 o věku, kdy je možné se zasnoubit, a 807 o věku, kdy je možné uzavřít manželství, byly změněny z původních 20 let na 18 let. Podle článku 4 občanského zákoníku jsou ale do 20 let stále nezletilí, a proto musí rodiče či opatrovník dát souhlas.

Článek 837-2 o právu na navštěvování dítěte po rozvodu, který byl nově vložen do občanského zákoníku v roce 1990, přiznává právo na návštěvy rodiči, který dítě nemá v péči. Nově je však vložena podmínka, že je-li v nejlepším zájmu dítěte, aby toto právo bylo omezeno či vyloučeno, Rodinný soud tak může na základě podané žádosti rozhodnout.

Důraz na práva dětí a jejich nejlepší zájem jsou nejdůležitějším bodem této revize a korejský občanský zákoník se tím přibližuje ke světově rozšířenému trendu vyzdvihovat nejlepší zájem dítěte jako zásadní princip a plnit tak podmínky předepsané v *Úmluvě o*

121V platnosti od 31. 3. 2005.

122V platnosti od 21. 12. 2007.

právech dítěte. Směrem k právům dospělých dětí se ubírá ještě pozdější novelizace, která následuje v další podkapitole.

9.3 Období prezidentství I Mjōng-baka (2008-2013) a Pak Kūn-hje (2013-)

Doba prezidentství I Mjōng-baka a Pak Kūn-hje je charakterizována poměrně silným mezinárodním zájmem. Během vlády I Mjōng-baka Korea vstoupila do G-20, tedy mezi dvacet ekonomicky nejsilnějších států světa. Zvolením Pak Kūn-hje zase Korea vešla do povědomí světa svou první ženou v prezidentském úřadu a jak již bylo zmíněno výše, i ona podporovala zrušení systému hlavy rodiny v rodinném právu. V této kapitole jen ve zkratce shrneme několik změn, které charakterizují korejské rodinné právo v posledních letech.

9.3.1 Novelizace let 2011 a 2012¹²³

Tyto novelizace reflektují opět především všeobecný světový trend obracení se k nejlepšímu zájmu dítěte a k jeho právům. Objevuje se však také nové téma práv osob se zdravotním postižením, na nějž se Korea pokusila odpovědět novelizací, kterou ale tento problém neřeší, a tak lze očekávat, že aktivity nevládních organizací ve spolupráci s mezinárodními organizacemi budou dále apelovat na revizi občanského zákoníku.

V první části občanského zákoníku byl novelizován článek 4 o zletilosti. Původně se dosahovalo zletilosti věkem 20 let, nyní 19 let. Podle *Centra právního poradenství v rodinných vztazích* byl tento věk zaveden jednak v souvislosti se světovým trendem snižování hranice zletilosti a jednak proto, že v tomto věku Korejci končí střední školu a někteří z nich již nastupují do pracovního procesu.¹²⁴

V občanském zákoníku byl dále zrušen institut rodinné rady jakožto jeden z přežitků tradičního práva, kdy někteří členové rodiny rozhodují o ostatních. Od této chvíle vše řeší soud, především v nejlepším zájmu dítěte. Za tímto účelem se také mění podmínky obecné i

---

¹²³Obě v platnosti od 1. 7. 2013

¹²⁴http://newfl.or.kr/sub01/body02_n.php

plné adopce v článku 878, obě události musí proběhnout přes soud, nikoli již pouhým záznamem na úřadě. Uchazeči o adopci nejdříve musí projít psychologickými testy.

Tato novelizace taktéž kompletně změnila Hlavu 5 rodinného práva občanského zákoníku, pojednávající o opatrovnictví. Jedním z nejaktuálnějších lidskoprávních témat ve světovém měřítku je totiž ochrana rovných práv osob se zdravotním postižením, ať už tělesným, mentálním, duševním, smyslovým či jiným. V prosinci 2008 Korea ratifikovala *Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD)*.¹²⁵ Novelizace v občanském zákoníku sice stanovila nové podmínky pro osoby prohlášené za nesvéprávné, ty však zdaleka nesplňují podmínky *CRPD*; jakmile je jednou přidělen opatrovník, má nad člověkem prakticky neomezenou moc i v záležitostech týkajících se rodinných vztahů. Působí zde ale nevládní organizace *Korejská aliance za zdravotně postižené osoby (Hanguk čongsinčangä jöndä)*,¹²⁶ která se snaží chránit rovná práva a příležitosti těchto lidí a jejich rodin, pravidelně posílá hlášení Výboru OSN pro lidská práva a účastní se mezinárodních konferencí.

Příkladem jednoho z posledních rozsudků Ústavního soudu ohledně občanského zákoníku je zde změna článku 818, který byl shledán neslučitelným s ústavou. Podle tohoto článku mohli učinit prohlášení pro anulaci bigamního manželství oba dotyční manželé, jejich přímí pokrevní předci (rodiče, prarodiče) a vedlejší pokrevní příbuzní do čtvrtého stupně *čchon*. Z tohoto výčtu byli vynecháni přímí pokrevní potomci (děti, vnuci či vnučky). Ústavní soud tedy rozhodl ve prospěch potomků, kteří mají stejné právo na vyjádření jako jiní příbuzní. Tento precedent tedy poprvé zašel za doposud nepřekročené hranice vztahu rodič - dítě, kdy dospělé dítě získává právo soudit své rodiče.

125První úmluva o lidských právech třetího tisíciletí. Přijata OSN 30. 3. 2007. Jedním z účelů Úmluvy je, aby osoby se zdravotním postižením nebyly celoživotně zbavovány svéprávnosti a opatrovník nuceně přidělován, ale aby bylo těmto osobám přiznáno právo a přístup k asistenci, kterou mohou potřebovat pro uplatnění své způsobilosti k právním úkonům. Jakékoli opatření má těmto osobám především pomoci, trvat dočasnou dobu, a respektovat jejich vůli.

126<http://www.kami.ne.kr/>

Závěr

Cílem této práce bylo popsat proces postupného odstraňování hierarchických a patrilineárních zákonů z rodinného práva v korejském občanském zákoníku na pozadí socio-politických změn a jejich hybatelů. Práce se též zabývá otázkou kompatibility takovýchto zákonů s ústavou, a to z důvodu jejich nedůstojnosti vůči člověku jako osobě. Základ moderního korejského rodinného práva se přitom jeví jako syntéza korejské a japonské verze neokonfuciánské tradice aplikované na strukturu německého rodinného práva z konce devatenáctého století. Systém rodinných registrů s hlavou rodiny lze potom shrnout jako kodifikaci japonské tradice implementované na podobně hierarchický a patrilineární systém v Koreji. Zjevný je zde také jeden specificky korejský fenomén, a to důraz na pokrevní příbuzenstvo a velké rody.

Zmíňme zde v bodech ty momenty, které se zdají být evidentní. Jako silné protipóly ve věci dodržení tradic či dodržení ústavy jsme analyzovali základny ženských organizací a konfuciánských organizací, které ovlivňovaly každé nové přijetí novelizací rodinného práva v dalších letech. Je třeba podotknout, že snahy korejských ženských organizací v poválečné době hájit ústavní právo se mohou zdát poněkud nadsazené, neboť v padesátých letech nebylo mnoho států, jejichž zákony spojené s rodinným právem byly úplně kompatibilní s ústavou. Nicméně v dnešním globálním měřítku takové porovnání již možné bude.

Po představení struktury a stanovení hlavních bodů rodinného práva v občanském zákoníku jsme se zaměřili na proces přijímání novelizací rodinného práva v socio-politickém kontextu. Zde je viditelných několik výrazných, relativně samostatných a uzavřených, nicméně i na sebe navazujících etap. Nejprve politika Pak Čöng-hüiho transformovala tradiční širokou rodinu do nukleárních industrializovaných rodinných jednotek, aniž by ale upustila od tradice jejich hierarchického uspořádání, které bylo jedním z klíčů k ekonomickému úspěchu. Na politice Čön Tu-hwana již byly patrné tendence přiznání rovných práv ženám a otevírání se světu v souvislosti s Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen, kterou měl v

plánu naplnit do roku 1990. Z části ji naplnila nová vláda a v této tendenci pokračovali i demokraticky zvolení prezidenti. Přes nové tisíciletí a vliv Úmluvy o právech dítěte se důraz přesunul na nejlepší zájem dítěte jako nejvyšší princip současného rodinného práva.

Postoje jednotlivých etap a s nimi spojených prezidentů a jejich administrativ se dají charakterizovat tak, že podniknuté kroky a konečné cíle byly vždy ve prospěch státu ať už ekonomického či později globálně-politického. Postoje zákonodárců byly velmi lehce ovlivnitelné důslednou lobby konfuciánských organizací, pro zákonodárce však byla ztráta voličů nepředstavitelná, proto také, když se občanská společnost přiklonila ke zrušení systému hlavy rodiny, přiklonilo se tímto směrem i Národní shromáždění.

Jak již bylo řečeno, změna rodinného práva byla původně středem zájmu žen střední třídy, avšak zájem o změnu se postupně rozšiřoval směrem k nižším třídám žen i mužů, a od poloviny devadesátých let se formovala občanská společnost, která se nakonec stala jednou z hybných sil prosazujících rovné rodinné právo. Urbanizovaná společnost se nově propojila v občanských organizacích a internetovou sítí.

Ačkoli byl zřízen rodinný soud, interpretaci zákona měli vždy v rukou soudci; ústavní soud, ke kterému by bylo možné se odvolat, byl zřízen až roku 1988. Velkou roli však začal hrát od druhé poloviny devadesátých let, kdy prohlásil zákaz manželství v rámci stejného patrilineárního rodu za neslučitelný s ústavou, čímž se postavil na stranu ochrany lidských práv zakotvených v ústavě na úkor korejské tradice. Stejně tak poté reagoval v roce 2005, kdy prohlásil za neústavní hierarchický systém hlavy rodiny a rodinných registrů, do kterých byly ostatní členové rodiny vždy nedůstojně zapisováni pod jméno jednoho „vůdce“ rodiny. Důsledkem tedy bylo přepracování celého registru obyvatelstva tak, aby se zaměřoval na jednotlivé osoby.

Přestože klíčové otázky rodinného práva jako hierarchický a patrilineární systém hlavy rodiny byly z občanského zákoníku vyškrtuty, k ústavnímu soudu jsou i v dnešní době podávány žaloby na neústavnost některých článků občanského zákoníku. Ačkoli jde již spíše o detaily, dokazují podstatný fakt, že soudy tyto případy řeší ve prospěch občanů. Zákaz

vstupu do manželství osob stejného příjmení a rodu byl sice zmírněn, přesto ale omezení zůstává poměrně široké - až do třetího pokolení. Závěrem se tedy domníváme, že je možné očekávat v budoucnu další změny buď v tomto směru, anebo vydá-li se Korea směrem ke globálního trendu, pak se lze dočkat i změn ohledně přiznání práv na rodinný život osobám stejného pohlaví. Přestože korejské rodinné právo tedy ještě není úplně kompatibilní s ústavními ideály tak, jako je tomu dnes v liberálních západoevropských zemích, lze rodinné právo korejského občanského zákoníku považovat za globalizované.

Použité prameny a literatura

Primární zdroje

Minpŏp [Občanský zákoník]. 22. 12. 1958, v platnosti od 1. 1. 1960. [online] Dostupný z: <http://www.law.go.kr/> [2014-11-12]

Tähan minguk hodžŏkpŏp [Zákon o rodinném registru]. 1. 1. 1960. [online] Dostupný z: <http://www.law.go.kr/> [2014-11-12]

Tähan minguk hŏnpŏp [Ústava Korejské republiky]. 17. 7. 1948. [online] Dostupná z: <http://www.law.go.kr/> [2014-11-12]

UN Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women [Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen]. 18. 12. 1979. [online] Dostupná z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf> [2015-01-03]

UN Convention on the Rights of the Child [Úmluva OSN o právech dítěte]. 20. 11. 1989. [online] Dostupná z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf> [2015-01-03]

Sekundární zdroje

Korejsky psaná literatura

Čin, Sön-mi (2004). *Pchjöntŭngkadžokinjömüi kuhjönül ühan hodžudže pchjedži*. [Zrušení systému hlavy rodiny pro naplnění rovnosti v rodinných vztazích]. [online] Dostupné z: <https://kiss.kstudy.com/> [2014-08-12]

Čöng, Jön-tchäk (2010). *Hanguk kadžokpöpüi tchüksusöng. EU kukkawaüi pigjo*. [Charakteristiky korejského rodinného práva – Srovnání se státy EU]. Korean Journal of Social Welfare Studies, vol. 41(4).

Čöng, Tong-ho. *Hjönhäng kadžokpöpüi hjöljönčök tchüksäk* [Charakteristiky rodinného práva spojené s pokrevními vztahy]. [online] Dostupné z: <https://kiss.kstudy.com/> [2014-08-12]

I, Čöng-hjang (2003). *Hjönhäng ihonpöpüi mundžečömgwa čedočök powan* [Problematika současného rozvodového práva v Koreji a návrhy na zlepšení]. [online] Dostupné z: <https://kiss.kstudy.com/> [2014-08-12]

Kim, Sang-hö (2009). *Hanguküi ihonsinsiltchäwa ihonjösöng čiwönčöngčchäk* [Rozvodovost a otázka rozvedených žen v Koreji]. [online] Dostupné z: <https://kiss.kstudy.com/> [2014-08-12]

Pjön, Hwa-sun. *Kadžoksahöhakčök kwandžömesö pon kadžokpöpüi pjöhwawa čönmang*. [Změna rodinného práva ze sociologického hlediska a jeho perspektivy]. KWDI. [online] Dostupné z: <https://kiss.kstudy.com/> [2014-08-12]

Sin, Illjöng (2001). *Pöpjösönggak: Pchjöntŭnggwa jösöng*. [Feministická právní věda: rovná práva a ženy]. Seoul: Ehwa Womans University Press

Česky a anglicky psaná literatura

Ahn, Kyong Whan. *The Constitution Court and Legal Changes in Korea. Post 1987 Development*. [online]. Dostupné z: <http://www.juridicas.unam.mx/sisjur/dercompa/pdf/2-107s.pdf> [2014-11-30]

- Baylis, A. Elena (1999). *General Comment 24: Confrontating the Problem of Reservations to Human Rights Treaties*. Berkeley Journal of International Law. VI. 17, Issue 2
- Clark, N. Donald (2000). *Culture and Customs of Korea*. Greenwood
- Cumings, Bruce (1981). *Origins of the Korean War, Vol. 1: Liberation and the Emergence of Separate Regimes, 1945-1947*. Princeton University Press
- De Cruz, Peter (2010). *Family Law, Sex and Society: A Comparative Study of Family Law*. London: Routledge
- Deuchler, Martina (1992). *The Confucian Transformation of Korea. A study of Society and Ideology*. Harward University: Harward University Press
- Hahm, Chaihark (2003). *Law, Culture, and the Politics of Confucianism*. In: Columbia Journal of Asian Law. Vol. 16, No. 2, str. 254-301
- Halászová, Věra (2008). *Závislost současné japonské rodiny na tradičním ideálním typu*. In: Philosophical E-journal of Charles University. Issue 3-4, Vol. 5.
- Han, Sung-joo (1974). *The Failure of democracy in South Korea*. Berkeley: University of California Press
- Chang, Hyun Seob (1993). *Modernisation and Changing Family Structure in Korea*. Ph.D. Thesis. Department of Sociological Studies. University of Sheffield
- Chang, Pilwha & Kim, Eun-Shil (2005). *Women's Experiences and Feminist Practices in South Korea*. Ehwa Womans University Press
- Cho, Mi Kyung. *Recent Reform of Korean Family Law*. Ajou University. [online]. Dostupné z: <http://www.law2.byu.edu/isfl/saltlakeconference/papers/isflpdfs/CHO.pdf> [2014-11-30]
- Choi, Chongko (2005). *Law and Justice in Korea: South and North*. Seoul: Seoul National University Press
- Choi, Chongko (2006). *Basic Problems in East Asian Feminist Jurisprudence: A Korean Perspective*. In: Journal of Korean Law, Vol. 5. No. 2
- Chon, Pong-dook & Shaw, William & Choe, Tae-gwon (1980). *Traditional Korean Legal Attitudes*. University of California, Berkeley
- Chung, Sei-wha (1986). *Challenges for Women. Women's Studies in Korea*. Ehwa Womans University Press

- Chung, Y. J. Edward (1995). *The Korean Neo-Confucianism of Yi T'oegye and Yi Yulgok: A Reappraisal of the 'Four-Seven Thesis' and its Practical Implications for Self-Cultivation*. State University of New York Press
- Ginsburg, Tom (2001). *Legal Reform in Korea*. Routledge
- Joo, Jaeseon & Lee, Chaejeong (2009). *Statistical handbook. Women in Korea*. KWDI
- Junhong, C. 2001. *Prenatal Sex Determination and Sex-Selective Abortion in Rural Central China*. Population and Development Review 27 (2): 259-281.
- Kim, Marie Seong-Hak (2012). *Law and Custom in Korea: Comparative Legal History*. Cambridge University Press
- Kim, Marie Seong-Hak (2013). *In the Name of Custom, Culture, and the Constitution: Korean Customary Law in Flux*. In: Texas International Law Journal. Vol. 48, Issue 3, str. 357-391
- Kim, Myung-hye (1993). *Transformation of Family Ideology in Upper-Middle-Class Family in Urban South Korea*. In: Ethnology, Vol. 32, No. 1.
- Kendall, Laurel & Peterson, Mark (1983). *Korean Women. View from the Inner Room*. New Haven: East Rock Press
- Kim, Jasper (2009). *Socrates v. Confucius: An Analysis of South Korea's Implementation of the American law School Model*. In: Asian-Pacific Law & Policy Journal. Vol. 10. No. 2.
- Kim, Naryung (1999). *Breaking Free from Patriarchy: A Comparative Study of Sex Selection Abortions in Korea and the United States*. In: UCLA Pacific Basin Law Journal. Vol 17. No. 2-3
- Kim, Rosa (1994). *The Legacy of Institutionalized Gender Inequality in South Korea: The Family Law*. In: Boston College Third World Law Journal. Vol.14, Issue 1, str. 145-162
- Kim, S. Samuel (2003). *Korea's Democratization*. Cambridge University Press
- Kim, Sunhyuk (2000). *The Politics of Democratization in Korea. The Role of Civil Society*. University of Pittsburgh Press
- Korea Legislation Research Institute (2013). *Introduction to Korean Law*. Berlin: Springer.
- Lankov, Andrei (2007). *The Dawn of Modern Korea. The Transformation in Life and Cityscape*. EunHaeng NaMu

- Lee, Ilhyung (2008). *Korean Perception(s) of Equality and Equal Protection*. In: Boston College International and Comparative Law Review. Vol. 31, Issue 1, str. 53-84
- Lee, Jae-Kyoung (2008). *The Improvement of Women's Legal Status in Korea*. In: Ilkam Law Review. Vol. 14. str. 142-162
- Lee, Jeong-Kyu (2001). *Confucian Thought Affecting Leadership and Organizational Culture of Korean Higher Education*. [online]. Dostupné z: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan003631.pdf> [2014-12-03]
- Lee, Kang-Kook (2014). *The Past and Future of Constitutional Adjudication in Korea*. In: Mayali, Laurent & Yoo, John. Current Issues in Korean Law. Berkeley: The Robbins Collection
- Lee, Kay C. (1995). *Confucian Ethics, Judges, and Women: Divorce under the Revised Korean Family Law*. In: Pacific Rim Law & Policy Journal. Vol. 4, No. 2, str. 479-503
- Lee, Whasook (2008). *Matrimonial Property System of Past, Present and Future in Korea: Focused on the Role of Tradition and Culture in Family Law Reform*. In: Journal of Korean Law. Vol 8, str. 95-113
- Lone, Steward (2007). *Daily Lives of Civilians in Wartime Asia. From the Taiping Rebellion to the Vietnam War*. Greenwood
- Mattielli, Sandra (1977). *Virtues in Conflict. Tradition and the Korean Woman Today*. Samhwa Publishing
- McKnight, E. Brian (1987). *Law and the State in Traditional East Asia. Six Studies on the Sources of East Asian Law*. University of Hawaii: University of Hawaii Press
- Nam, Sanghui (2010). *The Women's Movement and the Transformation of the Family Law in South Korea. Interactions Between Local, National and Global Structures*. In: European Journal of East Asian Studies. Vol. 9, Issue 1.
- Nhlapo, Thandababtu & Eekelaar, John (1998). *The Changing Family – Family Forms and Family Law*. Oxford: Hart Publishing
- Oh, John Kie-Chiang (1999). *Korean Politics. The Quest for Democratization and Economic Development*. Cornell University Press

- Park, Insook Han & Cho, Lee-Jay (1995). *Confucianism and the Korean Family*. Journal of Comparative Family Studies, Vol. 26, No. 1, Spring.
- Partain, Roy Andrew (2012). *Comparative Family Law, Korean Family Law and the Missing Definitions of Family*. In: Hongik Law Review. Vol. 13, No. 2, str. 216-246
- Peterson, Mark (1996). *Korean Adoption and Inheritance: Case Studies in the Creation of a Classic Confucian Society*. Cornell East Asia Series
- Putnam Epstein, Jacqueline (2007). *The Role of Women in Korean Divorce Law*. In: Journal of Korean Law, Vol. 6, No. 2, str. 248-258
- Savada, Andrea & Shaw, William (1997). *South Korea: A Country Study*. DIANE Publishing
- Shin, Ki-young (2006). *The Politics of the Family Law Reform Movement in Contemporary Korea: A Contentious Space for Gender and the Nation*. In: Journal of Korean Studies, Vol. 11, No. 1, str. 93-125
- Shin, Ki-young (2008). A Development of the „Jinbo“ Women's Movement in Korea Since the 1980s. In: Journal of Gender Studies. No. 11. Tokyo
- Slote, H. Walter & De Vos, A. George (1998). *Confucianism and the Family*. SUNY Press
- Soh, Chung-Hee (1991). *The Chosen Women in Korean Politics. An Antropological Study*. New York: Praeger Publishers
- Stoner, Kathryn & McFaul, Michael (2013). *Transition to Democracy. A comparative Perspective*. John Hopkins University Press
- The Constitutional Court (2001). *The First Ten Years of the Korean Constitutional Court (1988-1998)*. Seoul
- Tomášek, Michal (2007). *Přehled dějin japonského práva*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta
- Urfus, Valentin (2001). *Historické základy novodobého práva soukromého*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck
- Wayne, K. Tiffany (2011). *Feminist Writings from Ancient Times to the Modern World*. Greenwood
- Weldon, Laurel (2011). *Sex Equality in Family Law: Historical Legacies, Feminist Activism, and Religious Power in 70 countries*. [online] Dostupné z:

<http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1322671773271/Htun-Weldon-family-law-paper-april-11.pdf>
[2015-01-10].

Yang, Hyunah (2003). *Gender Equality vs. 'Tradition' in Korean Family Law: Toward a Postcolonial Feminist Jurisprudence*. In: The Review of Korean Studies Vol. 6, No. 2. str. 85-118

Yang, Hyunah (2008). *A Journey of Family Law Reform in Korea: Tradition, Equality, and Social Change*. In: Journal of Korean Law. Vol. 8, No. 12. str. 77-94

Yang, Hyunah (2013). *Law and society in Korea*. Northampton: Edward Elgar.

Yang, Jae-Mo (1977). *Family Planning Program in Korea*. In: Yonsei Medical Journal. Vol. 18, No. 1.

Yoon, Dae-Kyu (2001). *The Constitutional Court System of Korea: The New Road for Constitutional Adjudication*. In: Journal of Korean Law. Vol 1. No. 2, str. 1-17

Yune, Jinsu (2001). *Recent Decisions of the Korean Constitutional Court on Family Law*. In: Journal of Korean Law. Vol. 1, No. 1, str. 133-156

Yune, Jinsu (2006). *Tradition and the Constitution in the Context of the Korean Family Law*. The Journal of Korean Law. Vol. 5. str. 194-212

Yune, Jinsu (2012). *The Reform of the Consensual Divorce Process and the Child Support Enforcement System in Korea*. In: Journal of Korean Law. Vol. 11, str. 247-261

Internetové zdroje

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/201237/family/232344/Family-law>

<http://www.familyfacts.org/>

<http://www.oecd.org/social/family/database.htm>

<http://www.ewha.ac.kr/>

<http://www.bu.edu/cgcm/research/korean-diaspora-project/individuals/helen-kim-and-ed-hymoff/>

<http://kncw.or.kr/eng/01/04.php>

<http://www.lawhome.or.kr/law1/index.asp>

<http://www.skku.edu/>

<http://yurim.skku.ac.kr>

<http://ko.wikipedia.org/wiki/가락중앙종친회>

<http://www.cheongjuhan.net/>

<http://www.andongkwon.org/>

<https://www.novsu.ru/file/1092483>

<http://www.ipu.org/wmn-e/suffrage.htm>

<http://www.studentpulse.com/articles/844/south-koreas-sustainable-urban-planning-and-environmental-technology>

<http://www.ppfk.or.kr/>

http://fsi.stanford.edu/sites/default/files/KDP_Report_%28final%29-1.pdf

<http://www.sayudo.com/>

<http://www.olympic.org>

https://iskoreamedia.files.wordpress.com/2013/04/development_of_democratization_movement_in_south_korea-1.pdf

<http://www.kwdi.re.kr/>

<http://www.women21.or.kr/>

<http://www.prb.org/DataFinder/Topic/Rankings.aspx?ind=23>

http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_South_Korea

http://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_South_Korea

http://en.wikipedia.org/wiki/Foreigners_in_Korea

http://en.wikipedia.org/wiki/Legal_transplant

<http://antihoju.jinbo.net/>

<http://www.root.or.kr/>

<http://no-hoju.women21.or.kr/main/mdfd.htm>

<http://www.newscientist.com/article/mg21328475.300-blood-test-on-mother-detects-fetuss-sex-at-five-weeks.html#.VKkNayuG8Xs>

<http://kostat.go.kr/portal/english/news/1/17/1/index.boardbmode=read&bSeq=&aSeq=273089&pageNo=5&rowNum=10&navCount=10&currPg=&sTarget=title&sTxt=>

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:fBBRgS_ziCkJ:www.nuigalway.ie/sites/eu-china-humanrights/seminars/ds0411i/martin%2520scheinin-eng.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

<http://csonet.org/>

http://www.koreafocus.or.kr/design1/layout/content_print.asp?group_id=722.

<http://www.guard.or.kr/>

<http://minbyun.or.kr/>

<http://www.peoplepower21.org/>

<http://www.ccej.or.kr/>

<http://kfem.or.kr/>

<http://www.women21.or.kr/tc/issue/category/18?page=15>

http://www.ohmynews.com/NWS_Web/View/at_pg.aspx?CNTN_CD=A0001798118&CMPT_CD=SEARCH

http://www.ohmynews.com/NWS_Web/View/at_pg.aspx?cntn_cd=A0000124569

http://newfl.or.kr/sub01/body02_n.php

<http://www.oecd.org/about/>

<http://www.kami.ne.kr/>

Příloha

[양식 제1호] <개정 9863>

출생신고서

년 월 일

후릿면의 작성방법을 읽고 기재하시되 선택항목은 해당번호에 "O"로 표시하여 주시기 바랍니다.

① 출생자	성명					호주 및 관계	의
	주소					세대주 및 관계	의
	성명	한글		로		성 별	[1]혼인중의자 [2]혼인외의자
	한자					[1]남 [2]여	
	출생 일시	년 월 일 시 분([1]자막, [2]병천, [3]기타)에서 출생					
② 부모	부	성명					본
		성명					본
	모	성명					본
		성명					본
③ 기타사항							
④ 신고인	성명	서명(인)	주민등록번호			자격	
	주소					전화	

*다음은 통계법 제13조에 의거 개인의 비밀사항이 철저히 보호되고 또한 국가의 인구정책수립에 필요한 정보 수집이 목적이므로 사실대로 기재하여 주십시오.

구 분	부(父)에 관한 사항	모(母)에 관한 사항
⑤ 생년월일	년 월 일	년 월 일
⑥ 직 업		
⑦ 교육경도	[1]무학 [2]초등학교 [3]중학교 [4]고등학교 [5]대학이상	[1]무학 [2]초등학교 [3]중학교 [4]고등학교 [5]대학이상
⑧ 부모의 결혼연월일	월 일부터 동거	⑨ 임신주(週)수 임신 만 주
⑩ 태아수	[1]1태아 [2]2태아 [3]3태아이상	⑪ 신생아 체중 kg
⑫ 모의 출산아 수	현재까지 총 명을 출산하여	명 생존(명 사망)

* 아래 사항은 신고인이 기재하지 않습니다.

출생등록번호	세대별주민등록표경리	월 일 (인)	본적지 송 부	월 일 (인)	호적부 경 리	월 일 (인)
	개인별주민등록표작성	월 일 (인)	본적지 접수 수		호적부에 주민등록번호 기재	월 일 (인)
	대 장 리	월 일 (인)			주민등록지 통 보	월 일 (인)
	주민등록번호				인구 동태 신고서 송부	월 일 (인)

Obr. 1: Oznámení o narození v rámci starého rodinného registru. V pravém horním rohu se nachází kolonka pro jméno „vůdce“ rodiny – *hodžu*. Zdroj: [online] Dostupný z:

http://www.reportworld.co.kr/data/rw_form_preview/2008/05/fm46878_hwp_b.jpg

[2015-01-10]

